T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞTİRİLME DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr. Feyzullah EZER

HAZIRLAYAN
Turan KAÇAR

ELAZIĞ - 2009

ONAY

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞTİRİLME DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez **09 / 06 / 2009** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan
Yrd.Doç.Dr. Burhan AKPINAR

Üye	**Üye (Danışman)**
Yrd.Doç.Dr. Zafer ÇAKMAK	Yrd.Doç.Dr. Feyzullah EZER

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ……./……./ **2009** tarih ve ……. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç.Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞTİRİLME DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

TURAN KAÇAR

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı
Haziran – 2009; XXIII + 149

Yaşadığımız çağda her geçen gün sistemler, toplumlar, bireyler ve ihtiyaçlar değişmektedir. Bütün bu değişimlere ayak uyduran bireyleri yetiştirmekle görevli olan eğitim öğretim teşkilatına büyük bir iş düşmektedir. Bu değişimlerin etkisi sadece öğrencilere değil, eğitim kurumunun tüm fertlerine kadar indirgenmektedir. Aileden, öğrenciden tutun da öğretmene ve eğitim bürokrasisine kadar her kesimi bir şekilde etkilemektedir. Geleneksel eğitim sisteminin çağın istediği profilde birey yetiştiremediği açık bir şekilde görülmüştür. Çağın gerektirdiği bireylerin yetiştirilmesi süreci oldukça uzun ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Çünkü bu süreç her kesimi ilgilendirmektedir. Bu değişime ayak uyduramayan toplumlar gerilemeye başlar. Bu gerilemenin önünü almak için önemli olan yapıcı ve köklü çözümler sunmaktır.

2005–2006 Eğitim-Öğretim yılında ülkemizin belirli illerinde ve okullarındaki pilot okullarda yeni bir eğitim öğretim programı uygulanmaya başlandı. Bu okullarda alınan dönütlerden sonra da 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılında tüm yurtta 6. sınıflara bu program uygulanmaya başlandı.

Bilindiği gibi 2006–2007 Eğitim Öğretim yılında 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi yeni programı tüm okullara uygulandı. Bu amaçla yeni uygulanan bu programın en önemli ayağını oluşturan kazanımların gerçekleştirilme düzeylerini belirlemek amacıyla böyle bir çalışmayı başlattık. Programın yeni uygulanması nedeniyle elimizde net veriler bulunmamaktadır. Bu yüzden bu çalışmayla birlikte öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda kazanımların uygulanma düzeylerini belirlemek gerekiyordu.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili görüş ve önerileri ortaya konmuştur.

Araştırma, Diyarbakır il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında çalışan 230 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 3 bölümden oluşan "6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyine ilişkin Anket Formu" (EK I) kullanılmıştır. Değerlendirilen 155 anket formundan elde edilen veriler SPSS istatistik programı yardımıyla frekans, yüzde ortalama, t, ve f testi teknikleri ile çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Programı, Kazanım, Öğrenme Alanı, Etkinlik

ABSTRACT

Master Thesis

THE VIEWS OF THE TEACHERS REGARDING THE LEVEL OF THE ACQUISITION ACHIEVEMENT OF THE SOCIAL SCIENCES COURSE BY THE SIXTH GRADERS IN THE ELEMENTARY EDUCATION (THE EXAMPLE OF DIYARBAKIR PROVINCE)

TURAN KAÇAR

Fırat University
Social Sciences Institue
Department of Elementary Education
The Discipline of the Social Sciences Teaching
June – 2009; XXIII + 149

In the age that we live; systems, communities, individuals and needs change every day. The education system that is in charge of guiding those individuals who need to keep up with the changes has a huge responsibility. The effects of those changes are not only peculiar to students, but also to every single person of the education system. All parts of any given society, from the student and the family to the teacher and the whole education bureaucracy, are to some extent affected by those changes. It has been clearly seen that the conventional education system has failed to produce the type of students that the age demands. The process of producing the type of students that the age requires has quite a long and complex structure because this process is a matter of concern for all parts of society. The societies that are unable to keep up with those changes start to go backwards. What is important thing to do is to offer radical and constructive solutions to prevent this regression.

In the 2005-2006 school year, a new education programme commenced, to be applied in certain cities and at some schools in our country. After satisfactory feedback resulted from this education programme, it was decided that this programme be applied to all sixth graders in the whole country in the 2006-2007 school year.

As is known, the new curriculum of Social Sciences was applied in all schools in the sixth grade in the 2006-2007 school year. To this end, we have started such a survey in order to find out the level of the acquisition achievement, which is of the greatest importance to this programme. Since the programme is new, we do not have clear results, therefore, it was necessary to ask for the teachers' opinions to reveal the level of the achievement of the acquisition, which we have done in this work.

The Survey-Scanning Model has been used in this work to determine the views of the Social Sciences level of achievement of the course acquisition. In accordance with this model, the views and suggestions of the Social Sciences teachers working in the Elementary Schools with regard to the matter have been included.

The survey was conducted on 230 Social Sciences Teachers working in the Elementary Schools in the city of Diyarbakır under the Ministry of Education. In the survey, as the instrument to collect data, "The Survey Sheet related to the level of the achievement of the acquisition of the 6. Grade Social Sciences course (Attachment I)", which consists of three parts, were used. The data obtained from 155 survey forms have been analyzed with the techniques of frequency, percentage average, and t and f tests with the help of SPSS statistics programme.

Key Words: Social Sciences Programme, Acquisition, The Scope of Learning, Activity

İÇİNDEKİLER

ONAY II
ÖZET III
ABSTRACT V
İÇİNDEKİLER VII
TABLOLAR LİSTESİ XV
EKLER LİSTESİ XX
ÖNSÖZ XXI
KISALTMALAR XXIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 4
1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları 4
1.3. Araştırmanın Önemi 5
1.4. Sayıltılar 6
1.5. Sınırlılıklar 6
1.6. Tanımlar 6

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ 7
2.1. Sosyal Bilgiler 7
2.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler 14
2.3. Dünyada Sosyal Bilgiler 21
2.4. Türkiye'de Sosyal Bilgiler 24
2.5. Kazanım 34
2.5.1. Kazanımların Nitelikleri 41
2.5.2. Kazanımlar ve Etkinlikler 49
2.5.3. Kazanımlar ve Etkin Öğrenme 50
2.5.4. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımları 53
2.6. İlgili Araştırmalar 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM 61
3.1. Araştırmanın Modeli 61
3.2. Evren 61
3.3. Örneklem 61
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi 62
3.5. Verilerin Toplanması 62
3.6. Verilerin Analizi 62
3.7. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 63
3.7.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı 64
3.7.1.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 64
3.7.1.2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 65
3.7.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı 66
3.7.2.1. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 66
3.7.2.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 67
3.7.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı 68
3.7.3.1. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 68
3.7.3.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 69
3.7.4. Küresel Bağlantılar Alanı 70
3.7.4.1. Küresel Bağlantılar Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları .. 70
3.7.4.2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları. 71
3.7.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı 72
3.7.5.1. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 72
3.7.5.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 73

3.7.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı 74
3.7.6.1. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları..... 74
3.7.6.2. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 75
3.7.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı 76
3.7.7.1. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları..... 76
3.7.7.2. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 77
3.8. Verilerin Çözümlenmesi 78
3.8.1. Likert Tipi Beşli Derecelendirme Ölçeği 78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR..... 80
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri..... 80
4.1.1. Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı..... 80
4.1.2 Araştırmaya Katılan Deneklerin Hizmet Süresi 81
4.1.3. Araştırmaya Katılan Deneklerin Derslerine Girdikleri Sınıfların Mevcudu..... 81
4.1.4. Araştırmaya Katılan Deneklerin Mezun Oldukları Alan..... 82
4.2. KAZANIMLARA İLİŞKİN BULGULAR..... 83
4.2.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı..... 84
4.2.1.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri..... 84
4.2.1.2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 85
4.2.1.3. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 86
4.2.1.4. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 86

4.2.1.5. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 87
4.2.1.6. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 87
4.2.1.7 Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 89
4.2.1.8. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 89
4.2.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı 90
4.2.2.1. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 90
4.2.2.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 91
4.2.2.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 92
4.2.2.4. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 93
4.2.2.5. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 93
4.2.2.6. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 94
4.2.2.7. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 95

4.2.2.8. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 95
4.2.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı 96
4.2.3.1. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 96
4.2.3.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 97
4.2.3.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 98
4.2.3.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 99
4.2.3.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 99
4.2.3.6. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 100
4.2.3.7. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 101
4.2.3.8. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 101
4.2.4. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı 103
4.2.4.1. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 103
4.2.4.2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 104

4.2.4.3. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova).... 105
4.2.4.4. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 105
4.2.4.5. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 107
4.2.4.6. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 107
4.2.4.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 109
4.2.4.8. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 109
4.2.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı 111
4.2.5.1. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri..... 111
4.2.5.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 112
4.2.5.3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 113
4.2.5.4. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 114
4.2.5.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 114

4.2.5.6. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 115
4.2.5.7. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 115
4.2.5.8. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 116
4.2.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı 117
4.2.6.1. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 117
4.2.6.2. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 118
4.2.6.3. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 119
4.2.6.4. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 119
4.2.6.5. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 120
4.2.6.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 121
4.2.6.7. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 122
4.2.6.8. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 123

4.2.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı 124
4.2.7.1. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 124
4.2.7.2. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 125
4.2.7.3. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 126
4.2.7.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 126
4.2.7.5. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 127
4.2.7.6. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 127
4.2.7.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 128
4.2.7.8. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 129

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 130
5.1. Özet 130
5.2. Sonuçlar 131
5.3. Öneriler 134
KAYNAKLAR 137
EKLER 144
Ek 1- Anket Formu 144
ÖZGEÇMİŞ 149

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı; Öğrenme Alanları, Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri ve Oranları 40
Tablo 2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 64
Tablo 3. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 65
Tablo 4. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 66
Tablo 5. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 67
Tablo 6. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 68
Tablo 7. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 69
Tablo 8. Küresel Bağlantılar Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 70
Tablo 9. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 71
Tablo 10. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları 72
Tablo 11. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 73
Tablo 12. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett’s Testi Sonuçları 74
Tablo 13. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 75
Tablo 14. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett’s Testi Sonuçları 76
Tablo 15. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları 77
Tablo 16. Likert Tipi Beşli Derecelendirme Ölçeği 78
Tablo 17. Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı 80
Tablo 18. Araştırmaya Katılan Deneklerin Hizmet Süresi 81
Tablo 19. Araştırmaya Katılan Deneklerin Derslerine Girdikleri Sınıfların Mevcudu 82
Tablo 20. Araştırmaya Katılan Deneklerin Mezun Oldukları Alan 82
Tablo 21. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 84

Tablo 22. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 85
Tablo 23. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 86
Tablo 24. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 86
Tablo 25. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 87
Tablo 26. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 87
Tablo 27. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf mevcutlarına Göre Analizi (Anova)..... 89
Tablo 28. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları 89
Tablo 29. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri..... 90
Tablo 30. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları..... 91
Tablo 31. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)..... 92
Tablo 32. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 93
Tablo 33. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 93
Tablo 34. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 94
Tablo 35. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 95
Tablo 36. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları.... 95
Tablo 37. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri..... 96

Tablo 38. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları..... 97
Tablo 39. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)..... 98
Tablo 40. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 99
Tablo 41. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)..... 99
Tablo 42. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 100
Tablo 43. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf mevcutlarına Göre Analizi (Anova)..... 101
Tablo 44. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları.. 101
Tablo 45. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 103
Tablo 46. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları..... 104
Tablo 47. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)..... 105
Tablo 48. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 105
Tablo 49. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 107
Tablo 50. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 107
Tablo 51. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 109
Tablo 52. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 109
Tablo 53. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri. 111

Tablo 54. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları 112
Tablo 55. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova) 113
Tablo 56. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları 114
Tablo 57. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 114
Tablo 58. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 115
Tablo 59. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 115
Tablo 60. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 116
Tablo 61. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri 117
Tablo 62. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları..... 118
Tablo 63. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)..... 119
Tablo 64. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 119
Tablo 65. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova) 121
Tablo 66. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları 121
Tablo 67. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 123
Tablo 68. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları.. 123
Tablo 69. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri..... 124

Tablo 70. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları..... 125
Tablo 71. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)..... 126
Tablo 72. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları..... 126
Tablo 73. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)..... 127
Tablo 74. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları**.** 128
Tablo 75. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova) 128
Tablo 76. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları.. 129

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Kazanımların Gerçekleştirilmesi İle İlgili Anket Formu……144

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler eğitimi günümüz modern dünyasında oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Birçok disiplinler arası etkileşimi bulunan bu ders öğrencilerin çok yönlü düşünmesinin ve sosyalleşmesinin önünde önemli bir adımdır. Modern eğitim sisteminin vazgeçilmez unsuru olan öğrenci merkezli yaklaşımların oluşmasında önemli bir yer tutan bu dersin, daha etkili ve kalıcı olması için "kazanımların" büyük bir rolü vardır.

Kazanım, ünite sonunda öğrenciden gözlemlenmesi beklenen davranışlardır. Kazanımın gerçekleşmesi öğrenenin konuyu kavraması demektir. Kazanımlar süreç sonundaki dönütlerdir. Etkili bir kazanımda beklenen öğrenenin kavramları, olguları ve olayları fark etmesine, anlamasına ve çıkarımda bulunmasına bağlıdır.

Bir öğretmen kendi alanında ne kadar iyi olursa olsun kendi dersindeki kazanımları öğrencilerinde gerçekleştiremiyorsa o başarısız sayılacaktır. Bütün derslerin ortak hedefi, öğrenciden beklenen davranışların görülmesidir. Yoksa sırf konuların yetişmesi için alelacele yapılacak tüm çabalar boşa gidecektir. Bu nedenle bu eğitim programının en büyük ayağını oluşturan öğretmenlere büyük bir iş düşmektedir. Bunun için de öğretmenin en az öğrenci kadar araştırma ve inceleme yapması gerekmektedir.

Bu araştırmada, Türkiye'de 2004 yılında geliştirilen ve ilköğretim okullarında uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kazanımların, gerçekleştirilebilme düzeyinin öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde bana rehberlik eden, karşılaştığım zorlukları yenmemde bana yardımcı olan, sürecin her aşamasında katkısı, yardımı ve desteğiyle bana güç veren değerli danışman hocam sayın Yard.Doç.Dr. Feyzullah EZER'e, değerli hocalarım sayın Yard.Doç.Dr. Zafer ÇAKMAK'a, sayın Yard.Doç.Dr. Burhan AKPINAR'a ve Yard.Doç.Dr. Bahadır KÖKSALAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırma anketinin ön denemesi ve uygulama aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen çok değerli öğretmen arkadaşlarıma, bana okullarının kapılarını açan, her türlü olanağı sağlayan Diyarbakır il merkezi ilköğretim okullarının müdürleri ve

anketleri içtenlikle yanıtladıklarına inandığım Sosyal Bilgiler öğretmenlerine minnet ve şükranlarımı sunarım.

Yaşamım boyunca yanımda olan anneme ve babama; araştırma sürecinde ilgi ve sevgilerini hiç eksik etmeyen ve bana büyük destek veren kardeşlerime ve katkılarından dolayı değerli eşime de ne kadar teşekkür etsem azdır.

Turan KAÇAR
ELAZIĞ – 2009

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

KMO : Test of Kaiser – Meyer - Olkin

LSD : Test of Least Significant Sciences Diference

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : The National Council for the Studies

SBDÖP : Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

SPSS : Statistical Package fort he Social

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TTKB : Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Uzun yıllardan beri karmaşık ve kaotik hale gelen sorunlar, her geçen gün artan bir biçimde, dünyanın sosyal yapısını zorlamaktadır. Herhangi bir gazeteye göz attığımızda ya da bir haber bültenine kulak verdiğimizde her an kitlesel açlık, dini veya etnik gruplar arası çatışmalar, ahlaki konular üzerine yapılan hoşgörüden yoksun tartışmalar vb. ile yüz yüze geliriz. Bu ümitsiz ve ürkütücü görüntü, toplumu psikolojik ve fizyolojik bakımdan olumsuz olarak etkilemekte, insanların performansını düşürmektedir. Diğer birçok etkiden belki de en önemlisi, halkın söz konusu olayları önlemekte yetersiz kalan ülkenin temel kurumlarına olan güvenini kaybetmesidir. Benzer bir güven kaybına kendisi de uğramasına rağmen eğitim, çoğu ülkede hala içine düşülen sosyal çıkmazdan kurtulmanın en önemli aracı olarak görülmeye devam etmektedir. Örneğin, Savage ve Amstrong (1996)'un belirttiği gibi, şaşırtıcı bir biçimde ABD'de insanlar, yöneltilen tüm eleştirilere rağmen okulları toplumu değiştirebilecek asıl kurumlar olarak görmeye devam etmektedir. Benzer bir saptamayı, Türkiye için de yapmak mümkündür. Eğitim alanında gözlemlenen pek çok yetersizliğe rağmen halk, ülkenin aydınlık geleceği için eğitime bel bağlamayı sürdürmektedir.

Böylesine ciddi bir rol yüklenen okulların programlarında Sosyal Bilgiler dersi ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Sosyal Bilgiler, doğrudan vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış tek ders olma özelliğine sahiptir (Öztürk, 2006:22).

Değişen şartlara ayak uyduramayan her şey zamanla yıpranır ve hiçbir şey bu değişimin karşısında ayakta duramaz. Zamanla toplumların eğitim yapıları da değişim göstermektedir. Bu değişimin kalıcı ve yapıcı bir sonuca ulaşması için gerekli değişikliklerin yapılması gibi bir zorunlulukla karşı karşıya olduğumuz gerçekliği inkâr edilemez.

Geleneksel eğitim sisteminde öğretmen merkezli bir anlayışın hâkim olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bu sistem öğrencinin sosyalleşmesi, problem çözmesi, çıkarımda bulunması ve daha bir sürü etkenin de dâhil olduğu biçimde öğrencinin pasif konumda olmasına yol açıyordu. Öğrenci bilgiyi depolayan ve bilgiyi ezberleyen konumuyla hayata daha az hazırlıklı oluyordu. Öğrencinin yaratıcı özelliği kendini gösteremeden kayboluyordu. Ayrıca öğrenci içine kapanık ve özgüveni bulunmayan bir ruh haline giriyordu. Bu da öğrencinin kişilik gelişimi açısından önemli bir sorun oluşturuyordu.

Öğrenci geleneksel eğitim sisteminde iş birlikli öğrenmeden yoksun bir biçimde öğreniyordu. Öğrencide takım ve grup bilinci pek fazla bulunmuyordu. Bu durum öğrenciyi bencil bir şekilde sadece kendini düşünmeye sevk ediyordu. Sınıf içinde zekâ, algı ve gelişim düzeyi düşük olan öğrenciler kendilerine göre daha iyi olan öğrenciler içerisinde kendilerini ifade edemiyor ve suskun kalıyorlardı. Çalışkan öğrenciler de her şeyi kendilerinin bilebileceği yanılgısına düşüyorlardı. Dolayısıyla dersler sadece ilgi gösteren ve çalışkan öğrencilere yönelik yapılıyordu. Diğer öğrenciler belki de sınıfın çoğu dışlanıyordu.

Daha önceki sistemde, araştırmayan çocuğun tek bilgi kaynağı okul ve ders kitaplarıydı. Çocuk başka kaynak kullanmıyordu. Tek bilginin ve gerçeğin kendi okul ders kitaplarında bulunduğuna inanıyordu. Dolayısıyla derslerin işleniş aşaması tek düze bir biçimde gerçekleşiyordu. Çocuk yaparak, yaşayarak veya oynayarak öğrenemiyordu. Kaldı ki 6. sınıf öğrencilerinin gelişim psikolojileri gereği öğrenmek için en iyi yöntemin oyun olduğu bilinmektedir.

Eğitimin çok boyutlu bir süreç olduğu gerçeği ile eğitimin sadece okulla sınırlı kalması durumu, öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bütün yükün öğrenci ve öğretmene yüklenmesi de ayrıca bir talihsizliktir. Eğitim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Öğrencinin okulda bulunduğu saatler göz önünde bulundurulursa gerçekten de eğitimin okulla sınırlı kalmaması gerektiği aşikârdır. Bu nedenle çocuğun bu boş zamanını sokak ve aile yaşantısı doldurmaktadır. Çocuk okulda öğrenmediği birçok yaşantıyı sokakta, toplumda ve akranlarında görmekte ve gözlemlemektedir.

Çocuk yaşayarak, gözlemleyerek ve tadarak öğrenir hayatı. Sigaranın insan sağlığına ne kadar zararı olduğunu bir çocuk kavrayamayabilir. Ama bunu sadece arkadaşlarına veya bir büyüğüne özenerek yapabilir. Bizler çocuklarımıza iyi modeller kazandırmazsak çocuklarımız kötü modelleri kendilerine çoktan dost edineceklerdir. Kazanımların gerçek manada sindirilmediği bir öğrenme, gerçek öğrenme olamaz. Kazanımlar, bireyde olumlu davranış değişikliği yaratmalıdır. Aksi takdirde hedeflenen kazanımlar maalesef yetersiz olacaktır. Çocuğu teorik bilgi yığınlarıyla doldurmak ve ev ödevlerinin sıkıcılığını azaltmak için de çocuklara ev ödevi olarak verilen etkinlikler, çocuğu gerektiğinde eğlendirecek hikâyeler, bulmacalar ve karikatürlerle öğrenme alanı çeşitlendirilmelidir. Bu da olumlu bir pekiştireç olarak öğrencinin derslerden zevk almasını sağlayacak önemli bir faktördür.

Öğrencinin, sadece sınav sonuçlarına göre değerlendirilmesi de başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Sınavlar, tüm öğrencilerin başarı durumunu net bir şekilde ifade etme açısından yetersizdir. Kimi öğrenciler bildiğini veya anladığını sınavlarda gösteremeyebilir. Örneğin sosyal ilişkileri güçlü, araştırmacı ve analiz gücü yüksek olan bir öğrenci yapılacak sınavlardan başarısız olabilir. Ancak takım çalışmalarında ve işbirliğine dayalı çalışmalarda veya araştırmaya ve sorgulamaya dayalı alanlarda çok başarılı olabilir. Dolayısıyla öğrenci, sadece sınav sonuçlarına göre ve geçmiş eğitim anlayışında kalan sözlü sınavlarda başarılı olmadığı için gerilemeye başlamış ve bir süre sonra sıkılarak derslerden geri kalmaya başlamıştır.

Öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersinin etkin yurttaş yetiştirmeyi hedefleyen evrensel amaçlarını gerçekleştirirken, ulusal amaçları ihmal etmemelidir. Bugün dünya, her alanda olduğu gibi kültürde de hızlı bir küreselleşme olgusu yaşamaktadır. Küreselleşme, gelişen iletişim ve bilgi teknolojisinin de etkisiyle, her ülkede, toplumsal kavram ve değerleri hızla değiştirmekte ve yeni bir kalıba dökmektedir. Bu süreçte, karşı karşıya kalınacak en önemli tehlike, güçlü (kendisini empoze edebilen) kültürün, zayıf (etkilenmeye açık) kültürü yok etmeye başlamasıdır. Bu noktada, Sosyal Bilgiler eğitimine büyük görev düşmektedir. Çünkü bu alan, ulusal kültürlerin yaşatılması ve geliştirilmesi bakımından, çok önemli bir işleve sahip olabilecek niteliktedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:12).

Tüm bu açıklamalar ve daha bir sürü etkeninde göz önüne alınarak incelenmesi sonucunda geleneksel eğitim anlayışının çocuğun yaratıcı özelliklerini yitirmesine yol açtığı anlaşılmaktadır. Eğitim heterojen gruplarla yapılmalı ve tüm öğrencilere adaletli bir yaklaşımla seslenilmelidir. Aksi takdirde elimizdeki mevcut birçok öğrenciyi kaybetmiş oluruz.

1.2. Araştırmanın Amacı

Gelişen ve ilerleyen bilimsel çalışmalar sonucunda eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri sürekli değişmektedir. Bir dönem için sıklıkla kullanılan yöntemler bugün kullanılamamaktadır. Eğitimin temel amacı bireyde davranış değişikliğini sağlamaktır. Davranış değişikliği bireyde sağlanmadığı takdirde eğitim planlaması sadece teorik kısımda kalacaktır. Girişimci, yaratıcı ve problem çözen bireylerin yetişebilmesi için gerçekleştirilen ders programlarının dönütünün alınması mutlaktır. Dönüt için önemli olan da şuan ki uygulamada **"kazanımlar"**dır.

Bu tez'in amacı, 2006–2007 eğitim-öğretim yılında tüm yurtta uygulanmaya başlayan yeni ilköğretim ders programları içerisinde bulunan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders programı kazanımlarının öğretmen görüşleri çerçevesinde (Diyarbakır ili örneği) şu ana kadar ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemektir.

1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları

Araştırmada belirlenen genel amaçlar doğrultusunda belirlenen alt amaçlar aşağıdaki gibidir.

I) Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyi açısından öğretmen görüşleri nelerdir?

II) Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyi açısından öğretmen görüşlerinin yanında;

- Cinsiyet
- Kıdem
- Mezun olunan alan
- Sınıf mevcudu gibi değişkenlere göre farklılaşma var mıdır?

III) Açık uçlu sorularla Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına yönelik öğretmenlerin görüşlerini yazabileceği formlar sunulmuştur.

1.3. Araştırmanın Önemi

Geleneksel eğitim sisteminde öğretmen merkezli bir anlayışın hâkim olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bu sistem öğrencinin sosyalleşme, problem çözme ve çıkarımda bulunma gibi konularda öğrencinin pasif konumda kalmasına yol açmaktaydı. Öğrenci bilgiyi depolayan ve bilgiyi ezberleyen konumuyla hayata daha az hazırlıklı oluyordu. Öğrencinin yaratıcı özelliği kendini gösteremeden kayboluyor ayrıca öğrenci içine kapanık ve özgüven eksikliğinin bulunduğu ruh haline bürünüyordu. Bu da öğrencinin kişilik gelişimi açısından oldukça önemli bir sorun teşkil ediyordu.

Geleneksel eğitim sistemi yaratıcılıktan uzak bir biçimde öğrencilerin yetişmesine yol açıyordu. Ayrıca öğrencilerin pasif bir konumda olmasına da yol açıyordu. Geleneksel eğitim sisteminde, ilköğretim altıncı sınıf düzeyinde bulunan çocuklar için belirlenen kazanımlar daha çok yazma, söyle, belirtme ve anlatma gibi fiillerden oluşmaktaydı. Dolayısıyla bu durum çocukların yaratıcılığını öldürüyordu. Bütün bunların yanında eğitim genelde okulla sınırlı kalıyordu. Çocuğun zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği ailesi ve arkadaş çevresi kazanımlar içerisinde yer almıyordu. Böylece çocuğun teorik bilgi yığınları altında kalmasına ve çocuğun ezberci bir bakış açısına sahip olmasına yol açıyordu. Öğrencilerin yalnızca sınavlarla ölçülmesi de oldukça manidardı.

İşte şuanda uygulanan SBDÖP, kazanımları gerçekleştirmede en önemli etken olarak öğrenci merkezli yaklaşımı esas almaktadır. Bu çalışma sayesinde öğrencide görülmesi beklenen davranışların (kazanım) ne düzeyde gerçekleştiği belirlenebilecektir.

1.4. Sayıltılar

I) Bu araştırmada öğretmenlerin ankette kendilerine sorulan soruları içtenlikle ve yansız olarak yanıtladıkları sayıltısından yola çıkılmıştır.

II) SBDÖP'nı uygulayan öğretmenlerin, bu program hakkında gerekli bilgi düzeyine sahip oldukları kabul edilmiştir

1.5. Sınırlılıklar

I) Araştırma, 2007–2008 Eğitim-Öğretim yılında Diyarbakır ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bulunan il merkezindeki resmi ilköğretim okullarında görevli sosyal bilgiler öğretmenleriyle sınırlıdır.

II) Araştırmanın bulguları, örnekleme alınan Diyarbakır ili sınırları içinde 2007–2008 Eğitim-Öğretim yılında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

III) Araştırma, 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılında 6. sınıf sosyal bilgiler dersi için belirlenen kazanımlarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

İlköğretim : 6-14 yaş grubundaki çocuklara temel becerileri kazandırarak onları yaşama ve bir sonraki öğretim basamağına hazırlayan eğitim dönemidir.

Sosyal Bilgiler : Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:6).

Kazanım : Öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (Kılıç ve Seven 2006:20).

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretimine ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bunun dışında çalışmaya yardımcı olacak araştırmalar da bu bölümde sunulmuştur.

2.1. Sosyal Bilgiler

"Sosyal Bilgiler nedir?" XX. yüzyıl boyunca bu soruya birbirinden farklı pek çok yanıt verilmiştir. Ders, okullarda yıllardır verilmekle beraber, Sosyal Bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve yönteminin ne olduğu ya da olması gerektiği konusunda uzun süre bir uzlaşma sağlanamamıştır. İlk kez 1970 yılında Barth ve Shermis üzerinde geniş mutabakat sağlanan bir tanım yapmayı başarmış (Wesley, 1978) ise de, Sosyal Bilgiler eğitimcileri, Soğuk Savaş'ın sona erişine kadar alana kimi farklılıklar gösteren yeni tanımlar getirmeye devam etmiştir. Aşağıda XX. yüzyılın ikinci yarısında yapılan Sosyal Bilgiler tanımlarından bazı örnekler verilmiştir (Öztürk, 2006:23).

- "Sosyal Bilgiler pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş sosyal bilimlerdir." (Wesley, 1950'den akt.: Shug ve Beery, 1987:7).

- "Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır." (Barr ve diğ., 1978:18).

- "Sosyal Bilgiler özellikle vatandaşlık eğitimiyle ilgilidir. Demokraside vatandaşlık eğitimi birbiriyle ilişkili fakat biraz birbirinden farklı iki kısımdan meydana gelmiştir. Birincisi sosyalizasyon, ikincisi karşı sosyalizasyon." (Engle ve Ochoa, 1988:2'den akt. Martorella, 1998:6. Bu iki kavram için bak. Doğanay 2005:20).

- "Sosyal Bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, sosyal ve beşeri bilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır." (Barth, 1991:7).

Sosyal bilimlerin içerisinde yer alan farklı disiplinlerin birleştirilmesiyle ortaya çıkarılmış bir öğretim programı olan sosyal bilgiler kavramı hakkında da farklı tanımlar yapılmaktadır. Bunlar (Bilgili, 2008:5);

● Öğrencileri sorumlu birer vatandaş olarak yetiştirme girişimleri.

● İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı.

● Belirli sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin kullanılması için sosyal ve beşeri bilimlere ait kavramların disiplinler arası entegrasyonu.

Sosyal Bilgiler, kısaca, çocuğa "yaşantı" kazandıran bir derstir. Yaşantı, "bireyin algılayarak, ya da doğrudan etkinlik göstererek, edinmiş olduğu bilgi, tutum ve becerilerdir" (Oğuzkan, 1993:159). Bir başka deyişle, bireyin çevresiyle etkileşimi sırasında, bireyde kalan içeriktir (bireyde kalan izlerdir). Bireyin edindiği yaşantılar, bireyde kalıcı izli bir davranış değişmesine neden oluyorsa, o zaman buna "öğrenme yaşantısı" denmektedir. Sosyal Bilgiler dersi de, bireye toplumsal yaşamla ilgili öğrenme yaşantıları sağlayan ve yaşamsal değeri çok yüksek olan bir ders olarak işlevini gerçekleştirir (Sözer, 1998:17).

"Sosyal bilgiler" terimi resmen 1916 yılında Milli Eğitim Derneğinin orta dereceli okulu yeniden teşkilatlandırma komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi (The Comittee of Social Studies of the Commission on the Reorganization of Secondary Education of the National education Association) tarafında kabul edilmiştir. Komite bu terimi "Mevzuu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve bu içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler sosyal bilgilerdir" diye tarif etmiştir. Sosyal bilgilerin hedefleri bu komite tarafından etraflıca izah edilmiştir. Komite bütün bilgilerin sosyal bir hedefi olmasına rağmen sosyal bilgilerin cemiyete tesir eden suallere ait özel bir muhtevası bulunduğunu söylemiştir. Okullardaki bütün çalışmaların bilvasıta neticesi "sosyal verimdir". Bu cihetle sosyal bilgiler, müfredat programlarında bulunan diğer derslerden daha ziyade bununla

ilgilenir. Esasen okulun kendisi, öğrencilerde topluluğun bir üyesi olarak mesuliyet hissi ile bütün okul faaliyetlerine iştirak edebilmek için zekâ ve iyi niyet hissi uyandıracak bir sosyal müessesedir. Sosyal bilgiler öğrencilerde sosyal hayatın mahiyeti ve kanunlara karşı takdir duygusunu artırarak bir gayeye ulaşmaya çalışır (Moffatt PH.D., 1957:18).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretimi üzerinde çalışan Erden (tarihsiz), Sönmez (1997) ve Doğanay (2005) alanı farklı şekillerde tanımlamışlardır. Gerek yabancı gerekse Türk bilim adamlarının yaptıkları tanımlar göz önünde bulundurularak Sosyal Bilgileri şöyle tanımlayabiliriz (Öztürk, 2006:24); "Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır."

Sosyal Bilgiler teriminin kısa ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedeni, Sosyal Bilgilerin sosyal bilimlerin içinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşmasıdır. ABD'de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en etkin kurumlardan biri olan the National Council for the Studies [NCSS]'e göre; "Sosyal Bilgiler terimi; sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır." (Evans ve Brueckner 1990:9). Bu tanım bir öğretim programı olarak Sosyal Bilgilerin içeriği hakkında önemli ipuçları veriyorsa da, onu tüm boyutlarıyla açıklamaktan uzaktır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:5).

Öztürk ve Otluoğlu (2005:6) Sosyal Bilgileri; sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programı olarak tanımlamaktadırlar.

İlköğretimde temel derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi programının, gerek program öğelerinin her birinin dikkate alınarak hazırlanması, gerekse programın

uygulama koşulları toplumun ve ülkenin gelecek kuşaklarını yetiştirmek anlamında daha büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin toplum ve toplumun sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve iyi bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmelerinde, insan ilişkilerini anlamalarında, ulusal ve evrensel özellikleri ve değerleri kavramalarında en temel derslerden birisidir. Bu yüzden, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, topluma uyumlu, üretken ve verimli insan olarak yetişmesinde tartışılamayacak kadar önemli bir yere sahip olan Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programının, bilim ve teknolojideki değişmeler, sosyokültürel dönüşümler ve toplumsal, siyasal, ekonomik evirilmeler, bireyin ve toplumun gereksinimleri dikkate alınarak bilimsel bir yaklaşımla sürekli olarak geliştirilmesi bir zorunluluktur. Ancak Türkiye'de, genelde, program geliştirmeden çok parçacı bir bakışla programlara yamaların yapıldığı ya da köklü dönüşümlerin yaşandığı zamanlarda, programların tümüyle değiştirildiği gözlenmektedir. Bu anlayışın izlerini, son Sosyal Bilgiler programında da gözlemek olasıdır. Zira ülkenin kendi öznel koşulları çok fazla dikkate alınmadan ve gerekli koşullar hazırlanmadan, küreselleşme ve Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde bir önceki programın bütünüyle terk edildiği ve öncekinden köklü bir kopuşu içeren bir program oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgilerde yalnız Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi alanlarına değil, Ekonomi, Sosyoloji gibi diğer sosyal bilim dallarına da girilir. Ancak burada çok önemli olan nokta, sosyal bilimlerden bazı konuların seçilip Sosyal Bilgiler dersi programına konulmasının doğru olmayacağının bilinmesidir. Sosyal Bilgilerde bireyin fiziki ve sosyal çevresi ve bu çevreyle olan ilişkileri incelenirken, gerekli olan yerlerde, bireyin seviyesinde olmak üzere, diğer sosyal bilimlere de girilir. Örneğin, "Aile içinde geçimimizi nasıl sağlıyoruz?" dediğimiz zaman, öğrenci seviyesinde, Ekonomi alanına girilmiştir.

Bu anlamda olmak üzere, Sosyal Bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşiminin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız. Böylece bu derste çocuk, normal gelişimi içerisinde yaşama yollarını öğrenirken, insanların birbiriyle ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbiriyle ilişkilerinin öğrenilmesi, Sosyal Bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların yalnız birbiriyle olan ilişkileri de yeter sayılmaz.

İnsanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması Sosyal Bilgilerin esas çalışma alanlarıdır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Güngördü, 2001:130).

Sosyal bilgiler dersinin, ülke tarihi ve coğrafyası yoluyla ulusal değerleri içselleştirme (Garcia ve Michaelis, 1998), demokratik değerlerin sınıftaki ve toplumdaki önemini fark etme (Seefeldt, 2004), insanları ve oluşturdukları kurumları anlamak için onların inanç, değer ve ahlaki görüşlerini tanıma ve hayranlık duyma (Barton ve Levstik, 2004) gibi birçok duyuşsal amacı vardır. Bu nedenle duyuşsal davranışların içselleştirme süreçlerinin ve eğitim sistemindeki yerinin bilinmesi sosyal bilgiler dersi amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracaktır (Akbaş, 2008:336).

Sosyal bilimler, toplumla ilgili disiplinlerin belirli kurallarla bilimsel bir çerçevede incelenmesidir. Sosyal bilimler fen, matematik, güzel sanatların dışındaki, konusu insan ve insan eseri olgular olan beşeri bilimler şeklinde tarif edilebilir (Köstüklü, 1999). İlköğretimde sosyal bilimlere ait konular, genellikle sosyal bilgiler ders kapsamında verilmektedir (Öcal, 2008:379).

Okulu ve dersleri günlük hayattan koparmamak, bazı önemli güncel olayları derse taşımak eğitim ve öğretimde faydalı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Güncel konularla en fazla iç içe olan derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Çocukların güncel olaylardan haberdar olmanın gerekliliğini anlaması, sosyal bilgiler dersinin amaçları doğrultusunda bilinçli bir vatandaş olarak yetiştirilmeleri için önemlidir (Gedik ve Altun, 2008:500-501).

Sosyal bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının seviyesine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinler arası bir yaklaşımla verildiği bir müfredat programıdır. Sosyal bilgiler öğretimi devletler ve toplumlar için stratejik önemi olan bir derstir. Bu ders kapsamında bireyler, vatandaşlık bilincini, sosyal hayat

için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları edinirler. Vatandaş için sosyal bilgiler anlayışı Eskiçağ'dan beri uygulanmakla beraber, bir ders olarak "sosyal bilgiler" Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış, 1968 yılından itibaren (bazı kesintiler olmakla beraber) de ülkemizde sosyal bilgiler programı yürürlüğe konmuştur. 1998 yılında eğitimin "kesintisiz zorunlu sekiz yıl" olmasıyla birlikte, sosyal bilgiler dersi, ilköğretim programının ana ders topluluklarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminin çok kısa bir geçişi olmakla beraber, sosyal bilgiler eğitimi çok hızlı bir ilerleme göstermektedir (Safran, 2008:16).

Sosyal Bilgiler dersi, bir toplumda yaşayan insanların, o toplumun yaşayışı, ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içindeki yeri, çeşitli uluslarla bağlantıları konusundaki temel ve genel bilgilerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak Sosyal Bilgiler; Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; aslında "Sosyal Bilimler" denilen Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretim çağındaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir. Bu ders, temel kültür öğelerini, bir çok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla alıp yoğurmakta; ilköğretim düzeyine ve kendi yapısına uygun bir anlayışla varlığını bütünleştiren bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, 1998:12-13).

Bireyin yetişkin bir insan olarak göstereceği özellikler büyük ölçüde ilköğretim çağında biçimlenip geliştirilmektedir. Bu dönemde Sosyal Bilgiler dersi özellikle vatandaşlık eğitiminde olması gereken temel özelliklerin kazandırılmasında önem taşımaktadır. Demokratik topluma etkili katılım için gerekli eleştirel bakış açısı gibi önemli davranışların kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersine ihtiyaç duyulmaktadır (Kaltsounis, 1987, s.4). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin, insanı ve sürdürdüğü yaşamı her yönüyle anlamalarında kilit role sahiptir (Doğanay, 2002:6).

Sosyal Bilgiler öğretimi öğrencilerin ilgi alanlarına, yeteneklerine göre öğrencileri geliştirmeyi hedef alır. Her öğrenciden aynı performans beklenemez, değerlendirmelerde bireysel farklılıklar göz önünde tutulur, böylece değişik alanlarda insanların yetiştirilmesini değişik meslekler edinilmesini sağlar. Ayrıca her öğrenci

kendi alanında uzmanlaşır ve çevresine yararlı birey olarak topluma kazandırılır (Oğuz, 2007:44).

Sosyal Bilgiler dersi çocuklara önemli sosyal becerileri kazandırarak ve onların iyi birer vatandaş olarak yetişmelerine katkı sağlamaktadır. Bu ders aracılığıyla toplumlar bireyleri, kendi toplumsal yapılarına uygun olarak yetiştirmektedir (Deveci, 2003:1). Sosyal Bilgiler dersi insanın sınırsız isteklerini karşılamak için sınırlı sayıdaki insan kaynaklarının kullanılmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek türde yaşantıları hazırlayarak onun ekonomik yeterlik kazanmasına yardım eder ve vatandaşlık sorumluluğuna büyük önem verir (Aykaç ve Başar, 2005:346). Bu amaçları gerçekleştirmek için Sosyal Bilgiler dersi, her bireyin gücünü en iyi biçimde geliştirecek yaşantılara olanak vererek kendini tanımasına katkıda bulunur. Bağımsızlık, işbirliği ve kültürün, düşünme, inanç ve davranma üzerindeki etkileri gibi insan ilişkilerini kavramak için gerekli olan kavram ve genellemelerin oluşturulup geliştirilmesi Sosyal Bilgiler dersi ile sağlanabilir (Sağlamer, 1997:3). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarını Kısakürek (1987:8-9) dört ana kümede belirlemiştir. Buna göre Sosyal Bilgiler dersinde;

- Çocuğun eleştirici, yapıcı ve yaratıcı düşünme ve sorun çözme becerileri olarak belirlenen düşünme yetenekleri gelişir.
- Çocuğun kişiler arası ilişkileri geliştirilerek, işbirliği ve sorumluluk bilinci anlayışına sahip kendine güvenen bireyler olarak yetişmesi sağlanır.
- Temel yurttaşlık hak ve sorumlulukları, anayasa ve diğer yasaların öngördüğü davranış biçimleri ve toplumun önem verdiği gelenek ve görenekler kazandırılır.
- Çocuğa ekonomik olma bakış açısı verilerek, ekonomik yaşantısında gereksinimlerini iyi belirleme ve doğru tercihler yapma alışkanlığı kazandırılır.

Sosyal Bilgilerin ana misyonu kültürel mirasın korunması ve daha sonraki nesillere aktarılmasıdır. İnsan sosyalleşen bir varlık olarak yaşadığı sürece çeşitli değerler meydana getirmektedir. Edebiyat, müzik, davranış biçimleri, toplumsal normlar ya da icatlar bu değerleri oluşturan bir parça durumundadır. Sosyal Bilgiler bütün bu değerlerin koruyucusu ve aktarıcısı durumundadır.

Günümüzde ilkokul programlarına bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretiminde eskiden Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık konuları verilmekle yetinilirken, şimdiki programda Sosyal Bilgiler içerisinde sadece bu dallar yer almıyor, bunun yanında Antropoloji, Hukuk, Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe gibi alanlarında yer aldığı ve de Sosyal Bilgiler konularını öğrencilere aktarırken eskisi gibi ezbere dayalı bir yöntem yerine bilgiyi öğrencilerin kendileri ulaşabilmeleri, öğrencilerin ulaştıkları bilgi arttıkça başarı artar, başarı arttıkça öğrencilerin kendilerine olan güvenleri de artmaktadır. Bunun yanı sıra bir Sosyal Bilgiler dersi konusu anlatılırken görsel materyallerden yararlanılarak öğrencilerin resme ilgisi varsa o görsel materyalle zihnine konuyu yerleştirmesi daha kolay olacaktır (Oğuz, 2007:46).

Sosyal Bilgilerin içerik ve amaç boyutunu demokratik vatandaşlık eğitimiyle birleştirerek kapsamlı bir tanımını yapmak gerekirse; Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerikli ve demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlayabiliriz (Arslantaş, 2006:16).

Genel anlamda Sosyal Bilgiler, tamamen insan yaşamını konu aldığından ilgilendiği konu alanının merkezinde insan vardır. Bireyin oturup kalkmasını öğrenmesinden, tarihi bir olayı kavramasına kadar birçok öğrenme-öğretme etkinliği Sosyal Bilgilerin kapsamındadır. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasının, kendi gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir (Sönmez, 1999:117).

2.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

İnsanın birincisi doğal, ikincisi onun tarafından hem doğa, hem de diğer kişilerle etkileşimi sonucu oluşturduğu toplumsal olmak üzere iki çevresi vardır. Bu iki çevre onun var olmasını, bir bakıma insan olmasını sağlar. Birinci çevreyi doğa bilimleri, ikinci çevreyi ise sosyal bilimler inceler (Sönmez, 1999:15).

"Sosyal Bilimler" ile "Sosyal Bilgiler" kavramlarının çoğu kez eş anlamlı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Ancak eğitim-öğretim süreci içinde, bu iki kavramın farklı olarak ele alındıklarını belirtmek gerekir (Sözer, 1998:11).

Her milletin kendine mahsus bir eğitiminin olması kaçınılmazdır. Eğitim bir milletin nihai amacını ortaya koymada rol oynar. Bizde Türk kültür ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçlerin kavranması, Türk medeniyetinin unsurlarının irdelenmesi, gelenek ve göreneklerin temele alınıp milli bilincin oluşumunu sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gereğinin Sosyal bilimlerde amaç olarak kabul edilmesi gerekir. Sosyal Bilimler dersleri de bu amaç üzerine inşa edilebilmelidir. Sosyal bilimler bireye pek çok beceri kazandırmayı hedefleyen bir alandır. Kişinin sosyalleşmesi için mevcut becerilerin kazandırılması derslerde yapılacak etkinliklerle sağlanabilmelidir. Becerilere uygun geliştirilecek modellerle birey sosyal hayata uyum konusunda desteklenmelidir (Akbay, 2007:138).

Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler kavramları sürekli birbirleriyle karıştırılmaktadır. Oysa sosyal bilimler; felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, siyaset bilimi, hukuk, folklor vs. gibi alanlardır. Üstelik her birinin kendine ait bir çalışma alanı, yöntemi ve bu alanlarla uğraşan bilim insanları vardır. Bu alanların her biri ayrı bir disiplindir. Nitekim 1940 ve 1970'li yıllarda her bir akademik disiplinin kendine ait bir ders programı vardı. Yani tarih disiplinin konuları tarih dersi içinde, sosyoloji disiplinin konuları sosyoloji dersi içerisinde yer alırdı. Bu durum konunun parçalanmasına neden olurdu. Örneğin; aile konusu, sosyoloji dersinde toplum bilimi kavramları olan ataerkil aile, anaerkil aile, çekirdek aile şeklinde ele alınırken; ekonomi dersi içerisinde aile bütçesi; coğrafya dersinde farklı bölgelerde yaşayan ailelerin yaşam tarzları vs. şeklinde ele alınmaktaydı. Bu durum karşısında "geniş alanlar yaklaşımı" olarak adlandırılan ve parçalanmış konuları akılcı ve mantıklı bir yaklaşımla bir araya getirmeyi hedefleyen programlama deseni, disiplin tasarımının yerini almıştır.

Geniş alanlar yaklaşımı; felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, siyaset bilimi, hukuk, folklor vs. gibi sosyal bilimleri bir araya getirerek "sosyal bilgiler" dersi programını; fizik, kimya, biyoloji gibi fen bilimleri konularını

içeren bilgileri bir araya getirerek "fen bilgisi dersi" programını ve tüm bilimlerin bir araya getirilmesiyle de "hayat bilgisi" programını oluşturmayı ön görmüştür. Böylece insana güncel yaşamında gerekli olacak bilgiler, parçalanmadan geniş çerçevede bir program olarak verilmeye çalışılmıştır.

Tekrar sosyal bilim ve sosyal bilgilerin ayrım noktasına dönecek olursak; sosyal bilimlerin bilgi üreten ve bilim insanları tarafından icra edilen disiplinlinler olduğu, buna karşın sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerin yaşamla ilişkili konularının bir araya getirildiği ve insanı eğitmek için kullanıldığı bir ders programı olduğunu ve öğretmenler tarafından uygulandığını söyleyebiliriz. Yani bir sosyal bilgiler öğretmen adayı veya öğretmenine "sosyal bilgiler ne demek?" diye sorulduğunda; "sosyal bilim alanlarında bilgi üretmek veya araştırmak" cevabı yerine, "sosyal bilimlerden oluşan ve hayata dair bilgilerin öğretiminde öğrenciye yol göstermek için düzenlenen bir ders programı" şeklindeki cevabı vermek yerinde olacaktır (Keskin, 2008:36).

Sosyal bilimler, insan ve toplum ile ilgili konularda belirli metodolojik ilkeler çerçevesinde üretilen bilimsel bilgiyi ifade etmektedir. Bu durumda "sosyal bilgiler nedir", "sosyal bilimlerden farkı nedir" sorularının yanıtı verilmelidir. Bu çerçevede ilk ifade edilmesi gereken nokta, sosyal bilgilerin ilköğretim okullarının 4-5-6-7. sınıflarında yer alan bir ders ya da öğretim programı olduğudur. Sosyal bilgiler, sosyal bilimler alanında akademik ortamda üretilen bilimsel bilgiyi kullanmakta, ancak bu bilgiyi özel bir kitle olan öğrencilere sunmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler aracılığıyla bilgi sunulurken, öğrencilerin yaş kuşağı, ilgi ve gereksinimleri ile hazır bulunuşluk düzeyi göz önünde bulundurulmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede sosyal bilgiler dersine, sosyal bilimlerin pedagojik ilkeler çerçevesinde özel bir kitle olan öğrenciler için basitleştirilmiş biçimidir demek yanlış olmayacaktır (Kabapınar, 2007:2).

Sosyal Bilimler, daha önce de üzerinde durulduğu gibi, "genel olarak, insanların, diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğu" (Uysal, 1974, s.30; Alkan, s.5) olarak belirlenmektedir. **Sosyal Bilimlerin Öğretimi** denildiğinde, eğitimin, çağdaş uygarlığın zorunlu kıldığı, sosyal uygunluğu ve uyumu sağlayan ve geliştiren bir dalı anlaşılmaktadır. Öte yandan, Grass ile Badger

da (1960), “Sosyal Bilimlerin, öğretim için seçilmiş olan ve değişmeyen bölümünü ‘Sosyal Bilgiler’ oluşturur” derken, Varış (1973), “Sosyal Bilimlerin ‘bilgi yapısı’ ile ilgili, Sosyal Bilgilerin ise ‘program yapısı’ ile ilgili kavramlar” olduğuna işaret etmektedir. Özoğlu’na göre de (1974), “bu tür bölümlemelerde; Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Tarih, Siyaset Bilimler, Ekonomi vb. bilim alanları Sosyal Bilimlere; Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Felsefe, Mantık ve Ahlak Bilgisi Sosyal Bilgilere girmektedir” (Alkan, 1984, s.5). Ayrıca Kısakürek (1987, ss.5-6) ise, “Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının (analizlerinin) bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsar” görüşünü getirmekte ve şu bilgileri eklemektedir: Bir toplumda yaşayan insanların, o toplumun yaşayışları, ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içindeki yeri, çeşitli uluslarla ilişkileri konusundaki temel ve genel bilgilerin önemli bir bölümünü “Sosyal Bilgiler” oluşturmaktadır. Ancak, Sosyal Bilgiler; Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi (Vatandaşlık Bilgisi) gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; ancak gerçekte, “Sosyal Bilimler” denilen Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji vb. gibi disiplinlerden seçilerek, o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir (Sözer, 1998:11-12).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler iç içe bir bütündür. Yani Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler içerisine giren birçok disiplini (Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji vb.) ilköğretim öğrencilerinin düzeyine uygun olarak aktarmayı amaçlayan bir eğitim programı olarak ifade edilebilir.

Yaşamı kontrol altına alarak sürdürme çabasından doğmuş olan bilim, yaşamın farklı alanlarına bağlı olarak da değişik biçimlerde sınıflandırılmıştır. İçli (2002, s.3) tarafından yapılan sınıflamaya göre bilim; Matematik Bilimleri, Doğa Bilimleri ve İnsan Bilimleri olarak üçe ayrılır. Bu sınıflamada insan bilimleri ile aynı alanda yer alan Sosyal Bilimler, “ ‘toplum’ adı verilen dinamik insan topluluğu içinde yer alan bireylerin birbiriyle, çeşitli grup ya da kurumlarla olan ilişkilerini inceleyen ve bunu yaparken kapsamında bulunan değişik bilim dallarından yararlanan bir disiplinler topluluğu” olarak tanımlanmaktadır. Bu topluluk içinde yer alan her Sosyal Bilim disiplini, yaşamın değişik bir yönünü ele alır (Uysal, 1974:30).

Sosyal bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek, toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak ele alınabilir. Söz gelişi kişinin bir başka kişiden borç alması, karşılığında çok vermesi, şahit tutması ve onlara çeki imzalatması vb. gibi ilişkiler kişinin diğer kişiyle ilişkisine örnek olarak verilebilir. Kişinin kurumlarla olan ilişkisine ise, aynı örnekten hareketle kişinin borcunu ödememesi halinde çekin banka tarafından protesto edilmesi, kişinin tutuklanması, mahkemeye çıkarılması ve mahkûm edilip hapsedilmesi vb. gibi etkinlikler; kişinin toplumla olan ilişkisine ise, böyle birinin toplum tarafından aşağılanması, küçük görülmesi, ona değer verilmemesi vb. örnek olabilir (Sönmez, 1997:2).

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizli güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir. Bir bakıma tüm sosyal bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir. Bu yargı şöyle bir şekilde daha açık hale getirilebilir. Sosyal Bilgiler, disiplinler arası bir disiplin olarak ele alınabilir; çünkü toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler, bu alanın konusu olabilir. Burada ise tüm sosyal bilimlerin ortak olarak ileri sürdüğü ve benimsediği, toplumsal uzlaşmayı sağlayan temel önermeler söz konusudur (Sönmez, 1997:4).

İnsanın insanla ve toplumla ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu olan sosyal bilimler, genellikle sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar ve insan davranışlarını etkileyen değişmelerin nedenlerinin ve sonuçlarının araştırılıp anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durmaktadır. Sosyal Bilgiler ise, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır (Kısakürek, 1987:5).

Aralarındaki yakın ilişkiden dolayı çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılan "Sosyal Bilimler" ve "Sosyal Bilgiler" kavramları arasında aslında bir ayrım söz konusudur. Varış (1996, s.131), Sosyal Bilimleri "bilgi kategorisi", Sosyal Bilgileri ise "program kategorisi" olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflama çerçevesinde Sosyal Bilimler, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Tarih, Siyasal Bilgiler, Ekonomi gibi bilim dallarını kapsamakta; Sosyal Bilgiler başlığı altında ise Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi önemli yer tutmakta, Felsefe, Mantık ve Ahlak gibi alanlara da yer verilmektedir. Görüldüğü gibi Sosyal Bilgilere, sosyal bilimlerin öğretim için seçilmiş olan ve değişmeyen bölümü olarak bakılmaktadır. Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını toplumda gerekli olan yönleriyle ele almakta, bir toplumu oluşturan bireylerin, o toplumdaki yaşayışı, ilişkileri, kültürü, öteki toplumlarla olan ilişkileri içindeki yeri ve bu konulardaki ortak ve temel bilgilerin oldukça kapsamlı bir bölümünü oluşturmaktadır (Sözer, 1998:3).

Sosyal Bilgiler programlarında bilginin yapı taşlarını oluşturan sosyal bilimler şekil 1'de gösterilmiştir. Aşağıda bu disiplinler ve Sosyal Bilgiler öğretimindeki yerleri özet olarak açıklanacaktır (Öztürk, 2006:39).

Şekil 1: Sosyal bilimlerin sosyal bilgilere katkısı

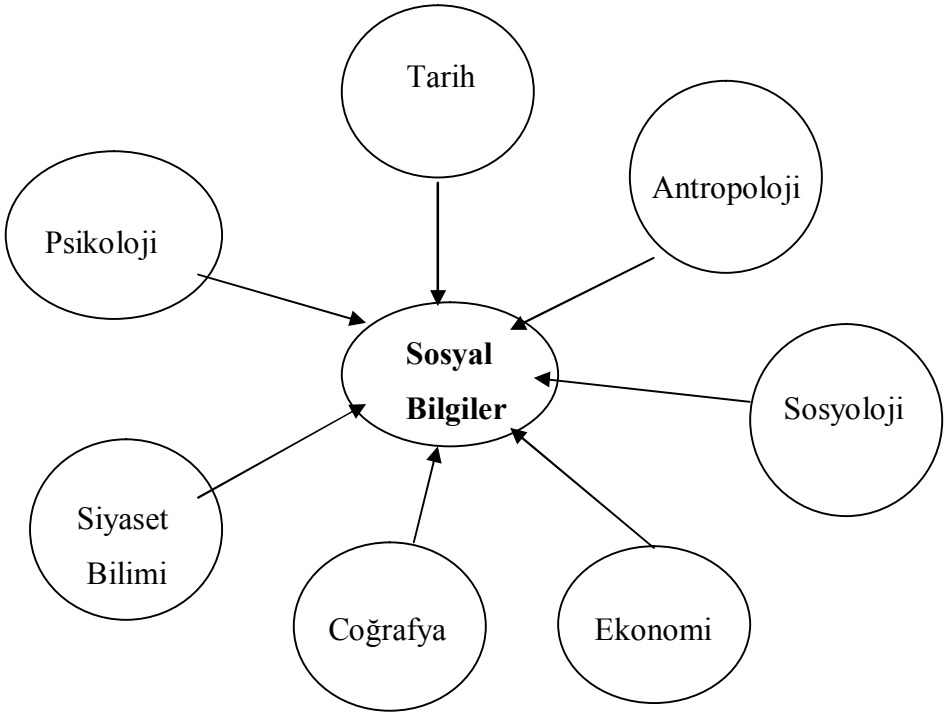

Kaynak: Martorella, 1998:22

Yapılan tanımlar incelendiğinde Sosyal Bilgilerin, Sosyal Bilim disiplinlerine ait bilgilerin, toplumsal yaşama ilişkin temel ve ortak yönlerinin toplandığı bir alan olduğu söylenebilir. Buna göre pek çok Sosyal Bilim alanına ait bilgiler disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmekte, toplumsal yaşamda kullanılmaya hazır olarak öğrencilere kazandırılmaktadır (Özdemir, 2006:5).

Sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler, yaklaşımın temel amacı, çocukların sosyal bilimlerin temel ilke ve içeriğini anlamaları için onlara yardımcı olmaktır. Sosyal bilimlerin içeriği yanında bu programın diğer önemli bir amacı da, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiye ulaşırken kullandıkları yöntemi öğrencilere kazandırmaktır. Böylece çocuklar dünyayı sosyal bilimcilerin araştırdığı ve düşündüğü gibi anlamaya çalışacaklardır. Bu yaklaşımın içeriği değişik sosyal bilimlerin temelini oluşturur. Öğrenciler insan davranışlarını ve vatandaşlığı, sosyal bilimlerin temel ilke ve kuramlarını inceleyerek öğrenirler (Öner, 2007:7).

Sosyal Bilimlerde daha çok akademik biçimde bireysel yaşamın yöntemi, ekonomik yaşamın düzenlenmesi, ulusların yönetimi ve uluslar arası ilişkilerin düzenlenmesi (Paykoç, 1991:2), kısaca insan, toplum ve çevre ilişkisi perspektifinde ele alınışını görmekteyiz. Sosyal Bilgiler ise, Sosyal Bilimleri öğretmek üzere ilköğretim çağına uygun olarak bireyin toplumdaki yaşayışını, davranışlarını, temel gereksinimlerini ve bunları gidermek için bireyin yapması gerekenleri ele almaktadır. Sonuç olarak Sosyal Bilimler, insanları ilgilendiren doğru ve sistemli bilgi için gereklidir diyebiliriz (Arslantaş, 2006:21).

Yukarıda ele alınan tüm tanımlar incelendiğinde, sonuç olarak Sosyal Bilimler, Sosyal Bilgilerden daha kapsayıcıdır. Sosyal Bilgiler alanında çalışan kişiye Sosyal Bilgiler eğitimcisi unvanı verilir. Özetle sosyal bilimler, insan ilişkilerini incelerken, Sosyal Bilgiler bir eğitim programı olup, demokratik düzende vatandaşlık eğitimi programının bir bölümü olarak insan ilişkileri konusu üzerinde durmaktadır.

2.3. Dünyada Sosyal Bilgiler

Antik Yunan'a kadar inen okul geçmişlerine rağmen, Sosyal Bilgilerin kapsamına giren derslerin yaygın/etkin bir biçimde okul programlarına girişi, büyük ölçüde XIX. yüzyılda Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde gerçekleşmiştir. Osmanlı Türkiye'si de kısa bir süre sonra bu gelişmeleri eğitim/öğretim programlarına yansıtmıştır. Fakat hemen belirtelim ki bu dersler XX. yüzyıla girilene değin, bütün ülkelerde tarih ve coğrafya gibi adlarla tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır (Öztürk, 2006:37).

Eğitimde Sosyal Bilgiler ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde, orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli olan bir komite tarafından resmen kullanılmıştır (Güngördü, 2001:131).

Öztürk'ün (2006:43) Barth'an (1991) alıntısında; disiplinler arası bir vatandaşlık eğitim programı olarak Sosyal Bilgilerin doğuş süreci, ABD'nin XX. yüzyıla girerken yaşadığı ve müteakip yüzyılda da devam eden sosyal, kültürel, ekonomik vs. alanlardaki büyük toplumsal dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama çabalarının bir sonucu olarak başlamıştır. Şöyle ki, XIX. yüzyılın ortalarına kadar halkın çok büyük bir bölümü, tarımsal ekonomide çalışan köylü bir toplumu meydana getiriyordu. Sanayileşmeye paralel olarak, yoğun bir biçimde yaşayan köyden kente göç, nüfusun büyük bir bölümünü barınma, beslenme, ulaşım gibi alanlarda daha yüksek bir hayat standardına kavuşturdu ise de, yüzyıllarca adeta birbirinden soyutlanmış gettolarda yaşayan farklı kültürlere mensup insanları, birlikte yaşamak mecburiyetiyle karşı karşıya getirdi. Örneğin, siyahlarla beyazlar, Katolikler, Protestanlar, Yahudiler vs. aynı mahallede ya da apartmanda bir arada yaşamak zorunda kaldı. Geçmişte bu unsurlar arasında yaşanan çatışmalar, toplumsal dönüşüm/kaosun benzer olayları doğurma riskini artırdığını düşündürüyordu. Öte yandan taşra kökenli kentli nüfusun, yeni bilgi, beceri ve değerlerle donatılması bekleniyordu. Bu tablo, ABD yöneticilerini yeni bir eğitim reformu yapmaya zorluyordu. Zira yeni bir eğitim programı ile farklı etnik ve dinsel kökenlere mensup Amerikan vatandaşlarına, bir arada yaşama arzusunun, giderek karmaşıklaşan ve zorlaşan yaşamda karşılaşacakları sorunları çözme ve karar alma becerilerinin kazandırılması gerekiyordu.

Birinci Dünya Savaşı öncesi yıllar, yukarıda sözü edilen koşulların tetiklediği ilerlemeci (progressivist) bir eğitim hareketinin doğuşuna sahne olmuştur. Sosyal Bilgiler alanı, XX. yüzyılın başlarında bu hareketin bir parçası olarak doğmuştur. Amaç, bütünleşmiş ve disiplinler arası yeni bir vatandaşlık eğitim programı yaratmaktı. Sosyal Bilgiler reformunun başlamasına yardımcı olan etmenlerden biri, "veri"yi "bilgi"ye çevirme düşüncesi/arayışıdır. Disiplinler arası vatandaşlık eğitim programı, demokratik toplumda, "kendi kendini yönet[meye dayalı] vatandaşlığın bir gerekliliği olan veriyi bilgiye çevirerek anlamlandırmada" yurttaşlara yardımcı olacaktı. Böylece program, vatandaşları "toplumsal değişim ve kaosu yönetebilmeleri" için sahip olmaları gereken donanıma kavuşturacaktı. Esasen, bu reform ile ABD, aile ve toplumun kaybolan eğitimsel rolünü, Sosyal Bilgilere yüklemeyi deniyordu (Barth ve Spencer, 1990).

Bununla beraber Birinci Dünya Savaşı'na kadar "Sosyal Bilgiler" terimi hiçbir yerde, bir program alanının adı olarak kullanılmamıştır. Nihayet, 1916 yılında ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], aşağı yukarı günümüzdeki amaç ve içeriğe vurgu yapan bir öğretim alanını isimlendirmek için "Sosyal Bilgiler" terimini resmen kabul etmiştir (Naylor ve Diem, 1987). Sosyal Bilgilerin doğuşunu izleyen yıllarda, bu alanın gerekli olup olmadığı tek disiplinli tarih ve coğrafya öğretimi karşısında etkililiği gibi konularda, sayısız tartışma yapılmış, rapor kaleme alınmıştır. Bazı insanlar ve kurumlar, Sosyal Bilgiler programlarını özellikle tarih konularının öğretimi bakımından yeterli derecede etkili bulmuyordu. Bu görüşteki öğretmenlerin bir kısmı 1920'li yıllarda dahi ilkokul sınıflarında tarih öğretmeye devam etmiştir. Buna karşılık bir kısım ilkokul öğretmeni ise, daha ilk günden itibaren disiplinler arası ve bütünleşmiş Sosyal Bilgiler programını uygulamıştır (Nelson, 1987).

1920'li 30'lu ve 40'lı yıllar boyunca, Sosyal Bilgiler üzerinde etkili olan faktör ve görüşlerde büyük değişiklikler meydan gelmiştir. İlerlemeci eğitimciler, sosyal yeniden kurmacılar ve çocuk eğitimi üzerinde çalışan diğerleri, Sosyal Bilgiler öğretiminin şekillenmesinde önemli roller oynamıştır (Naylor ve Diem, 1987).

Kavram karikatürleri hızla, çok çeşitli ortamlara uygulanabilen popüler bir öğretme ve öğrenme yaklaşımıdır. Gittikçe artarak ilköğretim, ortaöğretim ve öğretmen eğitiminde kullanılmaktadır. Formal eğitim sisteminin dışında ebeveyn eğitimi,

etkileşimli bilim merkezlerindeki halk üyeleri, hatta Londra Metrosunda da kullanıldığı görülmüştür (Keogh, Naylor ve Wilson, 1998). Kavram karikatürleri, kavram yanılgılarının tespiti ve ortadan kaldırılması için oldukça etkili bir tekniktir. Bu özelliğiyle sosyal bilgiler derslerinde kavram öğretiminde kullanıldığı takdirde etkili sonuçlar doğuracaktır (Dündar, 2008:324).

İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda Sovyetlerin endüstriyel üretimden uzay teknolojisine kadar hemen her alanda ABD'yi geçmeye başladığı kaygısı, işbaşındaki muhafazakâr siyasetçileri, mevcut eğitim sistemini değiştirmeye yöneltmiştir. Bu değişim sürecinde Sosyal Bilgiler programında ağırlık vatandaşlık eğitiminden tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji ve siyasal bilimlere kaymıştır (Nelson, 1987).

Aşağı yukarı 1960'ların başlarından 1970'lerin ortalarına kadar, ABD'de Sosyal Bilgilerin öğretile geliş şekli yoğun bir eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu süreçte, "yeni Sosyal Bilgiler" adı verilen bir reform hareketi doğmuştur. Reform, federal ve özel fonlarla desteklenen çok sayıda proje etrafında gelişmiştir. Tarih ve coğrafyanın önemi azalmış; sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji ağırlık kazanmıştır. Bu disiplinlerin kavram ve yöntemlerine dayalı disiplinler arası yaklaşımlar gelişmiştir. Geleneksel tümdengelimci, betimleyici öğretim gözden düşerken, tümevarımcı araştırma öne çıkmaya başlamıştır. "Yeni Sosyal Bilgiler" öğrencinin pasif alıcı rolünü, aktif bilgi arayıcıya dönüştürmek istemiştir. Bu bağlamda, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine güçlü bir vurgu yapılmıştır. Ayrıca karar vermeye, değerlerin açıklanması ve analizine dair beceriler de öne çıkmıştır. Bruner'in *The Process of Education* (1960) [Eğitim Süreci] adlı kitabı, yeni Sosyal Bilgilerin gelişiminde bir katalizör işlevi görmüştür. Bruner'in programın merkezine problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini koyan buluş yoluyla öğretim stratejisi, birçokları tarafından vatandaşlık yeterliliklerinin geliştirilmesi için en etkili yol olarak kabul edilmiştir. Onlara göre, buluş yoluyla öğretim, öğrencileri bilgili ve yansıtıcı vatandaşlar olarak sosyal ve hükümetle ilgili işlere katılımları için gerekli becerilerle donatacaktır. Sonuç olarak, "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin etkisi altında geliştirilen pek çok program, buluş yoluyla öğretim stratejisini temele almıştır (Naylor ve Diem, 1987; Nelson, 1987; ayrıca bak. Öztürk ve Dilek, 2005).

"Yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin popülaritesi, 1970'li yıllarda azalmaya başlamıştır. Bu azalmada, geleneksel eğitim anlayışının hala güçlü oluşunun yanı sıra, iş başındaki öğretmenlerin yeni program konusunda yeterince eğitilmeyişi de önemli rol oynamıştır. Bu nedenle, ilk yıllardaki heyecan azaldıkça ABD okullarında daha az Sosyal Bilgiler öğretmeni "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin önermelerine uygun eğitim yapmayı sürdürmüştür. 1980'lere gelindiğinde Sosyal Bilgiler öğretimi, geleneksel yaklaşımların daha da güçlenmesine sahne olmuştur (Naylor ve Diem, 1987; Öztürk ve Dilek, 2005). Bununla beraber 1990'ların ikinci yarısında NCSS, ülkede Sosyal Bilgiler öğretiminin "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin önermelerine yakın bir amaç, içerik ve yöntemle yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu bağlamda XX. yüzyıla girerken ABD'de Sosyal Bilgiler programlarının, sosyal yapılandırmacılık kuramına bağlı, disiplinler arası, bütünleşmiş, tematik vb. bir karakter taşıdığı problem çözme yöntemi ve işbirlikli öğrenmeyi öngördüğü (NCSS, 2004) gözlenmektedir.

Bir program alanı olarak "Sosyal Bilgiler", yukarıda da belirtildiği gibi, ABD'de doğmuş ve gelişmiş bir program yaklaşımı olmakla birlikte XX. yüzyıl boyunca bu ülkenin müttefiki ve/veya kültürel bakımdan etkisi altındaki ülkelerde de benimsenmiştir. Japonya, Kore, Türkiye (Öztürk ve Dilek, 2005), Kanada ve Avustralya (Welton ve Mallan, 1999) bu ülkeler arasındadır. Buna karşılık İngiltere'nin de içinde bulunduğu pek çok ülkede, Sosyal Bilgiler programının kapsamına giren konular tek disiplinli program anlayışına uygun olarak oluşturulan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık gibi derslerde işlenmektedir (Clemson, 1994; Welton ve Mallan, 1999).

2.4. Türkiye'de Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler programlarının kapsamına giren konuları içeren dersler, ilk kez Sultan II. Abdülhamit (1876 – 1909) zamanında ilkokul programlarına girmiştir. Bu dönemde yalnız Tarih ve Coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır. 1913 Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati'nde ise, Tarih ve Coğrafyadan başka Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye ilköğretim okulu programına konmuştur. Balkan savaşları'ndan sonra, vatandaşlık eğitimine ilişkin dersler üzerinde Tanzimat'tan beri şekillendirici rol oynayan Osmanlıcılık ve – II. Abdülhamit zamanından itibaren etkili olan- İslamcılık ideolojilerinin yerini Türkçülük almıştır. (Öztürk, 2006:46).

Ortaöğretimin birinci kademesinde (ortaokul) 1924, 1927, 1930, 1931, 1938, 1949, 1967 programlarında tarih, coğrafya dersleri aynı adla yer almış; tarih birinci ve ikinci sınıflarda 1938 programına kadar haftada iki saat, üçüncü sınıflarda üç saat; 1938 ve 1949 programlarında ise tüm sınıflarda iki saat; coğrafya dersi ise 1924 programında birinci sınıfta iki, iki ve üçüncü sınıflarda birer; 1927, 1930, 1931, 1949 programlarında birinci ve ikinci sınıflarda ikişer, üçüncü sınıfta birer saat, 1938 programında tüm sınıflarda ikişer saat, Malumat-ı Vataniye, Vatani Malumat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi dersleri (adları değiştirilmiş aynı derslerdir) 1924, 1927, 1930 programlarında iki ve üçüncü sınıflarda birer saat, 1931 ve 1949 programında her sınıfta birer saat, 1938 programında ise iki ve üçüncü sınıflarda ikişer saat; 1967 programında ise tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında toplanmış birinci ve ikinci sınıflarda haftada beş, üçüncü sınıfta ise dört saat okutulmuştur (Sönmez, 1997:9).

1936 Programında Tarih ve Yurt Bilgisi öğretim programında içerik sınıflarına göre verilmemiştir. Yurt Bilgisi ders konularının bakanlıkça kabul edilen "Yurt Bilgisi" kitabını içerdiği belirtilmiştir. 1948 programında ise içerik ayrıntılı bir şekilde verilmemiştir. Coğrafya dersi ile ilgili içeriğe bakıldığında, bazı ilaveler olduğu görülmektedir. Örneğin; 4. sınıf Türkiye'nin coğrafi bölgelere göre incelenmesi 1936 programından farklıdır. 1948 programında bugün de kabul ettiğimiz yedi coğrafi bölge ele alınmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000:71).

Cumhuriyet'in ilanından 1968 İlkokul Programı'nın yürürlüğe konmasına kadar Türkiye'de Osmanlıdan miras kalan ve bu sırada Batı Avrupa ülkeleri tarafından da benimsenen tek disiplinli program anlayışı devam etmiştir. Bu bağlamda Tarih, Coğrafya ve bazı yıllarda Yurttaşlık ya da Yurt Bilgisi diye de adlandırılan-Vatandaşlık, 1926, 1936 ve 1948 ilkokul programlarında ayrı birer ders olarak yer almıştır. Söz konusu dönemde aynı dersler, ortaokullarda da bu adlarda verilmiştir. Bu dersler bir yandan Cumhuriyet'in dayandığı Kemalist ideolojinin ilkelerine, diğer yandan da 1920'li yıllarda Batıda ve özelliklede ABD'de etkili olan eğitim akımlarına göre yapılandırılmıştır. Örneğin, Atatürk Devri'de fikirleri Türk eğitim sisteminin yeniden inşasında yönlendirici rol oynayan John Dewey'in öncüsü olduğu ilerlemecilik akımı, diğer derslerle birlikte Sosyal Bilgilerin kapsamına giren dersleri de etkilemiştir.

Türkiye'de disiplinler arası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, ABD'de "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin ortaya çıktığı 1960'lı yıllarda başlamıştır. Bu bağlamda Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri, 1962'de yayımlanan İlkokul Program Taslağı'nda "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni ders, 1968 *İlkokul Programı'*nda "Sosyal Bilgiler" adını almıştır. O tarihten itibaren Türkiye'de ilkokulların/ilköğretim okullarının 4–5. sınıflarında Sosyal Bilgiler anlayışı egemen olmuştur. Son otuz beş yılda, bazı uzun dönemli kesintiler hariç, ortaokullarda ve/veya ilköğretim okullarının 6–8. sınıflarında da Sosyal Bilgiler dersine yer verilmiştir. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yıllarda başlayan tek disiplinli "Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri, 1998 yılında terk edilmiş; bunların yerini ilköğretim okullarının 4–7. sınıflarını kapsayacak şekilde Sosyal Bilgiler dersi almıştır.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretim programları, yukarıda kısmen değinildiği gibi, daima çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır. Örneğin, 1968 programı, ABD'de gelişen "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin ilkelerine göre oluşturulmuştur. Bununla beraber söz konusu ülkedekine benzer nedenler ve daha ağır olumsuz koşullar nedeniyle okullardaki geleneksel uygulamaları değiştirememiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretimi tam anlamıyla geleneksel yaklaşım ve yöntemlerle yürütülüyordu. Bundan dolayı, 1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak, yoğun program geliştirme çabaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Nitekim MEB tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan yeni 4–5. sınıflar Sosyal Bilgiler öğretim programı, 2005–2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık esas alınmıştır (Öztürk, 2006:47).

Okullarımız için Sosyal Bilgiler pek eski olmayan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi 1968–1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970–1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Okullarımıza ilk girdiği yıllarda, bazı çevrelerde, dersin niteliği tam olarak kavranamamış, bu yüzden değişik anlayışlar doğmuştur. Bunun sonucu olarak; bazıları Sosyal Bilgileri yalnız yurttaşlık bilgileri

anlamında almış, bazıları tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmüş, bazıları da yanlış bir yargıyla insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul etmiştir.

Bu görüşler içerisinde en yaygın olanı, Sosyal Bilgileri, tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisi konularının birleştirilmesi olarak algılayanlardır. Hâlbuki Sosyal Bilgiler, tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesinden oluşan bir ders değildir. Gerçekte Sosyal Bilgilerde, tarih-coğrafya-yurttaşlık konuları ağırlıklı bir şekilde yer almaktadır. Ama bu yer alış, bireyin sosyal ve fiziki çevresinin ve bu çevreyle olan ilişkilerinin incelenmesinde doğal olarak bu üç ders konularından bazılarının ele alınması biçimindedir. Yoksa mevcut konuların birleştirilmesi şeklinde değildir (Güngördü, 2001:130).

Eğitimde Sosyal Bilgiler ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekte görevli olan bir komite tarafından resmen kullanılmıştır.

Bizde ise Sosyal Bilgiler ismi zaman zaman kullanıldığı halde, 1968 yılına kadar okul programlarımıza girmemiştir. Özellikle, ilköğretimle ilgili çeşitli kitaplar ve dergiler zaman zaman Sosyal Bilgiler ismini kullanmışlardır. Fakat Sosyal Bilgiler, uzun zaman okullarımız için bir ders ismi olamamıştır. Hatta bir ara, ilkokullarımızda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri bir ders olarak görülmüş ve öğrenci karnelerine Sosyal Bilgiler notu olarak verilmiştir. Böylece hiç değilse bu üç dersin bir bütün olabileceği ve birbirlerini tamamlayacak kadar ilgili oldukları fikri okullarımıza girmiştir.

Daha sonra, 1962 İlkokul Programı Taslağı bir hamle yaparak, daha önce ayrı ders saatleri, ayrı ders kitapları bulunan bu üç dersi, yani Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisini birleştirerek "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında toplamıştır. 1962 İlkokul Programı Taslağına paralel olarak bu dersle ilgili bir ders kitabı çıkartılamamışsa da, öğretmenler ellerinde bulunan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi kitaplarından yararlanarak "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersini işlemişlerdir.

1968 Geliştirilmiş İlkokul Programı Taslağı, derslerin birleştirilmesi işini yeniden ele almış ve Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularını mümkün olduğu kadar birbirleriyle kaynaştırarak üniteler meydana getirmiş ve bu dersin adına "Sosyal Bilgiler" demiştir.

Aynı yılda, yukarıda sözü edilen program biraz daha geliştirilerek 1968 İlkokul Programı çıkarılmış ve bütün ilkokullarımızda uygulamaya konmuştur. Bu programda Sosyal Bilgiler üniteleri daha da geliştirilmiş ve gerçek Sosyal Bilgiler anlayışına daha da yaklaşılmıştır.

İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersindeki bu gelişmelerden sonra, 20 Temmuz 1970 gün ve 4196 sayılı Bakanlık oluru ile ortaokul Sosyal Bilgiler taslak programının 1970–1971 öğretim yılında her il'de, ayrılacak bir veya iki ortaokulun birinci sınıflarında, yedi yıllık öğretmen okullarının orta birinci sınıflarında denenmek suretiyle uygulanması ve bu uygulamanın kademeli olarak gelecek yıllarda devam etmesi uygun görülmüştür.

Daha sonra, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca temel eğitimin amaçlarına uygun olarak, temel eğitim 4.5.6.7. ve 8. sınıflar Sosyal Bilgiler programını geliştirmiş ve 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararıyla kabul etmiştir.

Aynı kurul kararında, ikinci kademe Sosyal Bilgiler programının (6.7.8. sınıflar) 1975–1976 öğretim yılı başından itibaren bütün yurtta uygulamaya konulması, birinci kademe Sosyal Bilgiler programının ise (4.5. sınıflar) kurulun 11.5.1974 tarih ve 326 sayılı kararı ile kabul edilen Sosyal Bilgiler 4.5. sınıf ders kitaplarının üç yıl süreyle okutulacağı nedeniyle 1977–1978 öğretim yılı başından itibaren uygulamaya başlanması uygun görülmüştür.

1968 İlkokul Programındaki Sosyal Bilgiler programı 22 yıl sonra gözden geçirilerek yeni bir Sosyal Bilgiler Programı geliştirilmiş ve 1990–1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Böylece, Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılından

itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlatılmıştır.

İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersi devam etmekte ve Sosyal Bilgiler programı bütün ilkokullarda uygulanmaktadır. Ancak ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi Talim ve Terbiye Kurulunun 26.4.1985 tarih ve 64 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi 1985–1986 öğretim yılından itibaren de bütün "Milli Tarih", "Milli Coğrafya" ve "Vatandaşlık Bilgileri" adı altında üç derse ayrılmıştır. 1997–1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarının 6.7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi uygulamasına geçilmiştir (Güngördü, 2002:131-132).

Güngördü'nün (2002:131-132) bütün bu söylediklerine ilaveten şunları söyleyebiliriz. 1998 yılından itibaren 8. sınıflarda da Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulmaya başlamıştır. 2005 yılında da Sosyal Bilgiler programı tekrar gözden geçirilerek bazı illerde ve pilot okullarda yeni Sosyal Bilgiler programı 4., 5. ve 6. sınıflarda uygulanmaya başlamıştır. 2006–2007 öğretim yılında da bütün ilköğretim okullarının 6. sınıflarında bu yeni program uygulanarak kademeli olarak 2007–2008 öğretim yılında da 7. sınıflarla devam etmiştir. 2008–2009 öğretim yılında da 8. sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi yeni düzenlenen program çerçevesinde uygulanacaktır.

Türkiye'de ilkokullar, ortaokullar ve ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi ile uzun yıllar onun yerine verilen dersler, büyük öneme sahip olmuştur. Demokratik vatandaşlık eğitimi kapsamında yeni nesillere Kemalist devrimin ülkü ve ilkeleri, vatan sevgisi ve çağdaş vatandaşlık yeterliklerinin kazandırılması görevi, bu ders(ler)e yüklenmiştir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler, 2005 programına kadar, 4 – 7. sınıftaki iki mihver (eksen) dersten biri olmuştur. Genel amaçlarına bakıldığında son programa da Atatürk'ün gösterdiği "çağdaş medeniyeti yakalama" hedefine ulaşma yolunda önemli görevler yüklendiği görülmektedir (Öztürk, 2006:47).

Özellikle kesintisiz sekiz yıllık eğitime geçişten sonra, Sosyal Bilgiler eğitimi, Türk Eğitim Sisteminde büyük önem kazanmıştır. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim kapsamında, 02.04.1998 tarihli karar uyarınca kabul edilen ilköğretim okulu Sosyal

Bilgiler öğretim programıyla Sosyal Bilgiler eğitiminin genel amaçları saptanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1998).

Türk eğitim sisteminde öğrencilerin Sosyal Bilgiler kavramıyla tanışması, 1. 2. 3. sınıflarda okutulmakta olan hayat bilgisi dersleriyle başlamaktadır. Okula yeni başlayan öğrenci, sosyal yaşamda kendisine öncelikle gerekecek kavram, olgu ve ilkeleri yakından uzağa, basitten karmaşığa ilkesiyle öğrenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi adı altında, özgün bir ders olarak verilmesi ise 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda gerçekleşmektedir. 8. sınıfta ise müstakil bir tarih dersi olarak Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulmaktadır (Tebliğler Dergisi, 1998).

Yeni Sosyal Bilgiler programında da, 1936'da olduğu gibi, Atatürkçülük ve yeni mücadele ile ilgili konular, 29 Ekim ve 23 Nisan gibi ulusal bayramlar dikkate alınarak, Ekim ve Nisan aylarına denk getirilmiştir. Gerçekten bayramlar, Atatürk ve Atatürk'ün düşüncelerini anlatmak için iyi fırsatlar sunmaktadır. 4. sınıf yeni sosyal bilgiler programı 1881'den 1923'e kadar konuları, 5. sınıf programı da 1923'ten 1938'e kadar Atatürk'ün hayatını, devrim ve ilkeleri konularını içermektedir. Bu üniteler, Ekim ayına denk getirilerek Cumhuriyet Bayramı referans olarak alınmıştır. Atatürk ve TBMM'nin açılması konuları da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının kutlandığı Nisan ayına denk getirilmiştir. Bunun yanı sıra yeni sosyal bilgiler programlarının öğrenme alanlarının içeriği göz önüne getirilerek, ilgili öğrenme alanlarına Atatürkçülük konuları dağıtılmıştır (Ata, 2008:294-295).

Günümüzde ilköğretimin 1. 2. ve 3. sınıflarında okutulan hayat bilgisi dersi 5 saat olarak uygulanmaktadır. 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi 3 saat olarak uygulanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda 3 saat olarak öngörülmesi programın uygulama aşamasında zaman yetersizliğine yol açmaktadır.

Türkiye'de disiplinler arası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, ABD'de "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin ortaya çıktığı 1960'lı yıllarda başlamıştır. Bu bağlamda Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri, 1962'de yayınlanan İlkokul Program Taslağı'nda "Toplum ve Ülke

İncelemeleri" adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni 1968 İlkokul Programı'nda "Sosyal Bilgiler" adını almıştır. O tarihten itibaren Türkiye'de ilkokulların/ilköğretim okullarının 4-5. sınıflarında Sosyal Bilgiler anlayışı egemen olmuştur. Son otuz beş yılda, bazı uzun dönemli kesintiler hariç, orta okullarda ve/veya ilköğretim okullarının 6-8. sınıflarında da Sosyal Bilgiler Dersine yer verilmiştir. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yılarda başlayan tek disiplinli "Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri, 1998 yılında terk edilmiş, bunlarının yerini ilköğretim okullarının 4-7. sınıflarını kapsayacak şekilde Sosyal Bilgiler dersi almıştır (Öztürk, 2006:47).

Şüphesiz programların etkililiği büyük ölçüde programın belirlenen amaçlarının, toplumun beklentilerine uygun olarak belirlenmesi ile doğru orantılıdır. Çünkü programın amaçları bireylere kazandırılmak istenen davranışları ifade eder. Çoğu zaman kazandırılmak istenen bu davranışlar toplumun beklentilerinin eğitimsel amaçlara dönüştürülmüş biçimidir. 2004 Sosyal Bilgiler Öğretimi Programının amaçları 1998 ve daha önceki programlarda görülen ve davranışsal olarak ifade edilen amaçlardan farklıdır. 2004 programında yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda amaçlar "kazanımlar" biçiminde ifade edilmiştir (Yaşar, 2005:337). Öğrenme alanlarının içeriğini somutlaştıran, eski programlarda davranışsal amaçlar olarak ifade edilen "kazanım", öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, tutum ve değerlerdir. Kazanımların yapısı, yapılandırmacı eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Her bir kazanımın "beceri-bilgi-değer" içermesine çalışılmıştır. Davranışçı yaklaşımda, bilgi-beceri-değer ayrı kategoriler halinde ele alınmakta iken, yapılandırmacı yaklaşım, bunların her birini anlamlı bir bütün içine yerleştirmeyi temel almıştır (Safran, 2004). Bu bağlamda 2004 Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıda verilen ilkelerden yola çıkmaktadır. Buna göre Sosyal Bilgiler Programı (MEB, 2005:44);

- Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.

- Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- Her öğrenciye ulaşabilmek için öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

2005 yılında geliştirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda eğitimdeki çağdaş yaklaşımlar dikkate alınarak, öğrencilere bilgi yükleme yerine, bilgiyi kullanma ve bilgi üretmeyi temel alan bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Bu özellikleriyle öğrencilere değerlendirme, planlama, öncelik sırasına koyma gibi becerileri kazandırabileceği öngörülmektedir. Programda kullanılması önerilen öğretim yöntem ve teknikleri de öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Düşünmeyi öğrenmeyi gerektiren üst düzey düşünme becerileri olan tanımlama, sınıflama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi becerileri herhangi bir konuda kullanabilen öğrenciler olarak değerlendirmektedir. Buna karşın sadece ezberleme yoluyla analiz, sentez ve değerlendirme gibi düşünsel becerileri ortaya koyamayacakları bir gerçektir (Demirkaya, 2008:393).

Sosyal bilgiler programının modern cemiyete ayak uydurabilmesi için bu programın okul müfredat programı içinde çok canlı ve son derece elastiki bir ünite olması lazımdır. Milli ve milletlerarası münasebetlerde olaylar nasıl hayret verecek bir süratle değişiyorsa, izah edilen maksatların en iyi şekilde tahakkuk ettirilebilmesi için

programların da muhteviyat ve ehemmiyetini de öylece değiştirebilmeye müsait olmaları lazımdır. Çalışma usulleri zaman zaman muasır gelişmelere göre yeniden değerlendirilmeli, lüzumsuz, modası geçmiş kısımlar programdan çıkarılmalıdır. Bunlara ilaveten gruplar arası ve milletlerarası eğitimi de nazarı itibara almalıdır. Bu hususlar dünya cemiyeti münasebetlerinin anlaşılması için lüzumlu olan esaslardır (PH.D., 1957:23).

Yeni Sosyal Bilgiler programında da, 1936'da olduğu gibi, Atatürkçülük ve yeni mücadele ile ilgili konular, 29 Ekim ve 23 Nisan gibi ulusal bayramlar dikkate alınarak, Ekim ve Nisan aylarına denk getirilmiştir. Gerçekten bayramlar, Atatürk ve Atatürk'ün düşüncelerini anlatmak için iyi fırsatlar sunmaktadır. 4. sınıf yeni sosyal bilgiler programı 1881'den 1923'e kadar konuları, 5. sınıf programı da 1923'ten 1938'e kadar Atatürk'ün hayatını, devrim ve ilkeleri konularını içermektedir. Bu üniteler, Ekim ayına denk getirilerek Cumhuriyet Bayramı referans olarak alınmıştır. Atatürk ve TBMM'nin açılması konuları da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının kutlandığı Nisan ayına denk getirilmiştir. Bunun yanı sıra yeni sosyal bilgiler programlarının öğrenme alanlarının içeriği göz önüne getirilerek, ilgili öğrenme alanlarına Atatürkçülük konuları dağıtılmıştır

SBDÖP'nın temel amacı çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmayı hedefleyen bireyler yetiştirmektir. Bunu yaparken de bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak öğrenci merkezli bir yaklaşımı esas almıştır. SBDÖP'nda değişen hayat şartlarına uygun, kendini ifade edebilen, sorgulayan, eleştiren ve analiz yapabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bireyde görülmesi beklenen kazanımların gerçekleştirilmesi için en önemli anahtar da etkinliktir. Etkinlik, derslerdeki kazanımları gerçekleştirmek için yapılan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler içerisinde gerektiğinde öğrencilerle oyunlar oynayarak çocuğun öğrenme sürecini özümsemesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde sosyal bilgiler dersi çocuklar için sıkıcı bir ders niteliğine dönüşecektir. Öğrenci sosyal bilgileri yaşamdan bir kesit olarak görüp buna göre kendi kararlarını vermeye çalışacaktır. Sonuç olarak SBDÖP'nın temel amacı öğrenme-öğretme sürecinde bireyin hayata uyum sağlaması olacaktır.

2.5. Kazanım

Kazanım, TDK sözlüğünde; kazanma işi ve bir iş yerinde çalışanlara sağlanan hukuk, sosyal ve mali her türlü hak, avantaj olarak tanımlanmaktadır.

Eski program çok sayıda hedef ve davranış ifadesi içinde boğulmuş iken, yeni program az ve dolu kazanım ifadelerini tercih etmektedir. Kazanım ise "öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar" olarak tanımlanmaktadır (Ata, 2006:75).

Kılıç ve Seven de (2006:20), "Kazanım; öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanabilir." demişlerdir.

Eğitim hedeflerinin gözlenebilirlik ve ölçülebilirlik özellikleri koşulu yanında, bir eğitim hedefinin davranışlara dönüştürerek kullanılması, dört temel özelliği de içinde barındırması ile olanaklıdır. Hedef davranışlar "a) öğrenci davranışına dönük olarak ifade edilmesi, b) genel ve sınırlı, birçok davranışla kapsanır, bir tek özelliği ölçülebilir olması, c) açık-seçik, yani anlaşılır olması, muğlak olmaması, d) bir bilgi içeriğiyle kenetli olması (Ertürk, 1972)" özellikleriyle tanımlanmaktadır (Erginer, 2000:17). Buradan da anlaşılacağı üzere hedef davranışlar, bugün kullandığımız "kazanım"ların yerine kullanılmıştır.

Kazanım, öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla, öğrencilerin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanır. Davranışçı yaklaşımla dizayn edilmiş programlardaki hedeflerin yerini, yeni programda kazanımlar almıştır. Bu nedenle kazanımların gerçekleşmesi ile öğrencilerin, öğrenme alanında gösterdikleri gelişmeler arsında doğru bir orantılı bir ilişki vardır (Yazıcı ve Koca, 2008:26).

2004 Sosyal Bilgiler Programı, tümüyle "davranışçı" bir nitelik sergileyen 1998 programının aksine, "yapılandırmacı" (constractivist) bir eğitim anlayışıyla ele alınmış, yeni programda içerik, sosyal hayatın tüm yönlerini kapsadığı varsayılan sekiz kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerden her birine "öğrenme alanı" adı verilmiştir. Bu

öğrenme alanlarının içeriğini somutlaştıran, 'kazanım'lar ise, öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerleri içermiştir. Kazanımların yapısı, yapılandırmacı eğitim anlayışının esasını yansıtmış, her bir kazanımın "beceri, bilgi ve değer" içermesine çalışılmıştır. Davranışçı yaklaşımda, bilgi-beceri-değer ayrı kategoriler halinde ele alınmakta iken, yapısalcı yaklaşım, bunların her birinin anlamlı bir bütün içine yerleştirmeyi temel almıştır (Safran, 2005:32). Kazanımlara, önerilen etkinlikler ve dikkat edilmesi gereken açıklamalar yoluyla ulaşılması amaçlanmıştır (Şimşek, 2005:8-9).

Sosyal bilgiler programında yer alan amaçlardan biri "farklı dönem mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar." şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaçta yer alan insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi, değişim ve sürekliliğin algılanabilmesi öğrencilerin neden-sonuç ilişkisini kurabilme becerilerine sahip olmaları ile mümkün olabilir (Tay, 2008:426).

Ders programları, dört ana öğe üzerine kuruludur. Bunlar: hedef (kazanım), içerik (etkinlik), öğrenme öğretme süreçleri (eğitim durumları) ve ölçme değerlendirmedir. Bu öğelerden en önemlisi hedef yani kazanımdır. Bir program yapılırken önce hedefler belirlenir. Daha sonra bu hedefi ya da kazanımı kazandırmak için gerekli etkinlikler veya içerik oluşturulur. Ardından bu içerik hedefe uygun bir şekilde, sınıf içi veya dışı aktivitelerle öğrenme ve öğretme süreçleri içerisinde öğretmen tarafından verilmeye çalışılır. En son aşamada ise hem hedefe ulaşılıp ulaşılmadığı, hem içeriğin yapısı ve özellikleri, hem de öğrenme öğretme süreçlerinin kaliteli yapılıp yapılmadığı açısından değerlendirilir. Anlaşılacağı üzere her bir öğe, üstlendikleri görev bakımından oldukça önemlidir. Fakat bunlardan en önemlisi hedeftir. Çünkü bu öğe diğer öğelerin gerçekleştirilmesine yöneliktir (Kalaycı, 2008:37).

Hedefler (amaçlar), bireye kazandırılması tasarlanan nitelikler kümesi olarak ifade edilebilir. Bireyin önceden getirdiği özelliklerini geliştirip ulaştırılması düşünülen yerdir. Hedefler birey, toplum, insanlığın ulaştığı bilgi birikimi ve insanın dışındaki

varlıklar (doğa) göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Davranışlar, belirlenmiş hedeflere ulaşılması için oluşturulan basamaklardır. Davranışın alanı, düzeyi ve sayısı, hedefin ne olduğunu belirtir. Birey, belirlenen bu davranışlar yoluyla hedefe ulaşmaya çalışır. Kazandığı her bir davranış onda bir değişiklik meydana getirir. Böylece birey eğitilmiş olur (Kılıç ve Seven, 2006:3). Kılıç ve Seven'in yaptığı bu tespitlere göre, hedef ve davranışlar, SBDÖP'nda (2005) kazanım olarak ifade edilmiştir.

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişmeler meydana getirme sürecidir. Bu tanıma göre bireyin davranışlarında istendik yönde değişmeler yapılmalıdır. Nedir bu istendik olanlar? Bunlar dersin hedefleri (kazanımlar),'dir. O halde önce ilgili dersin hedefleri (kazanımları) çıkarılır ve onların hedef davranışları yazılır, ardından bu davranışların geliştirileceği konular belirlenir, sonra öğrenciler bu hedeflere ve başka şeylere göre öğrenme – öğretme etkinlikleri içine sokulur ve sonrada değerlendirme yapılır (Tekindal, 2006:431).

Akbaba (2005), 2004 yılında uygulamaya başlayan Sosyal Bilgiler Programında davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içeren kazanımların kullanıldığını belirtmektedir.

Bir toplumun her yönüyle gelişmesinde ve kalkınmasında insanın, insanın biçimlendirilmesinde de eğitimin oynadığı rolün önemi, yadsınamayacak bir gerçektir. Bir toplum, kendisini oluşturan insanlar istendik özelliklere sahip oldukları ölçüde istendik bir toplum haline gelir. Kendisini oluşturan insanları aşan, onların ötesinde bir toplum düşünmek bir ham hayaldir. Bu nedenle, her toplum, kendi insanını yetiştirmek zorundadır. İşte, geniş anlamda hedefler, bir toplumun, yetiştirdiği insanda bulunmasını öngördüğü özelliklerdir. Her ülke, kendi insanlarının belli durumlar karşısında nasıl davranacağını ya da davranması gerektiğini önceden belirler. Okullar da, önceden saptanan bu özellikleri öğrencilere kazandıracak ya da belirlenen hedeflere ulaşacak biçimde etkinlikte bulunur (Tekin, 1996:10). İşte bu noktada Tekin'in belirtikleri gerçekten, kazanımların amacını açık bir şekilde göstermektedir. Kazanım, tüm öğretim sürecinde temelde amaçlanan, önceden belirlenen, hedeflerin öğrencilere aktarılması sürecidir, diyebiliriz.

Bir özel amaca ulaşıldığında kazanılmış olacak olan davranışlar "davranışsal amaçlar" olarak belirlenir. Bunlar, bir özel amaca ulaşmak için gerçekleştirilmesi gereken alt davranışlardır. Kimi yazarlar bu tür amaçları "hedef davranışlar" olarak adlandırırlar (Sözer, 1998:47). Sözer'in açıklamalarından da anlaşılacağı üzere daha önceki programlarda **"hedef davranış"** olarak adlandırılan terim yeni öğretim programlarında **"kazanım"** olarak ifade edilmektedir. Kazanım ifadesi, hedef davranışlara göre daha uygun bir tanım olarak ifade edilebilir.

Kılıç ve Seven (2006:27) yeni ilköğretim programlarının önceki programlardan farklı yönlerini Karip'ten (2005) özetlerken şunu belirtmişlerdir: "Davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içerecek şekilde 'kazanımlar' ifadesi kullanılmıştır." İfadesinden de anlaşılacağı üzere SBDÖP'nda (2005) bu kavram kullanılmıştır.

Hedef, genel anlamıyla varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1993:14). Eğitimde hedef ise, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler olarak tanımlanabilir. Bu özellikler bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kişilik vb. olabilir. Burada temel kavram "istendiktir". "İstendik'in ölçütü ya da ölçütleri nelerdir? Hangi bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum vb. istendik kabul edilecektir? Her insan ve toplum için ortak ölçütler var mı? İstendik'in ölçütleri evrensel mi? Mutlak mı, yoksa göreli mi?" sorular ve yanıtları ile istendik davranışları kim(ler) belirleyecek? Bu işi yaparken ne(ler)i göz önüne alacaklar soruları sürekli gündemdedir. Ayrıca "insan, nedir? Eğitimin amacı nedir? Nasıl insan yetiştirmeliyiz? İnsana hangi davranışları nasıl ve ne yolla kazandırmalıyız? Kazanıp kazanmadığını nasıl belirleriz?" gibi sorular ve bunlara verilen yanıtlar, istendik davranışın neliğini ortaya koyabilir. Bu sorulardan da anlaşılacağı gibi sorun, istendik davranışın ölçüt olarak ele alınmasında yatmaktadır (Sönmez, 2007:23). Sönmez'in belirlediği bu sorular kazanımlarla ilgili düşüncelerdir. Bu sorular, gerçekten sorgulanması gereken önemli ölçütlerdir. Belki de en önemli sorun kazanımın tanımı değil kazanımların içeriği ve değerlendirilmesiyle alakalıdır.

Hedefler, öğrencinin eğitim sürecinin sonunda kullanacağı düşünülen ve ulaşılması istenen sonuçlardır. Hedefler yardımıyla öğretmen, öğrencide olmasını beklediği davranış değişiklikleri ile ilgili görüşlerini formüle eder.

Öğrenme hedefleri,

- neye erişilmesi gerektiğini (yani içeriksel bileşenleri)
- nasıl erişilmesi gerektiğini (yani yöntemsel bileşenleri)

verir (Ültanır, 2003:49).

Kazanım bir tür öğrenmedir. Özden'in (2005:14) belirttiği gibi; İnsanlar, çevre ile etkileşimleri sonucu bilgi, beceri, tutum ve değer kazanırlar. Öğrenmenin temelini bu yaşantılar oluşturur. Kişi, çevresinden sürekli olarak kendisine ulaşan verileri değerlendirir ve bunun sonucu olarak düşünsel, duyuşsal veya davranışsal tepkide bulunur. İnsanın çevresiyle etkileşimi, onda düşünsel, duyuşsal veya davranışsal değişime yol açıyorsa öğrenmeden söz edilebilir. Bu nedenle öğrenme kişide oluşan kalıcı değişmeler olarak tanımlanmaktadır.

Bu şekliyle bakıldığında öğrenme, dinamik bir süreçtir. İnsan yaşadığı müddetçe bir şeyler öğrenir. Bir konuyu öğrenen insan artık öncekinden farklı biri olmuştur. Bu farklılaşma insanın "davranış ve tavırlarını belki de kişiliğini bile değiştiren" bir farklılaşmadır. Yeni öğrenmeler ile kişinin kapasitesi gelişir, önceden yapamadığı bir şeyi yapabilir hale gelir. Daha geniş anlamda, öğrenme sonucu, birey içinde bulunduğu evrene yeni bir anlam yükler ve evrendeki konumunu yeniden belirler (Özden, 2005:14). Özden'in açıklamalarından anladığımız "farklılaşma" "kazanım" olarak ifade edilebilir. Ata'nın, (2006:75) kazanımı, "öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar" olarak tanımlanması da Özden'in (2005:14) öğrenme tanımıyla örtüşmektedir.

Öğretimde yeniden yapılanmanın esasını oluşturan bu kabullenmelerin ışığında üzerinde durulacak en önemli referans noktaları şunlardır (Özden, 2005:14).

Düşünmeyi öğrenme : Öğrencilere çok yönlü, soyut, eleştirel, yaratıcı, yapıcı, bağımsız, mantıklı ve analitik düşünce kazandırılmalıdır.

Bilgiyi kullanma : Öğrencilere, bilginin yeni bilgiler üretmek için bir araç olduğu, kullanılmadığında bilginin fazla bir değeri olmadığı düşüncesi kazandırılmalıdır.

Problem çözme : Problemi tanılama, tanımlama, çözüm için alternatifler üretme ve bunlardan birini seçme basamaklarını içeren problem çözme becerileri geliştirilmelidir.

Bireysel çalışma : Öğrencilere kendi ilgi alanlarında derinliğine çalışma olanağı verilmelidir.

Benlik kavramı geliştirme : Program, içerik ve yöntem olarak öğrencilerin sağlıklı benlik kavramı geliştirmeleri vurgulanmalıdır. Öğrencilerin, kendilerini değerli bir insan olarak hissetmelerine, kapasitelerine güvenmelerine ve farklılıklarına değer vermelerine rehberlik edilmelidir.

İletişim becerisi kazanma : Öğrencilere başkalarıyla iletişim kurma yeterliliği kazandırılmalıdır. Programlar öğrencinin kendini yazılı ve sözlü ifade edebilme yeteneğini geliştirmeyi amaçlanmalıdır.

Özden'in bu açıklamaları doğrultusunda görüleceği gibi yukarıda belirtilen referans noktaları kazanımlar için çok önemlidir. Zaten eğitimde yeni yapılanma sürecinde öğrenci merkezli yaklaşımın esas alındığı SBDÖP kazanımlarının birçok amaca yönelik faaliyetlerinin olduğu açıkça görülecektir. Kazanımlar öğrenciyi sadece bilgiyi öğrenmeye değil, bilgiyi analiz etmeye ve bilgiyi kullanarak yeni çıkarımlarda bulunmaya teşvik etmelidir. Dolayısıyla kazanımların öğrenmeden farkı kazanımların çok boyutluluğudur. Yani bir öğrenci sosyal bilgiler dersinde sadece o ünite için hedeflenen kazanımı gerçekleştirebilir ancak o kazanımı ileriye dönük olarak, gelecekte de kullanamıyorsa bu şekilde tam bir öğrenmeden söz edilemez.

Tablo 1: 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı; öğrenme alanları, üniteleri, kazanım sayıları, süreleri ve oranları

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**Kazanım Sayısı**	**Süre/ Ders Saati**	**Oranı (%)**
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	7	12	11
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	5	15	14
Kültür ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	8	24	23
Üretim, Dağitim ve Tüketim	Ülkemizin Kaynaklari	7	18	17
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	5	12	11
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	5	15	14
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyil	5	12	10
	Genel Toplam	**42**	**108**	**100**

Kaynak: ttkb.meb.gov.tr

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde bir eğitim öğretim yılı boyunca aylara ve ünitelere göre belirlenmiş kazanım tabloları incelendiğinde 42 tane kazanımın ünitelere dağılımı yukarıdaki şekildedir. Yukarıdaki tabloda ünitelere göre dağıtılan kazanımlar 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılında MEB tarafından öğretmenlere verilen İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer almıştır

Tablo 1'den anlaşılacağı üzere bir eğitim öğretim yılında 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde, toplam 42 kazanımın gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Bütün bu kazanımlar bir eğitim öğretim yılı içerisinde toplam 108 ders saati olarak, yaklaşık 36 haftalık bir

süreç içerisinde hedeflenmektedir. Yalnız bütün bu kazanımların gerçekleşmesi mümkün olmayabilir. Bu açıdan bir eğitim öğretim yılında önemli olan uygulamada bunu en iyi şekilde gerçekleştirmektir. Dolayısıyla etkinliklerin de katkısıyla yapılacak çalışmalar sonucunda öğrencilerin bu kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebileceği görülecektir. Kazanımların gerçekleşmesi için azami tüm öğretim, yöntem ve teknikleri uygulanmalıdır.

Tablo 1'de görüldüğü gibi kazanım sayıları her ünite için eşit sayıda değildir. Bunun temel nedeni bazı ünitelerin daha geniş olması veya o ünitelerin özel önemi olabilir. Bu açıdan 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde en fazla kazanım "İpek Yolunda Türk'ler" ünitesi içerisinde yer almıştır. Bu da öğrencilerin milli benliklerini ve kültürlerini daha iyi tanımaları, anlamaları ve bunlar hakkında çıkarımda bulunmaları için oldukça önemlidir.

2.5.1. Kazanımların Nitelikleri

Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciye kazandırılmak istenen hedef davranışların niteliğinden dolayı, bu dersin konularının bir bütünlük içinde verilmesinin zorunlu hale getirebilir. Bu derste öğrenciden beklenen hedefler, "karar verme mekanizmasını kullanabilme, ailesini, arkadaşlarını, vatanını, milletini, insanlığını sevebilme, iyi bir üretici ve tüketici olabilme, demokrasiyi benimseyebilme, çok boyutlu düşünebilme, bilimsel yöntemi kullanabilme, ulusunun ve insanlığın tarihi ile ilgili temel olguların bilgisi, temel tarihi olguları kavrayabilme vb." olabilir. Böyle hedefler amaçlanınca, Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerin bir bileşkesi olarak düzenlenmelidir; çünkü bu hedeflerin temelinde insan ve toplum yatmaktadır (Sönmez, 1997:6).

Hedef yazmanın gerekli olmadığını savunan bazı eğitimciler vardır. Bunların görüşlerine göre davranışlar yazılsa yeterlidir, çünkü hedefin göstergesi davranışlardır. Belirtilen davranışları birey kazanınca, hedefe ulaşmış olabilir. Zaten bu özellik hedefin tanımında da vardır. Üstelik eğitim istendik davranışlar oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi davranışları yazmadan eğitim gerçekleşmez. Ayrıca davranışları saptamadan içerik, eğitim ve sınama durumları belirlenemez; sisteme dönüt verilemez. Bu bağlamda eğitimde ölçüt davranıştır denebilir. Yalnız davranışlar basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta,

birbirinin ön koşulu olacak ve yeterliğin, becerinin, performansın tam olarak oluşması için ne kadar gerekiyorsa, tümünü kapsayacak biçimde yazılmalıdır (Sönmez, 2007:115). Bu ifadelerde kazanımların genel nitelikleri ortaya konulmuştur.

Kazanımların niteliklerine göre tam olarak bir tasnifi yapılmış olmamakla birlikte Sönmez'in (Sönmez, 1997:6) belirttiği gibi öğrenciden beklenen bazı temel hedef davranışlar (kazanımlar), öğrencide hedeflenen genel özelliklerdir. Aşağıda bazı başlıklara göre sıraladığımız özellikler, kazanımların nitelikleri olarak özetlenebilir.

I) Kazanımlar öğrenci davranışına dönüktür

Günlük dilde "öğretmenin hedefi (ya da amacı)", "öğrencinin hedefi" ya da "ünitenin hedefi" gibi anlatımlar kullanılıyor. Bunların hepsi doğru, hedefler kimin? Öğretmenin mi, öğrencinin mi, yoksa eğitim durumlarının mı? Doğrusu şudur: Hedefler, eğitim durumlarının, eğitim etkinliklerinindir. "Ulusal eğitim hedefleri", "ünitelerin hedefleri", vb. demek doğru olandır.

Ama bu hedeflerin taşıdıkları özellikler öğrencilere kazandırılacaktır, hedef-davranışlar öğrencilerde oluşacaktır. Öyleyse hedefler öğrencinin davranışına dönük olmalıdır (Ertürk, 1984:58). Bu açıdan kazanımların birincil özelliği öğrencide görülmesi beklenen davranışlardır.

Davranışsal amaçların (hedef davranışlar) saptanması ve belirtilmesi demek, amaçların davranışa dönüştürülmesi demektir. Amaçlar saptandıktan ve yazılı olarak belirtildikten sonra öğrencileri bu amaçlara ulaştırma yoluyla ilk yapılacak şey, her amacın davranışa dönüştürülmesidir. Her özel amaç, bilindiği gibi, bireye kazandırılmak istenen bir özelliktir. Bu özellik bir davranışlar takımından oluşur. Eğitim sırasında birey, belli bir özelliği kazanmak için kimi davranışlar edinir. İşte, bir bireyin, belirli bir özelliğe sahip olduğunu gösteren ve doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak gözlenebilen davranışlarına "davranışsal amaç" (ya da hedef davranış) denilmektedir. Buna göre, "amaçların davranışa dönüştürülmesi" denince, bunun, bir bireyin belirli bir amaca ulaştığı zaman, kazanmış olacağı davranışları birer birer belirlemek ve yazılı olarak anlatmak anlamına geldiği söylenebilir (Çilenti, 1984:17).

Hedefler, belli bir konu içeriğiyle kenetli olarak öğrenci davranışı bakımından ifade edilmiş olsalar bile, yine de, istenilen açıklık ve belirginlikte olmayabilirler. Örneğin, Türkçe dersinin hedefleri arasında, okuduğunu tam ve doğru olarak anlayabilme diye bir hedef vardır. Bu hedef, öğrenci davranışı bakımından ifade edilmiş olmasına karşın öğretme durumları düzenlemede ve bu hedefe ulaşılıp ulaşılmadığına ilişkin bilgi toplamada kullanılacak test durumları hazırlamada işe yarar belirginlikte değildir. Onun için, bu hedef kendisine ulaşıldığına kanıt olabilecek gözlenebilir öğrenci davranışına çevrilmelidir (Tekin, 1996:14). Tekin'in belirttiği gibi hedeflerin öğrenci davranışına yansıması gerekmektedir. Dolayısıyla artık ders programlarında 'kazanım' olarak karşımıza çıkan kavram, öğrencilerin belirlenen hedefleri tam olarak kazanması ve bunu gerçekleştirmesidir.

Hedefler belirlenirken, o toplumun yapısı, beklentisi ve kültürünün yanı sıra bireyin gereksinimi ve özellikleri, konu alanının (ilgili dersin konuları), özellikleri ve doğanın korunması gibi kaynaklardan faydalanılır (Kalaycı, 2008:37).

II) Kazanımlar içerikle ilgili olmalıdır

Hiçbir davranış boşlukta, belirli bir içerikten soyutlanmış olarak yer almaz (Ertürk, 1984:54). Kazanımlar hayal unsuru olmamalıdır. Kazanımların gerçekleşmesi mümkün olmalı ve kazanımlar içerikten kopuk ve bağımsız olmamalıdır. İçerikten farklı kazanımlar beklemek eğitim hedefleri açısından doğru değildir.

Demirel (2004:112), hedef davranışların, davranış cinsinden ifade edilebilmesi için üç koşula bakılmalıdır demiştir. Demirel'e göre davranış ifadelerinin eğitim açısından davranış olabilmesi için i) gözlemlenebilir, ii) ölçülebilir ve iii) istenilir olması gerekir.

Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması gerekir. Gözlenmeyen ve ölçülemeyen davranışlar eğitim açısından yeterli görülmemektedir. Örneğin; bir lise öğrencisinin 100 metreyi 12 saniyede koşma davranışını göstermesini istiyoruz. Bu davranışın eğitim açısından bir davranış özelliği gösterip göstermediğini belirlemek için önce bu davranışı gözlemleyebilir miyiz? Bunu kontrol etmemiz gerekir. Bunu belirlemek için öğrencinin 100 metrelik bir koşu pistindeki koşusunu gözlememiz

gerekir. Bu davranışı ölçebilir miyiz? Bunu da belirlemek için öğrencinin 100 metre koşu için çıkış noktası ile bitiş noktası arsındaki süreyi kronometre ile ölçebiliriz. Bu istenilen bir davranış mıdır? Beden Eğitimi dersinin gereği ve programın hedefleri açısından düşünürsek öğrencinin bu davranışı, 12 ile 15 saniye arsında yerine getirmesi istenilen bir davranıştır (Demirel ve Kaya, 2004:7). Bu bilgiler ışığında öğrenciye kazandırılması planlanan içeriğin dışına çıkılmamalıdır. Yani öğrencinin kapasitesine ve sınırlarına göre kazanımlar ön görülmelidir.

Öğretim programının hedef davranışlarını kazandıracak şekilde, hedef davranışların düzenlenmesi içerik olarak ifade edilir (Sönmez, 1999). "Ne öğretelim?" sorusuna cevap aranırken, programın içerik boyutu ile öğretilecek konuların düzenlenmesi söz konusudur (Demirel, 2002). Ders kitaplarının içeriğinin temel sınırları, programda ünite ve konular şeklinde belirlenmiştir. Fakat konuların içinde hangi bilgilerin, ne kadar verileceği ise ders kitaplarında ortaya çıkar. Programda, hedef ve davranışlar varsa; özellikle de alan ve basamaklarına uygun olarak davranışlar belirlenmiş ise, hangi konuda ne kadar bilgi verileceği de belli demektir. Çoğu zaman öğretmen programı hiç incelemeden ders kitaplarındaki ünite ve konuları ve bunlarla ilgili bilgileri sınır kabul ederek, öğrenme-öğretme durumlarını düzenler. Hedef-davranışlarla içerik arasında birebir örtüşme vardır. Bu örtüşme, ders kitaplarında bir bütün olarak sunulmalıdır (Kılıç ve Seven: 2006:72-73).

Hedeflerin hangi konu içeriği ile ilgili olarak gerçekleştirileceği belirtilmelidir. Yani hedeflerde ders, kurs ya da içerik belirtilmelidir. "Kavramların anlam bilgisi, bilimsel yöntemi kullanabilme" gibi ifadeler bu açıdan eksiktir. Oysa "felsefede geçen belli başlı kavramların anlam bilgisi", "psikolojide kişiyi tanıma tekniklerini kullanabilme" ifadeleri, hedeflerin özelliklerine daha uygundur (Sönmez, 2007:40).

Hedef-davranışların basamak düzeyi, içeriğin düzeyini de belirler. İçeriğin düzeyi, verilen bilginin kazanılması ve kullanılmasında gerekli zihinsel, duygusal ve devinişsel işlemlerin düzeyiyle ilgilidir. Her davranış alanı kendi içinde alt basamaklara ayrılır. Alt basamaklara göre yapılması gereken işlem de aynı değildir. Örneğin bilişsel alanın bilgi basamağındaki davranışın gerektirdiği zihinsel işlemle, kavrama basamağındaki işlem aynı değildir. Dolayısıyla içerikteki bilginin düzeyi de aynı

olmayacaktır. Küme bilgisi ile kümeler arsındaki ilişkiler aynı içerikte verilemez (Kılıç ve Seven: 2006:72).

III) Kazanımlar açık ve sınırlı olmalıdır

Bir hedef cümlesi çok kapsamlı olursa içerikten yoksun olur. Örneğin "alışkanlık edinebilme" cümlesi çok kapsamlı, dolayısıyla içerikten yoksundur (Nas, 2000:47-48). Eğitim hedefleri belirli, açık, seçik ve sınırlı olmalıdır. Kapsamı çok geniş bir kazanım kendini tam olarak ifade edemez. Nas'ın verdiği örnekte olduğu gibi, "alışkanlık kazanma" ama hangi alışkanlığı, belli, açık-seçik ve sınırlı değildir. Dolayısıyla kazanımlar sınırlı tutuldukça daha fazla hedefler tutturulmuş olur.

Demirel (2004:112), hedefleri davranışa dönüştürürken uyulması gerekli görülen ilkeleri aşağıda şöyle belirtmiştir. Demirel bu ilkelerle genel olarak kazanımların ölçülü olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Buna göre;

a. Hedefler konu alanını kapsadığı gibi davranışlarda hedef alanını kapsamalıdır.
b. Davranışların sınırları belli olmalı ve aralarında binişiklik bulunmalıdır.
c. Davranışlar kapsamlı olmalı, her davranış ilgili birçok davranışı temsil edici güçte olmalıdır.
d. Davranış gözlenebilir ve ölçülebilir olmalıdır. (Eğer bir davranış ölçülebilir nitelikte değilse, o davranışı geliştirmek için yapılacak etkinliklerin sonuç verip vermeyeceğini anlamanın yolu yoktur.)
e. Bir grup öğrenci için geçerli kritik davranışların, başka bir grup öğrenci için geçerli olamayabileceği dikkate alınmalıdır.
f. Hedef davranışların ifade ediliş bakımından biçimi yerine özellik ya da davranış gösterici olmalıdır.

Hedef, açık-seçik, anlaşılır olmalı, farklı yorumlara yol açmamalıdır. Hedefe ulaşmak için öğrencinin hangi öğrenme yaşantıları geçireceği kolayca anlaşılmalıdır. Hedef, davranışlara çevrilmeye uygun olmalıdır (Nas, 2000:47). 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi birey ve toplum öğrenme alanı Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ünitesinde hedeflenen "Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara

örnekler verir" kazanımının gerçekleşmesi çocuğun o ünitede geçen Türk Dil Kurumu'nu ve Türk Tarih Kurumu'nu ifade edebilmesi ile gerçekleşecektir.

Hedef kapsamlı ve aynı zamanda sınırlı olmalıdır. Yani bir hedef öğrenme ürününü kapsamalıdır. "Duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak anlatabilme" ifadesi kapsamlıdır; fakat bir öğrenme ürünü dile getirmemektedir; çünkü sözlü anlatabilme, ayrı bir öğrenme ürünü, yazılı anlatabilme ise, başka bir öğrenme ürünüdür. Diğer yandan lisede Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile ilgili bir hedef yazarken "Atatürk devrindeki tarihi olgular bilgisi" dersek, bu kez de hedef kapsamlı olmaz, çünkü ayrıca "İnönü devrindeki tarihi olgular bilgisi", 1950'den 1960'a kadar ki tarihi olgular bilgisi" gibi ifadelere yer vermek zorunda kalabiliriz. Bunun yerine "Cumhuriyet devrindeki belli başlı tarihi olgular bilgisi" ifadesi hem kapsamlı, hem de sınırlı olabilir (Sönmez, 2007:40).

Problem çözme aşamalarının, sıralanması ve uygulanmalar için amacın belirlenmesi önemlidir. Problemin çözümünde çalışanlar problemin ortadan kaldırılmasındaki amacı belirlemelidir. Amaç sözcüğü öncelikler ve taleplerden oluşan öyle bir ağırlık taşır ki "amaçlar belirlemek ve onlara ulaşmak" düşüncesi bile büyük önem taşır. Helmstetter (1995) bir amaca ulaşmaksızın bir sorunun çözülemeyeceğini belirtmiştir. Bu gerekçeyle, her düzeyde ve her tür problemde mantığa uygun çözümler üretebilmek için amacın net olarak belirlenmesi gerekmektedir (Kalaycı, 2001:74).

Hedef-davranışların sınırlarını, öğretim programının içeriğinin sınırları belirler. Kitapta konuyla ilgili bütün bilgileri vermek doğru olmaz. Verilecek bilginin sınırını hedef-davranışlar çizer. Örneğin, kümeler konusu ilköğretim düzeyinde 1.-6. sınıflarda vardır. Hangi sınıfta ne kadar bilginin kitaplarda yer alacağı ilgili sınıfın öğretim programındaki hedef-davranışlara bakılarak belirlenmelidir. Aksi durumda hazırlanan kitap programla uyuşmadığı gibi, öğrencinin seviyesine de uygun olmaz (Kılıç ve Seven: 2006:72). Bu tespit ışığında anlaşılıyor ki, kazanımlar da konular gibi sınırlı ve açık olmalıdır. Kitaplardaki konularda bu açıdan bilgi düzeyinde sınırlı tutulmalıdır. 6 yılda verilmesi gereken bir bilgi yığını bir yıla sığdırılamaz. Aksi takdirde öğrenciler, bu bilgi yığının altında kalırlar. Sonuç olarak bilgiler ve kazanımlar sınırlı ancak açık ve net olmalıdır.

IV) Kazanımlar öğrenci merkezli olmalıdır

Sosyal Bilgilerde istendik davranışları her bir öğrenciye kazandırırken işe koşulacak öğrenme-öğretme yönteminin gereği de konuların birleştirilmesini zorunlu kılabilir. Bu dersteki davranışları kazandırırken buluş yolu, araştırma-soruşturma yolu ve tam öğrenme stratejileri, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma, problem çözme, gözlem, gezi, "karar verme" gibi yöntem ve teknikler sınıf ortamında kullanılabilir. Öğrenci, ilköğretimde somut işlemler dönemindedir. Bu dönemde öğrenme-öğretme ortamında sunulacak olgular gerçek yaşamdan ve yakın çevreden alınmalıdır. Olgular gerçek yaşamdan ve yakın çevreden alınınca, yapısı gereği bir bütün içinde öğrenciye sunulmalıdır. Eğer böyle yapılmazsa, öğrencinin olguyu anlayabilmesi, ilişkileri görebilmesi, çözüm yolunu bulup uygulayabilmesi zorlaşabilir. Bu da öğrenme-öğretme stratejisi, yöntem ve tekniklerinin sınıf içinde kullanılmasını engelleyebilir (Sönmez, 1997:6).

Uygulamada gerçekleştirilen bütün öğretim yöntem ve teknikleri, öğrencinin ders kazanımlarını gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Kazanımların gerçekleşmesi için de öğrenci çoklu zekâ uygulamaları ile yönlendirilmelidir. Sönmez'in yukarıda belirttiği öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması öğrenci için büyük bir zorunluluktur. Yukarıda sayılan öğretim yöntem ve tekniklerinin dışında işbirlikli öğrenme, performans ödevleri ve proje ödevleri de ayrıca öğrencinin kazanımları gerçekleştirmesi yönünde büyük adımlardır. Çünkü bu tip uygulamalar öğrenciyi merkeze alan ve öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayacak esas oluşumlardır.

Hedefler öğrenci davranışına dönüştürülecek ve öğrenme özelliğini belirtecek nitelikte yazılmalıdır, çünkü hedefler, öğrenciye kazandırılmak istenen davranış değişikliklerini kapsar. Öğretmenin yapacakları ya da okulun görevi hedef olmaz (Sönmez, 2007:40).

Öğrencilere aktarılan konular, öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır. Yani öğrencinin kendi anlayış, düşüncelerine, ilgilerine göre kelimeler ve konular seçilip öğrenci seviyesine indirilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda yer alan İstanbul'un fethi gibi bir konuyu ilkokula yeni başlayan öğrenciye aktarmamız çok güç olacaktır. Çünkü o yaşlardaki öğrencilerde ilgiler farklıdır, tarihin konusu soyut

olduğundan ve öğrencilerde soyut düşünce gelişmediğinden bilginin öğrenciye somut olarak aktarılması gerekir. Bu da görsel sanatlarla drama ile, oyun ile ve teknolojinin kullanılmasıyla öğrenciye kazandırılabilir (Oğuz, 2007:44).

Zaman zaman hedef davranışın niteliğine, hem de öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin "yüz metreyi bir saniyede koşabilme" gibi bir hedef yazamayız; çünkü insanın biyolojik yapısı, bu uzunluğu bu kadar sürede koşmaya elverişli değildir. Ayrıca "yüz metreyi üç saatte koşabilme" hedefi de istenilen niteliklerden uzaktır. Kişi hasta ya da sakat değilse, bu uzunluğu bu kadar sürede koşabilir. Bunun için bir eğitime gerek yoktur. Tüm bu nedenlerden dolayı, zaman ne çok kısa, ne de çok uzun olmalıdır. Ayrıca öğrencinin bulunduğu yaş ve okul düzeyine de uygun olmalıdır (Sönmez, 2007:40). Sönmez'in belirttiği bu özellikler oldukça önemlidir. Bu açıdan incelendiğinde MEB'in 2006–2007 eğitim-öğretim yılında 6.sınıf sosyal bilgiler dersi için belirlediği kazanımlar öğrenci gelişim seviyesine uygun olarak hazırlanmıştır. Yani kazanımlar öğrencilerin gelişim aşamasına katkı sağlayacak niteliktedir.

V) Kazanımlar belirlenen hedeflerin niteliklerine uygun olmalıdır

Davranışlar, ilgili hedefe ulaşıldığına kanıt olabilecek özellikleri taşımalı; ilgili hedefin niteliklerine uygun olmalıdır. Bir başka deyişle, bir hedef hangi alanın hangi basamağıyla ilgiliyse, davranışları da aynı alanın aynı basamağıyla ilgili olmalıdır (Nas, 2000:76). Nas'ın açıkladığı gibi kazanım, belirlenen hedefe hizmet etmelidir. Aksi takdirde kazanımlar arasında çelişkiler doğacak ve tam bir kazanım gerçekleşmeyecektir. Örneğin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinde belirlenen kazanımlardan biri, "Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur", kazanımıdır. Bu kazanımın gerçekleştiğini anlamak için öğrencilere bazı sorunlar anlatılır ve bu sorunlara çözüm yolları bulmaları istenir. Anlatılan sorunlarla, öğrenci, kişi hak ve özgürlüğünü kısıtlayacak öneriler dile getirmemelidir. Eğer öğrenci, kişi hak ve özgürlüğünün kısıtlanması şeklinde görüş bildiriyorsa burada beklenen kazanımın gerçekleşmediği açık bir şekilde gözlenecektir.

Hedef-davranışlardan sapmaların engellenmesinde ders kitapları belirleyici bir role sahiptir. Ders kitaplarında, kitap yazarları tarafından en genel çerçeve olan hedefler ölçüt olarak alındığında, eğitim programındaki hedeflerin gerçekleştirilmesinin sınırları çizilmiş ve sapmalar engellenmiş olur. Hedeflerin alt basamaklarını oluşturan ve hedeflerin sınırlarını belirleyen ise davranışlardır. Bir eğitim programında davranışlar belirlenmiş ise, hedeflere ulaşma basamak ve sınırları çizilmiş demektir. Ders kitabı yazarları bunu ölçüt olarak alıp, amaca giden basamakları net bir şekilde okuyucuya sunabilir (Kılıç ve Seven: 2006:71).

Hedef-davranışların alanı, bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanlardan birini ifade eder. Öğretim programlarında her üç alanda da hedef ve davranışlar bulunabilir. Bu alanlar, birbirinden tamamen bağımsız değil iç-içedir. Fakat hangi alanın özellikleri daha öne çıkıyorsa, hedef ve davranışın alanı odur. Ders kitaplarında, hedef-davranışları kazandıracak içerik davranışın alanına göre düzenlenmelidir. Aksi halde programla ders kitabının uyumunda söz edilemez (Kılıç ve Seven: 2006:71). Kılıç ve Seven'in bu açıklamaları hedef, içerik ve kazanımların iç içe olduğunu göstermektedir. Yani bu üç kavram birbirinden kopuk değildir. Dolayısıyla bu kavramlar birbirleriyle örtüşmek zorundadır.

2.5.2. Kazanımlar ve Etkinlikler

MEB tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerine verilen İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (2006-2007 eğitim-öğretim yılı) yıllık plan örnekleri incelendiğinde tablolarda belirtilen kazanımların gerçekleştirilmesiyle etkinliklerin birbiriyle çok bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin 'Sosyal Bilgiler Öğreniyorum' ünitesinin 1. kazanımı olarak "Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder." olduğu görülür. Bu kazanımın gerçekleştirilebilmesi içinde 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi öğrenci çalışma kitabında "Neden Oldu?" (Güncel bir olayın neden meydana geldiği ile ilgili rapor hazırlanır) etkinliğinin yapılması öngörülür. Dolayısıyla etkinlikler ve kazanımlar bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Etkinlik kazanımın gerçekleşmesi için önemli bir araçtır. Etkinlik yapılması öğrenmenin gerçekleşmesi yani kazanımın gerçekleşmesi için önemli bir adımdır.

Kazanımlar daha çok tasarlanacak etkinlikler yoluyla verilir. Bu nedenle etkinliklerin yeni ilköğretim programlarında önemli rolleri vardır. Etkinlikler, kazanımları kazandırmak için araç olarak kullanılmaktadır. Her dersin programında örnek etkinlikler verilmiştir. Bu etkinlikler birer öneri niteliği taşımaktadırlar. Öğretmen bu etkinlikleri olduğu gibi kullanabilir, ekleme veya çıkarma yapabilir. Bunun yanında öğretmen gerek duyduğunda bu etkinlikleri hiçbir şekilde uygulamayabilir. Öğretmen, çevresel özellikler, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını da dikkate alarak kazanımlara uygun etkinlikler tasarlayabilir. Tasarlanacak etkinliklerin öğrenci merkezli olması gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2006:20).

Yapılandırmacı öğrenmede öğretmen yol gösterici ve öğrencilerin kendi anlamlarını oluşturabilmeleri için onlara ortam hazırlayan konumundadır. Öğrencilerde kendi öğrenme sorumluluklarını taşıyan, öğrenme stratejilerini kullanabilen, etkinlikler yoluyla aktif ve öğrenmekten zevk alan bir özelliğe sahiptir (Dilaver ve Tay, 2008:113). İşte durum bu noktada daha da netleşecektir. Öğrenme zevkli hale geldikçe kazanımların gerçekleştirilmesi daha rahat olacaktır.

Kazanımların gerçekleştirilmesi için en büyük adımın etkinlikler olduğu gerçekliğiyle Kılıç ve Seven'in (2006:20) belirttiği noktalar kesinlikle çok önemlidir. Örneğin, bir özel okulda uygulanacak etkinlik ile bir köy okulunda uygulanacak etkinlikler aynı olmayabilir. Önemli olan kazanımları gerçekleştirmektir. Kazanımları gerçekleştirmek için kullanılacak farklı nitelikteki etkinlikler veya öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim programına zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır. Bu açıdan etkinlikler gerekirse öğrenciler tarafında da hazırlanabilir.

2.5.3. Kazanımlar ve Etkin Öğrenme

Bilimin hızla geliştiği ve değiştiği günümüzde, öğrenci gelişimi ve öğrenme-öğretme süreçlerinin etkililiği için hangi bilginin, nasıl ve ne şekilde öğretileceği önemlidir. Her gün artarak gelişen bilgilerin öğrenciler tarafından özümlenmesi öğrencilerin daha çabuk ve verimli öğrenme gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu da öğrenme sürecinde yenilikler yapılmasının önemini ortaya çıkarmıştır (Şahinel, 2005:150). Bu yeniliklerde "kazanım"ların gerçekleşmesi çok önemli bir işleve sahiptir.

Öğrenciler farklı özelliklere sahiptir. Bireylerin ihtiyaçlarına en uygun yolları uygulamakla etkili öğrenme başarılabilir. Öğrenciler kendi ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden öğretim etkinliği olmadığında öğrenme zorluğu çeker. Sosyal Bilgiler öğretmeni çoklu zekâ kuramına göre sınıf stratejilerini dikkate alarak dersi işlemelidir. Öğretmenler tek metotla yetinmezler, her metottan yararlanmalıdırlar. Öğretmen sınıfın durumuna ve konuya en uygun olacağını düşündüğü metotları seçerek kullanır. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde sadece geçerli bir metot yoktur. Öğrenme faaliyetleri içinde öğrencileri aktif kılacak metotlar uygulanmalıdır (Bölücek, 2007:24).

Comenius: "Öğretmenlerin mümkün olduğu kadar az öğretmeleri, öğrencilerin ise daha çok (kendi kendilerine) öğrenmelerini sağlayacak öğretim tarzları ve metotları araştırılmalı ve keşfedilmelidir" (Comenius, 1964:1) diyor. Bu yüzden Sosyal Bilgiler öğretmeni çok sayıda duyu organının öğrenme işlemine katılacağı etkinlikler düzenlemelidir (gösteri, dramatizasyon, gezi, sergi, kart oyunları, problem çözme, beyin fırtınası) (Bölücek, 2007:24).

Etkin öğrenme ya da diğer bir adıyla deneysel öğrenme aynı zamanda yaparak öğrenme anlamına da gelmektedir. Etkin öğrenme;

- Deneysel Öğrenme
- Görme, Duyma ve Yapma
- Çoklu Ortam
- İşbirliği
- Olumlu Güdüleme ve
- Eğlenceden oluşur (Şahinel, 2005:150).

Etkin öğrenmede öğrenci aktiftir, öğretmen ise öğrencilere yardımcı olur. Öğretmen öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurur, öğrenmeyi işbirlikçi ve yaratıcı oyunlarla gerçekleştirir. Yani öğretmen, etkin öğrenmede öğrencinin öğrenmesine yardımcı olur.

Yeni eğitim sistemleri öğrenmenin merkezine öğrenciyi alan bu süreçte de öğretmeni, öğrenmenin birey tarafından içselleştirilmesine katkı sağlayacak en önemli yol gösterici olarak betimleyen bir anlayışı benimsemişlerdir. Dolayısıyla öğrencinin

öğrenme ortamına aktif katılımını sağlayacak ve öğretmenin rehberliğini aktive edecek birçok öğrenme ve öğretim stratejileri geliştirilmiştir. Bu stratejiler içerisinde sunuş yoluyla öğretim, buluş yoluyla öğretim, araştırma-inceleme yoluyla öğretim, tam öğrenme ve etkili öğretim, işbirliğine dayalı öğretim, çoklu zekâ, yapılandırmacı öğretim stratejilerini; dikkat stratejileri, kısa süreli bellekte depolama stratejileri, anlamlandırmayı güçlendirici stratejiler, geri getirme stratejileri, güdüleme stratejileri, yürütücü biliş stratejileri, öğrenme stratejilerini ifade etmektedir. Öğrenme ve öğretim stratejileri öğrenme ortamında aktif öğrenme modelleri ile birlikte öğrencilere belirlenen kazanımların en iyi şekilde kazandırılmasında ve öğrenilenlerin transfer edilebilmesinde hem öğretmene hem de öğrenciye büyük kolaylıklar sağlar. Doğal olarak sosyal bilgiler öğretiminde bu öğrenme ve öğretim stratejilerinin gerekli ihtiyaçlar doğrultusunda, doğru yerlerde kullanılması, sosyal bilgiler öğretiminde, ulaşılmak istenilen hedeflerin gerçekleşmesine büyük yararları olacaktır. Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretiminde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin öğrenme ve öğretim stratejilerine yönelik gerekli farkındalıkları kazanmış olmaları gerekmektedir (Yel, Taşdemir ve Yıldırım, 2008:76-77).

Öğretmen yönlendirmeli eğitimden uzak olan, öğrenciyi düşünmeye, hissetmeye ve uygulamaya yönlendiren bilgiyi, becerileri ve tutumları etkin olarak edinme etkinlikleri şöyle sıralanabilir (Şahinel, 2005:150);

- Öğretmen denetimli öğretimi daha etkileşimli bir duruma getirmeyi amaçlayan tüm sınıf öğrenimi,
- Konu alanındaki anahtar sorunların tartışılması ve diyalogların oluşturulmasını amaçlayan sınıf tartışmasını güdüleme,
- Öğrencileri soru sormaya istekli kılma ve düşündüklerini açıklamalarına olanak tanıyan sorular düzenleme,
- Öğrenme işlemlerini küçük gruplar halinde işbirliği ve birbirlerine karşı bağlılık duygusunu geliştirmeyi amaçlayan işbirliğine dayalı öğrenme,
- Planlanan etkinlikleri birbirlerine yardım ederek öğrendikleri akran öğretimi,
- Kendi öğrenmelerini yönlendirmede sorumluluk anlayışlarını geliştirmelerini sağlayan bağımsız öğrenme,

● Kendi duyguları, değerlerini ve tutumlarını incelemelerine olanak veren öze dönük olmayı kolaylaştırarak değerlerin açık hale getirildiği duyuşsal öğrenme,

● Hem teknik hem de teknik olmayan becerileri öğrenme ve hayata geçirdikleri beceri geliştirme.

2.5.4. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımları

İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı (Uzun, Altun ve Doğan, 2006:7-14) incelendiğinde 2006-2007 eğitim-öğretim yılı içerisinde öğrenme alanı ve ünitelere göre düzenlenmiş kazanımlar (42 adet) aşağıda görülmektedir.

Öğrenme Alanı : Birey ve Toplum

1. Ünite : Sosyal Bilgiler Öğreniyorum

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.

2. Olgu ve görüşü ayırt eder.

3. Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur.

4. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.

5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.

6. Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.

7. Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler

2. Ünite : Yeryüzünde Yaşam

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

2. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

3. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.

4. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

5. Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile siyasal ve sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

Öğrenme Alanı : Üretim, Dağıtım ve Tüketim

3. Ünite : Ülkemizin Kaynakları

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

2. Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.

3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.

4. Ekonominin gelişmesine katkısı olan kurum ve kuruluşları tanır.

5. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.

6. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.

7. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.

Öğrenme Alanı : Küresel Bağlantılar

4. Ünite : Ülkemiz ve Dünya

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.

3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.

4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.

5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.

Öğrenme Alanı : Kültür ve Miras

5. Ünite : İpek Yolunda Türkler

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

2. Orta Asya ilk Türk toplumlarının kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir.

3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar.

4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.

5. İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türk'lerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder**.**

6. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

7. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.

8. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.

Öğrenme Alanı : Güç, Yönetim ve Toplum

6. Ünite : Demokrasinin Serüveni

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.

2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.

3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.

4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.

5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.

Öğrenme Alanı : Bilim, Teknoloji ve Toplum

7. Ünite : Elektronik Yüzyıl

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.

2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.

3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.

4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.

5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

2.6. İlgili Araştırmalar

Demirel ve Arslan (2007) tarafından "İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi" adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada Tyler'ın Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli ve Stufflebeam'ın Bağlam Girdi Süreç Çıktı modeli kullanılmış, bağlam boyutu çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışma 103 öğrenci, 3 öğretmen ve 4 veli üzerinde yürütülmüştür. Araştırma bulgularına göre programın uygulamacısı olan öğretmenler, program hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Program hakkında yeterli bilgi verilmediği, öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca Yeni Sosyal Bilgiler programı öğretmenlerin yanında velilere de sorumluluklar yüklemektedir. Program ve sorumlulukları hakkında velilerin de bilgilendirilmesi gerekirken, onlar da program hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, programın onlara sorumluluk yüklediğini ifade etmektedir.

Aykaç (2007) tarafından "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri" adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada

21 maddeden oluşan ve beşli likert tipine uygun olarak hazırlanan öğretmen görüşlerini belirleme ölçeği, Sinop merkez ve köylerde görev yapan sosyal bilgiler dersini okutan 50 öğretmene uygulanmıştır. Ölçekten elde edilen bulgulara göre programda hazırlanan etkinliklerin öğrenciyi aktif kılmadığı, bireysel farklılıkları ve bölgesel farklılıkları dikkate almadığı, okulların araç gereç ve fiziki donanımının yeterli olmadığı, sınıf mevcutlarının programın uygulanmasına uygun olmadığı ve yeni programla ilgili verilen seminerlerin yetersiz olduğu saptanmıştır. Analizi yapılan kazanım ve etkinliklerde öğretmenin merkezde olduğu ve aktaran rolünü devam ettirdiği durumlar gözlenmiştir. Öğretmene verilen rolün yönlendirici olmaktan öteye geçtiği kullanılan ifadelerden de anlaşılmaktadır. Kullanılan dil (yaptırılır, buldurulur, hissettirilir, gösterilir, kullandırılır, algılatılır, doğrudan vermek gibi) öğretmenin merkezde olduğu ve öğrenciyi yönlendirdiği bir dildir. Öte yandan programlar incelendiğinde, örneğin Sosyal Bilgiler programında öğretmenin aktarıcı ve kontrol edici rolü Hayat Bilgisi programına göre daha da güçlenmiştir. Program değerlendirildiğinde, görülen önemli bir eksiklik de kazanımlarla uygulanan etkinliklerin birbiri ile örtüşmemesi ve dolayısıyla önerilen değerlendirme etkinliklerinin kazanımları ölçecek nitelik taşımamasıdır. Aynı şekilde bazı kazanımların da ölçülebilir olarak belirlenmemesi, değerlendirme süreçlerinin işlevselliğini de olumsuz şekilde etkileyecek faktörlerden biri olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir Aykaç.

Gömleksiz ve Bulut (2006) tarafından "İlköğretim Birinci kademede Yeni Sosyal Bilgiler Dersi (4.-5. Sınıflar) Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Belirlenmesi" adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubu 2004–2005 eğitim-öğretim yılında yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının uygulandığı dokuz ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Van, Hatay, Samsun, Bolu ve Diyarbakır) 120 pilot ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleridir. Öğretmenlerin illere göre dağılımı şöyledir: İstanbul 68, Ankara 72, İzmir 43, Kocaeli 44, Van 42, Hatay 34, Samsun 37 ve Bolu ilindeki 43 sınıf öğretmeni. Diyarbakır ilinde görev yapan öğretmenler ölçek geliştirme aşamasında araştırmaya katıldıklarından, daha sonraki asıl uygulamada araştırma kapsamı dışında tutulmuşlardır. Araştırma ile ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulmaktadır; Öğrencilerin dünyadaki küresel gelişmelerle ilgili önemli konulara duyarlılık geliştirebilmelerini sağlayacak kazanımlara yer verilmelidir. Kazanımlarda ulusal ve evrensel değerler arasındaki

gerekli denge sağlanmalıdır. Programda değerlere yeterince yer verilmediği gözlenmektedir. Öncelikle milli birlik ve beraberliği pekiştirecek ve sürekli diri tutacak ulusal değerler ön planda tutulmalıdır. Programda öngörülen kazanımlar ve kapsamın uygulamadaki etkililiğine ilişkin olarak, İzmir ile Bolu illeri arasındaki farklılıkların giderilmesi gerekir.

Özdemir (2006) tarafından Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Eskişehir İli Örneği) adlı bir yüksek lisans tezi yapılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı; Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Araştırma, Eskişehir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görevli 134 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 4 bölümden oluşan "Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Anket Formu" kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerini kısmen kazandırdığı görüşündedirler. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik eğitimin nasıl yapılacağına ilişkin hizmet içi eğitim verilmelidir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin yapısı ve konuları gereği düşünme becerilerinin kazandırılmasına en uygun derslerden biri olduğunu belirtmektedir. Buna rağmen bazı eksiklik ve aksaklıklar nedeniyle yeterince etkili olamadığı görüşündedirler. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda şunların yapılması gerekmektedir:

1. Programın derinlemesine yapılacak incelemelere bağlı olarak düşünme becerilerinin kazandırılmasına daha uygun hale getirilmesi,
2. İçerik yoğunluğunun azaltılması,
3. İçeriğin ezbercilikten uzaklaştırılması, düşünmeye ve yorumlamaya açık hale getirilmesi,
4. Ders saatinin arttırılması,
5. Ders kitaplarının düşünme becerilerinin kazandırılmasını destekleyecek şekilde düzenlenmesi,
6. Görsel-işitsel araç gereç kullanımının arttırılması,
7. Okulda öğretilenler ve yaşam arasındaki tutarsızlığın azaltılması,

Bu konuda 4. 5. sınıflar Sosyal Bilgiler programının yenilenmesi ve söz konusu şekilde geliştirilmiş olması ümit verici bir gelişmedir. Bu araştırma kapsamında görüşleri alınan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yaptığı ilköğretim ikinci kademedeki Sosyal Bilgiler programında yapılacak düzenlemelerin öğretmenlerin beklentilerini karşılaması ve düşünme becerilerini öne çıkaran özellikte olması gerekmektedir.

Çakır (2007) tarafından Yeni Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Kazanımların Önerilen Etkinlikler Çerçevesinde Gerçekleştirilebilme Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Bursa İli Örneği) adlı bir yüksek lisans tezi yapılmıştır. Bu tezin genel amacı; "İlköğretim okullarında uygulanmakta olan yeni "Hayat Bilgisi Programı"nda yer alan kazanımların, önerilen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilebilme düzeyinin öğretmen görüşleri çerçevesinde, çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir." Araştırma 2006–2007 eğitim–öğretim yılında Bursa ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bulunan ilköğretim okullarında görevli, ilköğretim 1. kademede çalışan 296 sınıf öğretmeniyle sınırlıdır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şunlar olmuştur: 2005 İlköğretim Hayat Bilgisi Programını uygulayan 1., 2. ve 3 sınıf öğretmenlerinin etkinlikler ve kazanımlar boyutundaki görüşlerine göre; Araştırmanın 1. alt probleminden elde edilen sonuçlar incelendiğinde; Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Niteliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, geneli Hayat Bilgisi Programı niteliğiyle ilgili olumlu görüş bildirmişlerdir. Sonuç olarak, programın niteliğinin genel olarak öğretmenler tarafından olumlu algılandığı söylenebilir.

Bulut (2006) tarafından "Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi" adlı bir doktora tezi hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı, yeni ilköğretim birinci kademe programlarının (Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji ve Sosyal Bilgiler) uygulamadaki etkililiğini belirlemektir.

Bu doktora tezi sonucunda Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Olarak;

- SBDÖP'nda öngörülen kazanımların, kapsamın, eğitim durumunun ve değerlendirmenin uygulamada "çok" düzeyinde etkili olduğu görülmüştür.
- Öğretmenlerin SBDÖP kazanımlarına ilişkin görüşleri arasında il değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken; sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre ortaya çıkmamıştır.
- Öğretmenlerin SBDÖP kapsamına ilişkin görüşleri arasında il değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunurken; sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre bulunmamıştır.
- Öğretmenlerin SBDÖP eğitim durumuna ilişkin görüşleri il değişkenine göre farklılaşırken; sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.
- Öğretmenlerin SBDÖP değerlendirmesine ilişkin görüşleri il, sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Tezin bu bölümünde, araştırmanın nasıl yürütüleceği, model, evren ve örnekleme tespiti, veri toplama aracı, bu aracın geliştirilmesi, toplanacak verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin açıklamalar yer alacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modelinde yapılmıştır. Tarama yöntemi, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2005:77). Thomas (1998) anketi (questionnaire) insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır (Büyüköztürk, 2008:113). Gerekli olan literatür incelemesi eşliğinde, 6. sınıf SBDÖP'nda belirlenen kazanımların, gerçekleştirilme düzeyini belirlemek için literatür taraması ve MEB'in 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılında 6. sınıf SBDÖP için belirlediği kazanımlar, anket şeklinde hazırlanmıştır. Bu yolla uygulanmakta olan ilköğretim SBDÖP'nda yer alan kazanımların gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmenlerin görüşleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda ve alan yazın incelemesinden elde edilen bilgiler, bulgulara da dayalı olarak öneriler gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren

Evren (population), araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür (Karasar, 2005:109). Araştırmanın çalışma evrenini, Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Diyarbakır il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri (230 kişi) oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem

Örneklem (sample), belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümelerdir (Karasar, 2005:110). Araştırmanın örneklemini, Diyarbakır il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 200 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem seçimi tesadüfî örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada, öncelikle 6. sınıf SBDÖP'nda belirlenen kazanımların gerçekleştirilme düzeyini belirlemek için literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca MEB'in 6. sınıf SBDÖP için belirlediği kazanımlar, anket şeklinde hazırlanmıştır. Bu yolla uygulanmakta olan ilköğretim 6. sınıf SBDÖP'nda yer alan kazanımların gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmenlerin görüşleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerini almak için geliştirilen ölçme aracı üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde, kişisel bilgilere yönelik 4 soru bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünü, 2006–2007 eğitim öğretim yılında 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi için belirlenen kazanımlara ilişkin 42 maddelik soru oluşturmaktadır. Araştırmanın son bölümünde ise, araştırmaya katkı getirecek açık uçlu sorulara verilen cevaplar, öğretmen görüşleri, yer almaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünü 42 maddeden oluşan ölçekte Beşli Likert Tipi derecelendirme ölçeği oluşturmaktadır. Öğretmenlere araştırma ile ilgili olarak çeşitli ifadeler verilmiş, her bir ifade için görüşlerini 1 – 5 arasında; (1) Hiç, (2) Az, (3) Orta, (4) Çok, (5) Tamamen şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı, ilgili kurumlardan gerekli izinler alınarak 2007–2008 eğitim-öğretim yılı Şubat ayında Diyarbakır ilinde örnekleme dâhil edilen okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 200'üne uygulanmıştır. Anket formları bizzat araştırmacı tarafından öğretmenlere dağıtılmış, ancak çeşitli nedenlerle sadece 155 öğretmen anketi cevaplamıştır. Anket formlarının cevaplandırılması için öğretmenlere gerekli süre tanınmış, formlar yine araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 11,0 paket programından faydalanılarak frekans, aritmetik ortalama, t testi ve varyans analizi uygulanmıştır. Verilerin SPSS programından yararlanılarak yapılan istatistiksel analizinde alt problemler doğrultusunda sıra izlenmiştir.

Belirtilen kazanımların gerçekleştirilme düzeyleri, öğretmenlerin kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır. Değişkenlerle ilgili olarak yapılan analizlerde normal dağılım gözlendiğinden parametrik testler uygulanmıştır. Her bir tutumun bağımsız değişkenlerine göre farklılaşmalarını belirlemek için ise değişkenin niteliğine göre "ilişkisiz örneklemler t-testi" yapılmıştır. Ayrıca her bir tutumun, ikiden fazla alt kategoriye sahip bağımsız değişkenlerle farklılaşmalarını belirlemek için "Anova testi" yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda grupların bir kazanımı gerçekleştirme düzeyinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmışsa, bu farkın kaynağını bulmak için, grupların ortalama puanları arasında en düşük farkları bile belirleyebilmek için "LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi" kullanılmıştır.

3.7. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçme aracının geçerliliği, hazırlanan anketin neyi ölçtüğü ve hazırlanış amacını ne kadar iyi gerçekleştirdiğini ifade eder. Ölçme aracının güvenirliği ise "ölçme aracının ölçtüğü özelliğin ya da özelliklerin ne derece bir kararlılıkta ölçmekte olduğunun göstergesidir." (Tavşancıl, 2002:16). Güvenirliğin "bir ölçme aracında bütün soruların birbiri ile tutarlılığını, ele alınan oluşumu ölçmede türdeşliğini ortaya koyan bir kavram" (Özdamar, 1999:512) olduğu bir başka tanımdır. Araştırmamızın güvenirlik katsayılarının belirlenmesinde Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Çünkü, Tavşancıl (2002:152) Cronbach Alfa katsayısını, istatistik temelleri tutarlı ve güvenirlik yapısı en iyi olan katsayı olarak belirtmektedir. Ölçeğimizde 7 öğrenme alanı alınmış ve bu alanların altında yer alan kazanımların tek bir yapıyı ölçüp ölçmediğini test etmek için faktör analizi uygulanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğin her bir öğrenme alanının geçerlik güvenirlik çalışması ve elde edilen verilerdeki yeterliğinin saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini belirtmek için Barlett Testi uygulanmıştır. Ölçeğimizdeki 7 öğrenme alanı ile ilgili yapılan geçerlik ve güvenirlik testleri aşağıda verilmiştir.

3.7.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı

3.7.1.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 2:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,87
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	545,16
	df	21
	Sig.	,00

"Birey ve Toplum" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,87'dır. Tavşancıl (2002:50) bu puanın sosyal bilimlere göre, elde edilen verilerin yeterliğinin "çok iyi" yeterlik düzeyinin olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Birey ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 3'te verilmiştir.

3.7.1.2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 3:

Birey ve Toplum Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.	,85	,77
Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.	,84	,76
Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	,80	,70
Olgu ve görüşü ayırt eder.	,80	,71
Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	,73	,64
Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur.	,66	,55
Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.	,64	,52

Cronbach's Alpha: ,88

"Birey ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen 7 kazanımın oluşturduğu ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,64 ile ,85 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek, birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Birey ve Toplum" öğrenme alanında gerçekleştirilmesi beklenen yapıyı ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının da ,52 ile ,77 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 7 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,88 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "çok iyi" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Bu bulgulara göre “Birey ve Toplum” öğrenme alanında gerçekleştirilmesi beklenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı

3.7.2.1 İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı

KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 4:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,81
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	279,20
	df	10
	Sig.	,00

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,81’dir. Tavşancıl’ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin “iyi” düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 5’te verilmiştir.

3.7.2.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 5:

İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	,81	,68
Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	,78	,64
Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	,77	,63
Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	,77	,62
Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	,71	,56

Cronbach's Alpha: ,83

"İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında belirlenen 5 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,71 ile ,81 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,56 ile ,68 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 5 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,83 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "çok iyi" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı

3.7.3.1. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı

KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 6:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,92
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	659,02
	df	21
	Sig.	,00

"Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,92'dir. Tavşancıl'ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin "mükemmel" yeterlik düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 7'de verilmiştir.

3.7.3.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 7:

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	,85	,79
Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	,84	,78
Ekonominin gelişmesine katkısı olan kurum ve kuruluşları tanır.	,84	,77
Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	,81	,74
Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	,81	,73
Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	,79	,71
Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	,72	,64

Cronbach's Alpha: ,92

"Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında belirlenen 7 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,72 ile ,85 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,64 ile ,79 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 7 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,92 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "mükemmel" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.4. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı

3.7.4.1. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 8:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,84
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	347,08
	df	10
	Sig.	,00

"Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,84'tür. Tavşancıl'ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin "çok iyi" düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 9'da verilmiştir.

3.7.4.2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 9:

Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.	,81	,70
Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	,81	,70
Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	,80	,68
Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	,80	,67
Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	,79	,66

Cronbach's Alpha: ,86

"Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında belirlenen 5 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,79 ile ,81 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,66 ile ,70 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 5 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,86 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "çok iyi" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu

göstermektedir. Bu bulgulara göre "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

3.7.5.1. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 10:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,88
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	759,53
	df	28
	Sig.	,00

"Kültür ve Miras" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,88'dir. Tavşancıl'ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin "çok iyi" düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Kültür ve Miras" öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 11'de verilmiştir.

3.7.5.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 11:

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin; Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	,82	,75
İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	,81	,75
Orta Asya ilk Türk toplumlarının kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir.	,80	,72
Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	,79	,72
Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk toplumlarının siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	,79	,72
İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	,78	,71
Günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavrar.	,77	,70
Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	,72	,63

Cronbach's Alpha: ,91

"Kültür ve Miras" öğrenme alanında belirlenen 8 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,72 ile ,82 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Kültür ve Miras" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,63 ile ,75 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 8 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,91 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "mükemmel" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre "Kültür ve Miras" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı

3.7.6.1. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 12:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,86
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	338,76
	df	10
	Sig.	,00

"Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,86'dır. Tavşancıl'ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin "çok iyi" düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

3.7.6.2. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 13:

Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.	,85	,75
Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.	,83	,71
Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.	,82	,71
Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.	,77	,64
Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	,72	,59

Cronbach's Alpha: ,86

"Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen 5 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,72 ile ,85 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,59 ile ,75 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 5 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,86 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "çok iyi" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu

göstermektedir. Bu bulgulara göre "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.7.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı

3.7.7.1. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı

KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Tablo 14:

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.89
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	599.77
	df	10
	Sig.	.00

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı ,89'dur. Tavşancıl'ın (2002:50) belirttiğine göre bu puan, sosyal bilimlerde elde edilen verilerin yeterliğinin "çok iyi" düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı ile ilgili belirlenen kazanımları ne düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör analizi ve madde analizleri tablo 15'te verilmiştir.

3.7.7.2. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Faktör ve Madde Analiz Sonuçları

Tablo 15:

Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	,89	,82
Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.	,83	,74
Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.	,88	,81
Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	,87	,80
Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	,92	,87

Cronbach's Alpha: ,93

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen 5 kazanımın faktör analizi sonuçlarına göre kazanımların birinci faktör yük değerlerinin ,83 ile ,92 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili kazanımlardan oluşmakta ve ölçeğin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen kazanımları ölçtüğü görülmektedir.

Her bir kazanımın katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelâsyonlarının da ,74 ile ,87 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 5 kazanımın her biri ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,93 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "mükemmel" düzeyde güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında belirlenen kazanımların geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.8. Verilerin Çözümlenmesi

İlköğretim sosyal bilgiler dersi alanında görev yapan öğretmenlerin yeterlik düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeyleri etkileyen faktörlerin tespit edilmesini inceleyen bu araştırmada, ölçme araçları ile ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır.

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin belirlenen kazanımları gerçekleştirme düzeyleri kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır.

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin belirlenen yeterliklere sahip olma düzeyleri, puan toplamları kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için her bir öğrenme alanında yer alan kazanımların gerçekleştirilme düzeylerine ilişkin toplam puanları hesaplanmış ve bu değerler büyükten küçüğe doğru birden (1) başlanarak sıralanmıştır. Her bir kazanımın gerçekleştirilme düzeyine ait toplam puanlar kullanılarak, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin o kazanımları hangi düzeyde gerçekleştirdiği ölçek bazında değerlendirilmiştir. Değerlendirme aşağıda gösterilen puan sınırları dikkate alınarak yapılmıştır.

3.8.1. Likert Tipi Beşli Derecelendirme Ölçeği

Tablo 16:

Derece/Seçenek	Puan	Puan Sınırı
Hiç	1	1.00-1.79
Az	2	1.80-2.59
Orta	3	2.60-3.39
Çok	4	3.40-4.19
Tamamen	5	4.20-5.00

Belirtilen kazanımların gerçekleştirilme düzeyleri, öğretmenlerin kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır.

Değişkenlerle ilgili olarak yapılan analizlerde normal dağılım gözlendiğinden parametrik testler uygulanmıştır. Her bir tutumun bağımsız değişkenlerine göre farklılaşmalarını belirlemek için ise değişkenin niteliğine göre "ilişkisiz örneklemler t-testi" yapılmıştır. Ayrıca her bir tutumun, ikiden fazla alt kategoriye sahip bağımsız değişkenlerle farklılaşmalarını belirlemek için "Anova testi" yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda grupların bir kazanımı gerçekleştirme düzeyinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmışsa, bu farkın kaynağını bulmak için, grupların ortalama puanları arasında en düşük farkları bile belirleyebilmek için "LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi" kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin gerçekleştirmesi gereken 6. sınıf SBDÖP kazanımları ve bu kazanımlara sahip olma düzeylerinin cinsiyet, hizmet süresi, derslerine girdikleri sınıfların mevcudu ve mezun olunan alan gibi faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğine dair elde edilen veriler incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Birinci bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerinin kişisel özellikleri ile ilgili bulgular verilmiştir. Son bölümde ise öğretmenlerin belirtilen kazanımları gerçekleştirme düzeylerine yönelik elde edilen bulguların korelasyon, t-testi, LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine (cinsiyet, hizmet süresi, sınıf mevcutları ve mezun olunan alan) yer verilmiştir.

4.1.1. Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin %68,4'ü (106) erkek, %31,6'sı (49) kadın öğretmenlerdir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunu erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Türkiye ortalamasına göre de erkek öğretmenlerin sayısı fazladır (MEB, 2001). Bu durum araştırmamız açısından olumlu karşılanmıştır çünkü MEB bünyesinde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunu erkek öğretmenler oluşturmaktadır.

Tablo 17: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	**N**	**%**
Erkek	106	68,4
Kadın	49	31,6
Toplam	**155**	**100,0**

4.1.2 Araştırmaya Katılan Deneklerin Hizmet Süresi

Araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin %49'u (76) 6–10 yıllık, %21,3'ü (33) 1-5 yıllık, %19,4'ü (30) 11-15 yıllık ve %10,3'ü (16) de 16 yıl ve üzeri hizmet süresine sahiptir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunu 6–10 yıllık hizmet süresine sahip öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun orta düzeyde hizmet süresine sahip öğretmenlerden oluşması başka bir deyişle tecrübeli ve genç öğretmenlerden oluşması programın uygulanması ve anket sorularına verilen cevaplar açısından düşünüldüğünde, araştırmamız açısından olumlu bulunmuştur.

Tablo 18: Araştırmaya Katılan Deneklerin Hizmet Süresi

Hizmet Süresi	**N**	**%**
1-5 yıl	33	21,3
6-10 yıl	76	49,0
11-15 yıl	30	19,4
16 yıl ve üzeri	16	10,3
Toplam	**155**	**100,0**

4.1.3. Araştırmaya Katılan Deneklerin Derslerine Girdikleri Sınıfların Mevcudu

Araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin %57,4'ü (89) 41 ve üzeri, %28,4'ü (44) 31–40 ve %14,2'si (22) 21–30 öğrenci mevcuduna sahip sınıflarda öğretim faaliyetini gerçekleştirmektedir. Bu durumda öğretmenler, sınıf mevcutlarının büyük bir çoğunluğunun (%57,4) 41 ve üzeri öğrenci mevcuduna ait sınıflarda öğretim faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu durumun güçlükleri dikkate alınabilir ölçüdedir. Aynı zamanda sınıf mevcutlarının kalabalık olması öğretmenlerin yapacakları ders içi etkinlikleri sınırlayabileceği düşüncesini de uyandırmaktadır.

Tablo 19: Araştırmaya Katılan Deneklerin Derslerine Girdikleri Sınıfların Mevcutları

Sınıf Mevcutları	**N**	**%**
21-30 öğrenci	22	14,2
31-40 öğrenci	44	28,4
41 ve üzeri	89	57,4
Toplam	**155**	**100,0**

4.1.4. Araştırmaya Katılan Deneklerin Mezun Oldukları Alan

Araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin %29,6'sını (46) tarih öğretmenliği, %29,6'sını (46) sosyal bilgiler öğretmenliği, %18,2'sini (28) coğrafya öğretmenliği, %12,3'ünü (19) fen-edebiyat coğrafya bölümü ve %10,3'ünü (16) fen-edebiyat tarih bölümü mezunları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun (% 77.4) eğitim fakültesi mezunu olması başka bir deyişle pedegojik formasyona sahip olmaları öğretmenlerin sosyal bilgiler programını uygulamaları ve anket maddelerine verecekleri cevaplar açısından bakıldığında araştırmamız açısından olumlu bulunmuştur.

Tablo 20: Araştırmaya Katılan Deneklerin Mezun Oldukları Alan

Mezun Olunan Alan	**N**	**%**
Tarih Öğretmenliği	46	29,6
Coğrafya Öğretmenliği	28	18,2
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	10,3
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	12,3
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	29,6
Toplam	**155**	**100,0**

4.2. KAZANIMLARA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, ilköğretim sosyal bilgiler dersi alanında görev yapan öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinin cinsiyet, hizmet süresi, derslerine girdikleri sınıfların mevcutları ve mezun olunan alana göre farklılık gösterip göstermediğine dair elde edilen veriler incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Aykaç'ın (2007), sosyal bilgiler dersi kazanımlarının ölçülebilecek nitelikte belirlenmesine ilişkin yaptığı öğretmen görüşlerine ilişkin araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğunun (katılıyorum ve tamamen katılıyorum dereceleri birlikte ele alındığında) (%32, %24) kazanımların ölçülebilecek nitelikte belirlendiğini belirtmesine karşın, bu görüşe katılmayan öğretmenlerin oranı da azımsanmayacak bir oranı (%26) oluşturduğu görülmüştür. Kazanımların incelenmesi sonucunda ortaya çıkan veriler de bu sonucu desteklemektedir. Bazı kazanımların birlikte verilmesi ya da açık bir biçimde ifade edilmemesi bu kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğini saptamamızı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin bir kısmı kazanımları ölçülebilecek nitelikte görmemiş olabilirler.

6. sınıf sosyal bilgiler dersi için belirlenen 7 öğrenme alanındaki (42 Adet) kazanımların gerçekleştirilme düzeylerine ait ortalama değerler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

4.2.1 Birey ve Toplum Öğrenme Alanı

4.2.1.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 21:

Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
Olgu ve görüşü ayırt eder.	3,80	ÇOK
Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.	3,56	"
Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.	3,49	"
Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.	3,45	"
Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	3,37	ORTA
Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur.	2,88	"
Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	2,68	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirme düzeylerinden 4'ünü "ÇOK" 3'ünü de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirebildikleri kazanımlar sırasıyla, "Olgu ve görüşü ayırt eder.", "Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.", "Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder." ve "Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir." kazanımlarıdır. Öğretmenlerin bu kazanımları diğer kazanımlara göre daha çok gerçekleştirmelerinde, bu kazanımlarla ilişkili olan konular oldukça rahat ve çocuğun anlayabileceği bir şekilde sunulmuş olabilir. Ayrıca öğrencilerin bu konuları yakın çevreleriyle ilişkilendirmeleri ve Atatürk konuları ile ilgili ilköğretim birinci sınıftan altıncı sınıfa kadarki bilgi düzeylerinin etkisinin olduğu düşünülebilir.

En az gerçekleştirilen üç kazanım ise "Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.", "Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur." ve "Bir

soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur." kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha az gerçekleştirilmesinde özellikle çocuğun bilimsel bilgiyi günlük hayatında pek kullanamaması, olgu-kavram ve genelleme zincirlerinin çocuğun seviyesinden yüksek düzeyde olması yatabilir.

4.2.1.2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 22:

Cinsiyet	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Erkek	106	3,28	,66	153	1,13	0,26
Kadın	49	3,41	,68			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$t(153)=1,13$, $p>.05$]. Erkek öğretmenlerin "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}=3,28$ iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}=3,41$'dir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır. Buna göre kadın öğretmenlerin bu öğrenme alanındaki kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Çakır (2007:106) görüşler arasında farklılığın olmamasının, programın uygulanması açısından olumlu bir sonuç olduğunu belirtmiş ayrıca öğretmenliğin profesyonel bir meslek olması gerektiğine ilişkin önemli bir gösterge olduğunu söylemiştir.

4.2.1.3. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 23:

Hizmet Süresi	**N**	$\overline{X}$	**S**
1-5 yıl	33	3,12	0,61
6-10 yıl	76	3,42	0,68
11-15 yıl	30	3,33	0,56
16 yıl ve üzeri	16	3,20	0,85
Toplam	**155**	**3,32**	**0,67**

"Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler ($\overline{X}$=3,42) bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,12) ise en az başarılı olduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan tam olgunlaşmamaları bu kazanımların gerçekleşme ortalamalarının düşük çıkmasında bir faktör olabilir. Ayrıca 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan daha elverişli bir dönemde olduğu söylenebilir.

4.2.1.4. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 24:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	2,38	3	0,80	1,80	,15
Gruplar İçi	66,46	151	0,44		
Toplam	68,84	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde

farklılaşma göstermemektedir [F(3-151)=1,80, p>.05]. Birey ve toplum öğrenme alanı günlük yaşamla iç içedir. Bu nedenle bu öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek oldukça rahat olmuştur denebilir.

4.2.1.5. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 25:

Mezun Olunan Alan	**N**	$\overline{X}$	**S**
Tarih Öğretmenliği	46	3,48	0,63
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,46	0,66
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	3,06	0,69
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,41	0,75
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	3,13	0,63
Toplam	**155**	**3,32**	**0,67**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.1.6. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 26:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	4,60	4	1,15	2,68	,03
Gruplar İçi	64,25	150	,43		
Toplam	68,85	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının

gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir [F(4-150)=2.68, p<.05]. Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu yeterliklere öğretmenlerin sahip olma düzeylerinin mezun olunan alanlara göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre tarih öğretmenliği mezunu öğretmenlerin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde ($\overline{X}$ = 3,48), fen-edebiyat tarih bölümü ($\overline{X}$=3,06) ve sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına ($\overline{X}$=3,13) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları; coğrafya öğretmenliği mezunlarının ($\overline{X}$=3,46) sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına ($\overline{X}$=3,13) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, mezun olunan alan faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların sınıf mevcutları, hizmet süresi gibi faktörlere göre de değişebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca tarih ve coğrafya öğretmenlerinin bu kazanımları daha fazla gerçekleştirmelerinde bu öğrenme alanındaki kazanımlarda tarihsel ve çevresel faktörlerin ön planda olmasının da büyük bir önemi olabilir. Tarih ve coğrafya öğretmenleri mezun oldukları alan itibariyle tarihsel ve çevresel faktörleri öğrencilerine daha iyi kavratmış olabilirler.

4.2.1.7 Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 27:

Sınıf Mevcutları	**N**	$\overline{X}$	**S**
21-30 öğrenci	22	3,47	0,64
31-40 öğrenci	44	3,33	0,68
41 ve üzeri	89	3,27	0,67
Toplam	**155**	**3,32**	**0,67**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, sınıf mevcutlarına göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.1.8. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 28:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	,73	2	,36	,81	,45
Gruplar İçi	68,12	152	,45		
Toplam	68,85	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [$F(2\text{-}152)=0,81$, $p>.05$]. Ancak 21-30 arasında sınıf mevcudu bulunan sınıflarda kazanımların gerçekleştirilmesi düzeyi en fazladır. 41 ve üzeri sınıf mevcudu olan yerlerde de kazanımları gerçekleştirme düzeyi daha düşük seviyededir. Erden (1998;76) sınıf etkinliklerinin yer aldığı fiziksel ortamın öncelikle öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçlarına ve öğretim etkinliklerine uygun olması gerektiğini ayrıca sınıftaki öğrencilerin sayısının da öğrencilerin akademik

başarılarını etkilediğini belirtir. Dolayısıyla sınıf mevcutlarının artması durumunda kazanımların gerçekleştirilmesinde olumsuz etkilere sahip olunacaktır.

4.2.2 İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı

4.2.2.1. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 29:

İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	3,28	ORTA
Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	3,17	"
Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	3,17	"
Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	3,16	"
Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	3,10	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 5'ini de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirebildikleri kazanımlar sırasıyla, "Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.", "Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder." ve "Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar." kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha fazla gerçekleştirilmesinin nedeni olarak bu kazanımların daha çok yaşantı ile ilgisinin

olmasıdır. Dolayısıyla öğrenciler bu kazanımları bu açıdan daha rahat kazanmış olabilirler.

En az gerçekleştirilen iki kazanım ise "Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur." ve "Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar." kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha az gerçekleştirilmesinde temel faktör çocuğunun yorumlama ve analiz aşamasında zorlanması olabilir. Ayrıca harita ve görsel materyalleri derslerde yeterince kullanamayan çocuklar bunları algılarken zorlanmış olabilirler.

4.2.2.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 30:

Cinsiyet	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Erkek	106	3,17	,62	153	0,32	0,75
Kadın	49	3,20	,63			

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t(153)=,37, p>.05]. Erkek öğretmenlerin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}$=3,17 iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}$=3,20'dir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı

etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin bu öğrenme alanındaki kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.2.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 31:

Hizmet Süresi	**N**	$\overline{X}$	**S**
1-5 yıl	33	3,02	0,65
6-10 yıl	76	3,31	0,59
11-15 yıl	30	3,07	0,55
16 yıl ve üzeri	16	3,09	0,70
Toplam	**155**	**3,18**	**0,62**

"İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler bu kazanımları ($\overline{X}$=3,31) gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,02) ise en az başarılı olduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan tam olgunlaşmamaları bu kazanımların gerçekleşme ortalamalarının düşük çıkmasında bir faktör olabilir.

4.2.2.4. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 32:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2,53	3	,84	2,26	,08
Gruplar İçi	56,42	151	,37		
Toplam	58,96	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(3-151)=2,26, p>.05]. Anlamlı bir farklılığın bulunmamasının altında bu öğrenme alanındaki kazanımların doğal yaşamla ilişkili olması ve ayrıca öğrencilerin somut konuları daha kolay kavrayabildiklerini gösterebilir.

4.2.2.5. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 33:

Mezun Olunan Alan	N	$\overline{X}$	S
Tarih Öğretmenliği	46	3,25	0,51
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,34	0,69
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	3,14	0,66
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,23	0,61
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	2,99	0,64
Toplam	**155**	**3,18**	**0,62**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.2.6. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 34:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2,70	4	,67	1,80	0,13
Gruplar İçi	56,26	150	,38		
Toplam	58,96	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermemektedir [$F(4\text{-}150)=1.80$, $p>.05$]. Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, öğretmenlerin bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin mezun olunan alanlara göre farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır.

Bu bulgu, mezun olunan alan faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.2.7. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 35:

Sınıf Mevcutları	**N**	$\overline{X}$	**S**
21-30 öğrenci	22	3,35	,61
31-40 öğrenci	44	3,19	,64
41 ve üzeri	89	3,13	,61
Toplam	**155**	**3,18**	**,62**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, sınıf mevcutlarına göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.2.8. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 36:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	,91	2	,46	1,19	,31
Gruplar İçi	58,05	152	,38		
Toplam	58,96	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [$F(2\text{-}152)=1,19$, $p>.05$]. Ancak 21-30 arasında sınıf mevcudu bulunan sınıflarda kazanımların gerçekleştirilmesi düzeyi en fazladır. 41 ve üzeri sınıf mevcudu olan yerlerde de kazanımları gerçekleştirme düzeyi daha düşük seviyededir.

4.2.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı

4.2.3.1. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 37:

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	3,63	ÇOK
Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	3,54	ORTA
Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	3,32	"
Ekonominin gelişmesine katkısı olan kurum ve kuruluşları tanır.	3,21	"
İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	3,15	"
Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	3,12	"
Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	2,78	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 1'ini "ÇOK", 6'sını da "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirebildikleri üç kazanım sırasıyla, "Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.", "Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur." ve "Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir." kazanımlarıdır. Yukarıda belirtilen üç kazanım insan yaşamı, vergi verme, doğal kaynaklar ve ekonomi ile ilgili olduğundan çocukların ilgisini ve dikkatini daha çok çekmiş olabilir. Çocukların ekonomi ve vergi ile ilgili hazırbulunuşluk seviyelerinin de yüksek olması bunda büyük bir rol oynamış olabilir. Çünkü ekonomi hayatın her alanında bizleri etkilemektedir.

Dolayısıyla ekonomik faaliyetler ve vergi vermek öğrenciler için de önemli bir yer teşkil etmiş olabilir.

En az gerçekleştirilen üç kazanım ise "İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.", "Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir." ve "Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar." kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha az düzeyde gerçekleştirilmesinin nedenleri olarak şunlar söylenebilir; çocuğun bu dönemde henüz meslek tercihini yapamamış olması, nitelikli insan gücünü somut olarak kavrayamamış olması ve proje hazırlama noktasındaki eksikliği ve ne yapacağını bilememesi söylenebilir. Özellikle değerlendirme, tasarlama ve araştırmaya dayalı kazanımlarda öğrenciler pek başarılı olamamışlardır. Bunda birçok faktör etkili olabilir. Ancak özellikle çocukların değerlendirme basamağındaki eksiklikleri bunda büyük bir etki yaratmış olabilir.

4.2.3.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 38:

Cinsiyet	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Erkek	106	3,24	,75	153	0,25	0,80
Kadın	49	3,27	,78			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t(153)=,25, p>.05]. Erkek öğretmenlerin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}$=3,24 iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}$=3,27'dir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin bu öğrenme alanındaki kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.3.3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 39:

Hizmet Süresi	**N**	$\overline{X}$	**S**
1-5 yıl	33	2,98	0,61
6-10 yıl	76	3,36	0,71
11-15 yıl	30	3,29	0,75
16 yıl ve üzeri	16	3,21	1,13
Toplam	**155**	**3,25**	**0,76**

"Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler ($\overline{X}$=3,36) bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=2,98) ise en az başarılı olduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan tam olgunlaşmamaları bu kazanımların gerçekleşme ortalamalarının düşük çıkmasında bir faktör olabilir.

4.2.3.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 40:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,42	3	1,14	2,04	0,11
Gruplar İçi	84,57	151	,56		
Toplam	87,99	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(3-151)=2,04, p>.05].

4.2.3.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 41:

Mezun Olunan Alan	N	$\overline{X}$	S
Tarih Öğretmenliği	46	3,26	0,74
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,49	0,68
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	3,14	0,78
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,51	0,86
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	3,01	0,71
Toplam	**155**	**3,25**	**0,76**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.3.6. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 42:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	5,77	4	1,4	2,63	,04
Gruplar İçi	82,23	150	,55		
Toplam	87,99	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir [F(4-150)=2,63, p<.05]. Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, öğretmenlerin bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin mezun olunan alanlara göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,51), sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu öğretmenlerden ($\overline{X}$=3,01) çok daha üst düzeyde kazanımları gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca coğrafya öğretmenliği mezunları ($\overline{X}$= 3,49) sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde mezun olan öğretmenlerden ($\overline{X}$=3,01) daha üst seviyede kazanımları gerçekleştirmişlerdir. Aynı şekilde tarih öğretmenliği bölümünden mezun olanların ($\overline{X}$=3,26), sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına ($\overline{X}$=3,01) göre daha yüksek düzeyde kazanımları gerçekleştirdikleri görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, mezun olunan alan faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının

gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılaşmanın temelinde coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunlarının ve coğrafya öğretmenliği mezunlarının doğal çevreyle ilintili olan insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanındaki kazanımları üst seviyede gerçekleştirmesi bu kazanımların coğrafya ile ilişkisinin oldukça fazla olması ile izah edilebilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu kazanımlarda en az başarılı olması hizmet yılı ile ilişkilendirilebilir. Bilindiği gibi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü ülkemizde henüz yeni sayılacak bir bölümdür. Dolayısıyla farklılaşmanın çıkmasında bu da bir neden olabilir.

4.2.3.7. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 43:

Sınıf Mevcutları	**N**	$\overline{X}$	**S**
21-30 öğrenci	22	3,60	,66
31-40 öğrenci	44	3,32	,62
41 ve üzeri	89	3,13	,81
Toplam	**155**	**3,25**	**,76**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, sınıf mevcutlarına göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.3.8. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 44:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	4,18	2	2,09	3,79	,03
Gruplar İçi	83,82	152	,55		
Toplam	87,99	154			

Tablo 44'te verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir [F(2-152)=3,79, p<.05].

Bu bulgu, sınıf mevcutlarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıf mevcutlarına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre 21-30 sınıf mevcuduna sahip bir sınıfta "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde ($\overline{X}$ = 3,60), 41 ve üzeri öğrenci mevcuduna sahip sınıflardakine ($\overline{X}$ =3,13) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, sınıf mevcutları faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde daha kalabalık sınıflarda kazanımların gerçekleştirilmesi ve etkinliklerin uygulanmasının oldukça güç olması yatmaktadır. Ayrıca kalabalık sınıflarda zamanın yeterince uygun biçimde kullanılamaması gibi faktörler de göz önünde bulundurulabilir.

4.2.4. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı

4.2.4.1. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 45:

Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	3,52	ÇOK
Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	3,34	ORTA
Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	2,97	"
Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.	2,95	"
Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	2,86	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 1'ini "ÇOK", 4'ünü de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirdikleri üç kazanım sırasıyla, "Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.", "Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir." ve "Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir." kazanımlarıdır. Bu kazanımların yardımlaşma ve dayanışma ile ilişkilerinin olması nedeniyle çocukların da ilgisini ve dikkatini çekmiş olabilir. Çocuklar doğal afetler konusunda oldukça duyarlı olduğundan bu kazanımı kolayca gerçekleştirmiş olabilir.

En az gerçekleştirilen iki kazanım ise "Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir." ve "Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda

bulunur.” kazanımlarıdır. Diğer birçok kazanımda da olduğu gibi çocuğun analiz ve yorumlama noktasında zorluk çektiği burada görülebilir. Komşu ülkelerle ve Türk Cumhuriyetlerle olan ilişkileri Atatürk’ün milli dış politikasıyla ilişkilendirme de öğrenciler zorluk çekmişlerdir. Burada konunun işlenişi ve etkinliklerin uygulanıp uygulanmadığı önemli bir ölçü oluşturmuş olabilir. Kazanımların gerçekleşmesi büyük oranda etkinliklerle de ilgilidir.

4.2.4.2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 46:

Cinsiyet	**N**	$\overline{X}$	**S**	**sd**	**t**	**p**
Erkek	106	3,10	,67	153	0,72	0,48
Kadın	49	3,19	,71			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$t(153)=,72$, $p>.05$]. Erkek öğretmenlerin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}=3,10$ iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}=3,19$’dur. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi bu öğrenme alanında da kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.4.3. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 47:

Hizmet Süresi	N	$\overline{X}$	S
1-5 yıl	33	2,86	0,60
6-10 yıl	76	3,21	0,66
11-15 yıl	30	3,27	0,64
16 yıl ve üzeri	16	3,04	0,86
Toplam	**155**	**3,13**	**0,68**

"Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 11-15 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirme de en az başarılı olduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan tam olgunlaşmamaları bu kazanımların gerçekleşme ortalamalarının düşük çıkmasında bir faktör olabilir.

4.2.4.4. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 48:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,64	3	1,21	2,72	,046
Gruplar İçi	67,29	151	,45		
Toplam	70,93	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir [$F(3\text{-}151)=2,72$, $p<.05$].

Bu bulgu, hizmet süresinin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin öğretmenlerin hizmet sürelerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre 1-5 yıl hizmet süresi olan öğretmenler "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde ($\overline{X}$ = 2,86), 6-10 yıl hizmet süresi olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,21), 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,27) ve 16 yıl ve üzeri hizmet süresi olan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,04) kazanımlara daha düşük düzeyde sahip oldukları görülmektedir. En yüksek düzeyde kazanımların gerçekleştirildiği 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerdir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, hizmet süresi faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde küresel bağlantılar öğrenme alanı içinde bulunan kazanımların mesleki yaşantısında daha olgun olan öğretmenlerin (11-15 yıl) mesleki açıdan henüz daha yeni olan öğretmenlere göre (1-5 yıl) bakış açısının daha etkin ve belirleyici olduğu söylenebilir. Hizmet süresi ortanın üstünde bulunan öğretmenler (11-15 yıl), öğrencilere verdikleri dersleri öğrenci seviyesine daha uygun bir şekilde vermiş olabilirler.

4.2.4.5. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 49:

Mezun Olunan Alan	**N**	$\overline{X}$	**S**
Tarih Öğretmenliği	46	3,24	,63
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,27	,48
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	3,13	,80
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,36	,77
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	2,84	,67
Toplam	**155**	**3,13**	**,68**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.4.6. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 50:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	6,03	4	1,50	3,49	,01
Gruplar İçi	64,90	150	,43		
Toplam	70,93	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir [$F(4\text{-}150)=3,49$, $p<.05$].

Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımların gerçekleştirilme düzeylerinin mezun olunan alanlara göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme ortalamaları ($\overline{X}$ = 3,36), coğrafya öğretmenliği bölümü mezunlarının ($\overline{X}$ =3,27), tarih öğretmenliği mezunu öğretmenlerin ($\overline{X}$ =3,24), tarih bölümü (fen-edebiyat) mezunu öğretmenler ($\overline{X}$ =3,13) ve sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarının ($\overline{X}$ =2,84) düzeyinde kazanımlara sahip oldukları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarının ($\overline{X}$ =2,84) en az düzeyde kazanımlara sahip oldukları görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, mezun olunan alan faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde nelerin yattığını saptamak oldukça güçtür. Ancak sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü mezunlarının birçok bölümle farklılaşma göstermesi oldukça manidardır. Sosyal bilgiler öğretmenliğinden mezun olanlar aslında diğer bölüm mezunlarına göre ilköğretim düzeyinde daha iyi bir alt yapıya sahip olmalıdırlar. Diğer kazanımlar da olduğu gibi coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunu olan sosyal bilgiler öğretmenleri bu kazanımları da daha fazla gerçekleştirmişlerdir.

4.2.4.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 51:

Sınıf Mevcutları	N	$\overline{X}$	S
21-30 öğrenci	22	3,45	,44
31-40 öğrenci	44	3,18	,64
41 ve üzeri	89	3,03	,72
Toplam	**155**	**3,13**	**,68**

İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanların, sınıf mevcutlarına göre analiz sonuçları yukarıda gösterilmiştir.

4.2.4.8. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 52:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,25	2	1,63	3,65	,03
Gruplar İçi	67,68	152	,45		
Toplam	70,93	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir [$F(2\text{-}152)=3,65$, $p<.05$].

Bu bulgu, sınıf mevcutlarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıf

mevcutlarına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre 21-30 sınıf mevcuduna sahip bir sınıfta "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde ($\overline{X}$ = 3,45), 41 ve üzeri öğrenci mevcuduna sahip sınıflardakine ($\overline{X}$ =3,03) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, sınıf mevcutları faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde daha kalabalık sınıflarda kazanımların gerçekleştirilmesi ve etkinliklerin uygulanmasının oldukça güç olması yatmaktadır. Ayrıca kalabalık sınıflarda zamanın yeterince uygun biçimde kullanılamaması gibi faktörler de göz önünde bulundurulabilir.

4.2.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

4.2.5.1. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 53:

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	3,46	ÇOK
Günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavrar.	3,39	ORTA
İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	3,36	"
Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk toplumlarının siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	3,15	"
Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	3,13	"
Orta Asya ilk Türk toplumlarının kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir.	3,12	"
Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	3,08	"
Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin; Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	3,08	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 1'ini "ÇOK", 7'sini de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirdikleri üç kazanım sırasıyla, "İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.", "Günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavrar." ve "İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder." kazanımlarıdır. Bu kazanımlar inanç, ordu ve toplum

konulu derslerle iç içe olduğu için çocukların ilgisini daha çok çekmiş olabilir. Çocuklar dini konularda ve ordu hususunda çok ilgili olmalarından bu kazanımları daha kolay kazanmışlardır.

En az gerçekleştirilen üç kazanım ise "Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin; Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.", "Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur." ve "Orta Asya ilk Türk toplumlarının kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir." kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha az düzeyde gerçekleştirilmesinin nedeni olarak çocuğun analiz, sentez ve yorumlama aşamasında çektiği zorluklar olabilir. Ayrıca çocuklar bildiği konularda dahi kanıt göstermede çekinmiş olabilirler.

4.2.5.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 54:

Cinsiyet	**N**	$\overline{X}$	**S**	**sd**	**t**	**p**
Erkek	106	3,21	,72	153	0,37	0,71
Kadın	49	3,25	,60			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t(153)=,37, p>.05]. Erkek öğretmenlerin "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}$=3,21 iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}$=3,25'dir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi bu öğrenme alanında da kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.5.3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 55:

Hizmet Süresi	**N**	$\overline{X}$	**S**
1-5 yıl	33	3,13	0,65
6-10 yıl	76	3,32	0,68
11-15 yıl	30	3,17	0,65
16 yıl ve üzeri	16	3,04	0,79
Toplam	**155**	**3,22**	**0,68**

"Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirme de en az başarılı olduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin mesleki açıdan tam olgunlaşmamaları bu kazanımların gerçekleşme ortalamalarının düşük çıkmasında bir faktör olabilir.

4.2.5.4. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 56:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,62	3	,54	1,17	,32
Gruplar İçi	69,83	151	,46		
Toplam	71,45	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(3-151)=1,17, p>.05].

Bu bulgu, hizmet süresinin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.5.5. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 57:

Mezun Olunan Alan	N	$\overline{X}$	S
Tarih Öğretmenliği	46	3,35	,64
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,26	,56
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	2,94	,68
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,44	,84
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	3,08	,69
Toplam	**155**	**3,22**	**,68**

"Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının mezun olunan alana göre analizi (anova) incelendiğinde, coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunlarının ($\overline{X}$=3,44) kazanımları en çok gerçekleştirdiği, sosyal bilgiler öğretmenliği bölüm mezunlarının da ($\overline{X}$=3,08) bu bölümdeki kazanımları en az düzeyde gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.5.6. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 58:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,82	4	,96	2,12	,08
Gruplar İçi	67,62	150	,45		
Toplam	71,45	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, mezun olunan fakültelere göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(4-150)=2,12, p>.05].

Bu bulgu, mezun olunan fakültelerin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.5.7. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 59:

Sınıf Mevcutları	N	$\overline{X}$	S
21-30 öğrenci	22	3,45	,44
31-40 öğrenci	44	3,18	,64
41 ve üzeri	89	3,03	,72
Toplam	**155**	**3,13**	**,68**

"Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının sınıf mevcutlarına göre analizi (Anova) incelendiğinde, 21-30 öğrenci mevcudu bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,45) bu kazanımları daha çok gerçekleştirdiği, 41 ve üzeri sınıf mevcudu olan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,03) ise daha az düzeyde kazanımları gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.5.8. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 60:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,82	4	,96	2,12	,08
Gruplar İçi	67,62	150	,45		
Toplam	71,45	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(4-150)=2,12, p>.05].

Bu bulgu, sınıf mevcutlarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı

4.2.6.1. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 61:

Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	**Tutum Düzeyi**
Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.	3,89	ÇOK
Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	3,63	"
Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.	3,51	"
Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.	3,12	ORTA
Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.	3,00	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 3'ünü "ÇOK", 2'sini de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirdikleri üç kazanım sırasıyla, "Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.", "Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur." ve "Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır." kazanımlarıdır. Bu kazanımların insan hakları, yaşam hakkı, kişi dokunulmazlığı ve demokrasi gibi değerlerin çocuğun yaşantısında önemli bir yer tutması ve bunu benimsemesi ile açıklanabilir. Çünkü çocukların en önemsediği şey özgür olmaktır. Dersler de bile bunu oldukça göstermektedirler.

En az gerçekleştirilen iki kazanım ise "Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar." ve "Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır." kazanımlarıdır.

Bu kazanımların daha az gerçekleştirilmesi kadın haklarının henüz toplumda yerleşmemesi ve çocuğun tartışma kültüründen yoksun olması ile izah edilebilir. Kadın haklarının yeterince gelişmemesi öğrencilerde de gözlemlenebilir.

4.2.6.2. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 62:

Cinsiyet	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Erkek	106	3,22	,63	153	0,28	0,78
Kadın	49	3,25	,74			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanları öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t(153)=,28, p>.05]. Erkek öğretmenlerin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}$=3,22 iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}$=3,25'tir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi bu öğrenme alanında da bu kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.6.3. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 63:

Hizmet Süresi	**N**	$\overline{X}$	**S**
1-5 yıl	33	2,92	,56
6-10 yıl	76	3,35	,67
11-15 yıl	30	3,29	,67
16 yıl ve üzeri	16	3,20	,66
Toplam	**155**	**3,23**	**,67**

"Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 6-10 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirme de en az başarılı olduğu görülmektedir.

4.2.6.4. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 64:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	4,33	3	1,44	3,41	,02
Gruplar İçi	63,84	151	,42		
Toplam	68,17	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir [$F(3\text{-}151)=3,41$, $p<.05$].

Bu bulgu, hizmet süresinin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin öğretmenlerin hizmet sürelerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre 1-5 yıl hizmet süresi olan öğretmenler "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde ($\overline{X}$= 2,92), 6-10 yıl hizmet süresi olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,35), 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,29) ve 16 yıl ve üzeri hizmet süresi olan öğretmenler ($\overline{X}$=3,20) ortalamalara sahiptir. En yüksek düzeyde kazanımları gerçekleştirenler 6-10 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerdir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, hizmet süresi faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Mesleki açıdan daha az hizmeti bulunan öğretmenlerin kazanımları daha az gerçekleştirmelerinde temel faktör, henüz öğretim yöntem ve tekniklerini yeterince uygulayamamaları ile açıklanabilir.

4.2.6.5. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 65:

Mezun Olunan Alan	**N**	$\overline{X}$	**S**
Tarih Öğretmenliği	46	3,40	,66
Coğrafya Öğretmenliği	28	3,40	,63
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	3,06	,65
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,41	,72
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	2,94	,58
Toplam	**155**	**3,23**	**,67**

"Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının mezun olunan alana göre analizi (Anova) incelendiğinde, coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunlarının ($\overline{X}$=3,41) kazanımları en çok gerçekleştirdiği, sosyal bilgiler öğretmenliği bölüm mezunlarının da ($\overline{X}$=2,94) bu bölümdeki kazanımları en az düzeyde gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.6.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 66:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	6,98	4	1,75	4,28	,003
Gruplar İçi	61,19	150	,41		
Toplam	68,17	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir [F(4-150)=4,28, p<.05].

Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, bu kazanımların gerçekleştirilme düzeylerinin mezun olunan alanlara göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını görmek üzere yapılan LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi bulgularına göre tarih öğretmenliği mezunu öğretmenlerin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme ortalamaları ($\overline{X}$ = 3,41) en üst seviyede gerçekleşmiştir. Bu oransal fark sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde mezun olan öğretmenlerde ($\overline{X}$=2,94) en düşük seviyede gerçekleşmiştir. Aynı şekilde tarih öğretmenliği

bölümünden mezun olanların ($\overline{X}$=3,40), sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına ($\overline{X}$=2,94) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Bunun dışında coğrafya öğretmenliği bölümü mezunlarının ($\overline{X}$=3,40), sosyal bilgiler öğretmenliği mezunlarına ($\overline{X}$=2,94) göre daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, mezun olunan alan faktörünün, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde nelerin yattığını saptamak oldukça güçtür. Ancak sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü mezunlarının birçok bölümle farklılaşma göstermesi oldukça manidardır. Sosyal bilgiler öğretmenliğinden mezun olanlar aslında diğer bölüm mezunlarına göre ilköğretim düzeyinde daha iyi bir alt yapıya sahip olmalıdırlar. Diğer birçok kazanımda olduğu gibi coğrafya öğretmenliği, tarih öğretmenliği ve coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunları bu kazanımları daha üst seviyede gerçekleştirmişlerdir. Bu da, bu kazanımların tarihsel ve coğrafi süreçlerle ilişkili olması ve bu bağı bu öğretmenlerin öğrencilere daha anlaşılır biçimde sunmuş olması ile açıklanabilir.

4.2.6.7. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 67:

Sınıf Mevcutları	**N**	$\overline{X}$	**S**
21-30 öğrenci	22	3,43	,57
31-40 öğrenci	44	3,28	,61
41 ve üzeri	89	3,16	,71
Toplam	**155**	**3,23**	**,67**

"Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının sınıf mevcutlarına göre analizi (Anova) incelendiğinde, 21-30 öğrenci mevcudu bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,43) bu kazanımları daha çok

gerçekleştirdiği, 41 ve üzeri sınıf mevcudu olan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,16) ise daha az düzeyde kazanımları gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.6.8. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 68:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,40	2	,70	1,59	,21
Gruplar İçi	66,78	152	,44		
Toplam	68,17	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçları, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(2-152)=1,59, p>.05].

Bu bulgu, sınıf mevcutlarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı

4.2.7.1. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri

Tablo 69:

Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımları	$\overline{X}$	Tutum Düzeyi
Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	3,04	ORTA
Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	2,88	"
Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.	2,78	"
Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.	2,78	"
Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	2,76	"

Yukarıdaki tabloda verilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinden 5'ini de "ORTA" derecede gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla gerçekleştirdikleri üç kazanım sırasıyla, "Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.", "Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir." ve "Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer." kazanımlarıdır. Bu kazanımların ilki Atatürk ile ilgili olması çocukların ilgisini çekmiş olabilir. Diğer iki kazanım da ise çocukların yaratıcı fikir öne sürerek fikirlerini açıklamaları ve çocuğun merakı ile açıklanabilir. Çocukların ilköğretim boyunca Atatürk ile ilgili konuların yoğunluğundan dolayı bu kazanımları rahat gerçekleştirmelerinde bu konularda hazırbulunuşluk seviyelerinin yeterli olması ile açıklanabilir.

En az gerçekleştirilen iki kazanım ise "Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder." ve "Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur."

kazanımlarıdır. Bu kazanımların daha az gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler derslerinde tıp ile ilgili konulara yeterince değinilmemesi ve çocuğun telif ve patent haklarına henüz yabancı olması ile açıklanabilir. Ayrıca bu ünitenin dönem sonuna kalması bu konulara yeterince değinilemediği ve öğrencilerin de dikkatlerini çekmediği söylenebilir.

4.2.7.2. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 70:

Cinsiyet	**N**	$\overline{X}$	**S**	**sd**	**t**	**p**
Erkek	106	2,80	,94	153	0,92	0,36
Kadın	49	2,95	,93			

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri toplam puanlarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeylerindeki toplam puanları ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t(153)=,92, p>.05]. Erkek öğretmenlerin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyleri ölçeği puan ortalamaları $\overline{X}$=2,80 iken, kadın öğretmenlerin ise $\overline{X}$=2,95'dir. Tablo değerleri varyansların eşitliği varsayımına göre alınmıştır.

Bu bulgu, cinsiyet faktörünün, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımlarının gerçekleştirilme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak kadın öğretmenlerin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi bu öğrenme alanında da bu kazanımları erkeklere göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2.7.3. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Analizi (Anova)

Tablo 71:

Hizmet Süresi	N	$\overline{X}$	S
1-5 yıl	33	2,58	,95
6-10 yıl	76	2,89	,97
11-15 yıl	30	3,01	,90
16 yıl ve üzeri	16	2,91	,79
Toplam	**155**	**2,85**	**,94**

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının hizmet süresine göre analizi (Anova) incelendiğinde, 11-15 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirmede en az başarılı olduğu görülmektedir.

4.2.7.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 72:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,41	3	1,14	1,31	,27
Gruplar İçi	131,57	151	,87		
Toplam	134,99	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, hizmet sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [$F(3\text{-}151)=1,31$, $p>.05$].

Bu bulgu, hizmet süresinin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.7.5. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Analizi (Anova)

Tablo 73:

Mezun Olunan Alan	**N**	$\overline{X}$	**S**
Tarih Öğretmenliği	46	2,81	,92
Coğrafya Öğretmenliği	28	2,95	,89
Tarih Bölümü (Fen-Edebiyat)	16	2,90	,97
Coğrafya Bölümü (Fen-Edebiyat)	19	3,18	1,01
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	46	2,67	,94
Toplam	**155**	**2,85**	**,94**

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının mezun olunan alana göre analizi (Anova) incelendiğinde, coğrafya bölümü (fen-edebiyat) mezunlarının ($\overline{X}$=3,18) kazanımları en çok gerçekleştirdiği, sosyal bilgiler öğretmenliği bölüm mezunlarının da ($\overline{X}$=2,67) bu bölümdeki kazanımları en az düzeyde gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.7.6. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Mezun Olunan Alana Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 74:

Varyans Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar Arası	3,88	4	,97	1,11	,35
Gruplar İçi	131,11	150	,87		
Toplam	134,99	154			

Tablo 74'te verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, mezun olunan alanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(4-150)=1,11, p>.05].

Bu bulgu, mezun olunan alanların ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

4.2.7.7. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Analizi (Anova)

Tablo 75:

Sınıf Mevcutları	**N**	$\overline{X}$	**S**
21-30 öğrenci	22	3,18	,79
31-40 öğrenci	44	2,95	,93
41 ve üzeri	89	2,72	,95
Toplam	**155**	**2,85**	**,94**

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyleri toplam puanlarının sınıf mevcutlarına göre analizi (Anova) incelendiğinde, 21-30 öğrenci mevcudu bulunan öğretmenlerin ($\overline{X}$=3,18) bu kazanımları daha çok gerçekleştirdiği, 41 ve üzeri sınıf mevcudu olan öğretmenlerin ($\overline{X}$=2,72) ise daha az düzeyde kazanımları gerçekleştirdiği görülmektedir.

4.2.7.8. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri Toplam Puanlarının Sınıf Mevcutlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 76:

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	4,44	2	2,22	2,59	,08
Gruplar İçi	130,55	152	,86		
Toplam	134,99	154			

Yukarıda verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamıza katılan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde aldıkları puanlar, derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir [F(2-152)=2,59, p>.05].

Bu bulgu, sınıf mevcutlarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinde farklı etkilere sahip olmadığını göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın kısa özeti ve araştırmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Özet

Bu araştırma, ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirme düzeyini tespit etmiştir. Bu araştırmada, kazanımların gerçekleştirilme düzeylerinin yanında; cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutlarına göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin gerçekleştirmesi gereken 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının yeterliklerinin belirlenmesinde, MEB'in 2006–2007 Eğitim Öğretim yılında tüm yurtta uyguladığı 6. sınıf SBDÖP'nda belirlenen kazanımlar temel alınmıştır. Geliştirilen bu kazanımlar bizim çalışmamızda Diyarbakır il merkezinde bulunan ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin gerçekleştirmesi gereken, öğrenme alanı olarak tespit edilen, yedi boyut aşağıda gösterilmiştir.

1. Birey ve Toplum / Ünite 1: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum
2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler / Ünite 2: Yeryüzünde Yaşam
3. Üretim, Dağıtım ve Tüketim / Ünite 3: Ülkemizin Kaynakları
4. Küresel Bağlantılar / Ünite 4 : Ülkemiz ve Dünya
5. Kültür ve Miras / Ünite 5: İpek Yolu'nda Türk'ler
6. Güç, Yönetim ve Toplum / Ünite 6 : Demokrasinin Serüveni
7. Bilim, Teknoloji ve Toplum / Ünite 7 : Elektronik Yüzyıl

Araştırmanın çalışma evreni, Diyarbakır il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Evrene sadece 2006–2007 eğitim öğretim yılında 6. sınıf sosyal bilgiler dersi programını uygulayan öğretmenler dâhil edilmiştir. Bu tarihler arasında belirtilen ilköğretim okullarında sosyal bilgiler

dersi programını uygulayan 230[1] kişidir. Bu öğretmenlerden evreni temsil edecek şekilde 200 kişilik bir örneklem grubu oluşturularak, ölçme aracı Diyarbakır ili merkezindeki ilköğretim okullarında uygulanmıştır. Alana gönderilen ölçme araçlarının 155 tanesinin geri dönüşü sağlanmış ve bunlardan 155'i değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, SPSS tekniği ile varyans analizi, t testi, LSD çoklu karşılaştırma testi ve Pearson Correlation (İlişki) testi kullanılmıştır.

5.2. Sonuçlar

1. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Olgu ve görüşü ayırt eder.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörler değildir.

2. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörler değildir.

[1] Bu bilgi, Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır.

3. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet ve hizmet süresi etkili faktörler değildir. Buna karşılık mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörlerdir. Bulgulara göre, coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha çok seviyede, sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olanların ise bu alandaki kazanımları daha az seviyede gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Bulgulara göre, 21-30 mevcutlu sınıflarda derse giren öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha çok seviyede, 41 ve üzeri mevcutlu sınıflarda derse giren öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha az seviyede gerçekleştirdikleri görülmüştür.

4. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet etkili faktör değildir. Buna karşılık görev süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörlerdir.

Bulgulara göre, 11-15 yıl arasında hizmet süresi bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirmede en az başarılı olduğu görülmektedir.

Bulgulara göre, coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha çok seviyede, sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olanların ise bu alandaki kazanımları daha az seviyede gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Bulgulara göre, 21-30 mevcutlu sınıflarda derse giren öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha çok seviyede, 41 ve üzeri mevcutlu sınıflarda derse giren öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha az seviyede gerçekleştirdikleri görülmüştür.

5. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türk'lerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin; Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörler değildir.

6. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde cinsiyet ve sınıf mevcutları etkili faktör değildir. Buna karşılık hizmet süresi, mezun olunan alan etkili faktörlerdir.

Bulgulara göre, 6-10 yıl arasında hizmet süresi bulunan öğretmenler bu kazanımları gerçekleştirmede daha başarılı olmuştur. 1-5 yıl arasında hizmeti bulunan öğretmenlerin ise bu kazanımları gerçekleştirmede en az düzeyde başarılı olduğu görülmüştür.

Bulgulara göre, coğrafya bölümünden (fen-edebiyat) mezun olan öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri daha çok seviyede, sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olanların ise bu alandaki kazanımları daha az seviyede gerçekleştirdikleri görülmüştür.

7. İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahiptirler. Bulgulara göre ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirtilen alanda en fazla gerçekleştirdikleri kazanım, "Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.", en az gerçekleştirdikleri kazanım ise "Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur." kazanımıdır.

Öğretmenlerin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmesinde; cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların mevcutları etkili faktörler değildir.

5.3. Öneriler

1. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine, planlama, ölçme-değerlendirme ve sınıf ortamındaki etkinlikler hakkında seminerler verilmelidir. Böylece öğretmenlerin bu konulardaki eksikliklerinin giderilmesi sağlanabilir. Ayrıca düşük yeterliğe sahip oldukları öğrenci grubuna uygun yöntemleri belirleme ve bireysel farklılıkları dikkate alma noktasındaki eksikliklerinin giderilmesi için,

gelişim psikolojisi konusunda yeterince eğitilerek hangi yaştaki öğrenciye hangi yöntemlerle eğitimin verileceği öğretilmelidir.

2. Öğretmenler, geliştirilen yeni programlar, teknikler ve yöntemler hakkında haberdar edilmeli, özellikle ilköğretimle ilgili yeni geliştirilen programlar ve yaklaşımlar konusunda öğretmenlere hizmet içi eğitimler ve seminerler verilebilir.

3. Öğretmenler, derse uygun materyalleri getirme ve çevredeki tarihi yapıları ziyaret etmede okul idaresi, aile ve çevrenin tepkileri ile karşılaşmaktadır. Bunun derste görsellik açısından önemi, düşünülerek gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konuda yeterince bilgi sahibi olmayan okul idaresi ve aileler bu konuda bilgilendirilmelidir.

4. Üniversitelerin, ilköğretim sosyal bilgiler dersine öğretmen yetiştiren fakültelerinin programlarına, eğitimde günümüz teknolojilerin kullanımı yeterliğini kazandıracak derslere yer verilmelidir. Bilgisayar, projeksiyon cihazı ve tepegöz gibi araçlarda etkin bir biçimde kullanma yeterliğini kazandıracak konu ve uygulama etkinliklerinin artırılması gerekir.

5. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine uygulanan anketlerin son bölümünde öğretmen önerilerine ve görüşlerine de başvurulmuştur. Burada belirlenen temel sorunlar ana başlıklar altında aşağıya çıkarılmıştır.

● Sosyal bilgiler dersi için belirlenen haftalık üç saatlik dersin yetersiz olduğu
● Uygulanmakta olan sosyal bilgiler dersi programına yönelik hizmet içi eğitim faaliyetlerine yeterince önem verilmediği
● Derslerde kullanabilecekleri araç ve gereçlerin oldukça yetersiz olduğu
● Özellikle sınıf mevcutlarının çok kalabalık olduğu
● Öğrenci ailelerinin çocuklarına derslerde gerekli yardımlarda bulunmadıkları
● Uygulanan sosyal bilgiler dersi programının bölgesel ihtiyaçlara cevap vermediği

Öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

6. Lisans döneminde, rehberlik konusunda daha etkin öğrenme sağlanarak, alan öğretmenlerinin çocuk gelişiminden kaynaklanan sorunların çözümüne rehberlik etmede daha etkin olmaları sağlanmalıdır.

7. Öğretmenlerin, ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde daha etkili ve yetkin olabilmelerini sağlamak, gerekli bilgileri elde edebilmek, noksanlıkları belirleyebilmek, çözüm yollarını ortaya koyabilmek için alan araştırmalarının sayısının artması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Akbaba, T. (2005). Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çabaları. http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi54-55/akbaba.htm Adresinden 20.06.2008 tarihinde temin edilmiştir.

Akbaş, O. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Akbay, E. (2007). Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri. *"Emile Durkheim ve Eğitimde Sosyolojinin Önemi"*, (Editörler: Bahri Ata ve İkram Balcı), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Arslantaş, S. (2006). *6. ve 7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Ata, B. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Eğitimi ve Öğretmenin Rolü"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Ata, B. (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgiler Öğretim Programı",* (Editör: Cemil Öztürk). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi", Eğitimde Yeni Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu (14-16 Kasım 2005), Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı, Kayseri.

Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. http://www.e-sosder.com/dergi/2246-73.pdf Adresinden 20.06.2008 tarihinde temin edilmiştir.

Bilgili A. S. (2008). Sosyal Bilgilerin Temelleri. *"Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler",* (Editör: Ali Sinan Bilgili). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bölücek, B. (2007). Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri. *"Amos Comenius, Büyük Didaktika ve Eşya Öğretimi",* (Editörler: Bahri Ata ve İkram Balcı), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bulut, İ. (2006). *Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi,* Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Büyüköztürk, Ş. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Çelenk, S., Tertemiz, N. ve Kalaycı N. (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler.* (Editör Süleyman Çelenk.). Ankara: Nobel Yayıncılık

Çilenti, K. (1984). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Gül Yayınevi.

Çakır, G. (2007). *Yeni Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Kazanımların Önerilen Etkinlikler Çerçevesinde Gerçekleştirilebilme Düzeyinin Belirlenmesi,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2004). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. *"Eğitim ile ilgili Temel Kavramlar",* (Editörler: Özcan Demirel ve Zafer Kaya), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Demirel, Ö. ve Arslan, A. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi, 160, 175.

Demirkaya, H. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Düşünme ve soru Sorma Becerileri"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Deveci, H. (2003). Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına, Akademik Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,

Dilaver, H. H. ve Tay, B. A. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Yapılandırmacılık"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretimi. "*Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi"*, (Editörler: Cemil Öztürk ve Dilek Dursun), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Dündar, H. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş.* İstanbul; Alkım Yayınları

Erginer, E. (2000). *Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme.* Ankara: Anı Yayıncılık

Ertürk, S. (1984). *Eğitimde "Program" Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Gedik, H. D. ve Altun, A. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Güncel Olaylar ve Medya Okuryazarlığı"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Gömleksiz, M.N. ve Bulut, İ. (2006). İlköğretim Birinci Kademede Yeni Sosyal Bilgiler Dersi (4.-5. Sınıflar) Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Belirlenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 47, 412.

Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde Hayata Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

_____. (2002). *İlköğretimde Hayata Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Kabapınar Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.

Kalaycı, N. (2001). *Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

_____ . (2008). *Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Keskin, S. C. (2008). Sosyal Bilgilerin Temelleri. *"Sosyal Bilgilerin Felsefi Temelleri",* (Editör: Ali Sinan Bilgili), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Kılıç A. ve Seven, S. (2006). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Kısakürek, M.A. (1987). Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları"*, (Editör: Bekir Özer), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2001). Milli Eğitim Sayısal Veriler. Ankara: MEB Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1998). Tebliğler Dergisi, Ankara: MEB Basımevi.

PH.D., M. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Orta Dereceli Okullarda Sosyal Bilgilerin Organizasyonu, Öğretimi ve Teftişi.* (Editör Nesrin Oran), İstanbul: Maarif Basımevi.

Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Program, Yöntem ve Etkinler)*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Oğuz, S. (2007). Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri. *"A. Condorcet ve Vatandaşlık Eğitimi"*, (Editörler: Bahri Ata ve İkram Balcı), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Öcal, A. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Mekansal Biliş Becerisi ve Öğretimi"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Öner, Ü. (2007). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Özdamar, K. (1999) *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-I***.** Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Özdemir, D. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Öztürk, C. (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış",* (Editör Cemil Öztürk), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Safran, M. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Safran, M. (2004). "İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar: Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf)", Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 47, 54-55.

Sağlamer, E. (1997). "Sosyal Bilgiler", Çağdaş Eğitim Dergisi, 220, 15.

Sönmez, V. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.* Ankara: Anı Yayıncılık.

_____. (1999). *Hayat Bilgisi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

_____. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi",* (Editör: Gürhan Can), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

___. (1998). Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Şahinel, M. (2005). Eğitimde Yeni Yönelimler. *"Etkin Öğrenme",* (Ed. Özcan DEMİREL), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Şimşek, A. (2005). İlköğretimde Tarih Öğretimi Açısından 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Öğretimi Programlarının Karşılaştırılması, (26-28 Mayıs). II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi (s.8-9), Van.

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tay, B. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Nedensellik Kavramı ve Öğretimi"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Tekin, H. (1996). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Yargı Yayınevi

Tekindal, S. (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Ölçme ve Değerlendirme",* (Editör: Cemil Öztürk), Ankara: PegemA Yayıncılık.

Ültanır, G. (2003). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme'de Kuram ve Teknikler.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Uysal, A. (1998). *Sosyal Bilimler Öğretim Yöntemlerinin Eleştirici Düşünme Gücünün Gelişmesindeki Rolü,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Uzun, E., Altun, A. ve Doğan, Y. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı.* İstanbul: Altın Kitaplar.

Yaşar, Ş. (2005). "Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi", Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. 14-16 Kasım 2005 Kayseri. Ankara: Sim Matbaası, 53

Yazıcı, H. ve Koca, M. K. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Yel, S., Taşdemir, A. ve Yıldırım, K. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. *"Sosyal Bilgilerde Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri"*, (Editörler: Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Değerli Meslektaşım,

Size sunulan bu anket, **Diyarbakır İlindeki Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi** adlı yüksek lisans tezi doğrultusunda sosyal bilgiler dersi kazanımlarının ne düzeyde gerçekleştirilebildiğini sizin görüşleriniz doğrultusunda saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bakımdan, ankette yer alan soruları dikkatle okuyup en uygun seçeneği işaretlemeniz önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonuçlandırılabilmesi ve güvenilirliği açısından lütfen **hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.**

Araştırmaya değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Turan KAÇAR
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğrt. Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek 1- Anket Formu

I. BÖLÜM:

Okulu :……

1. Cinsiyet : BAY ( ) BAYAN ( )

2. Kıdem : 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 ( ) 16 yıl ve üzeri ( )

3. Öğrenci Mevcudu : 21-30 öğrenci( ) 31-40 öğrenci ( ) 41 ve üzeri ( )

4. Mezun Olunan Alan : ……

II. BÖLÜM: Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi

Yönerge: Aşağıdaki tabloda 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde her öğrenme alanı ve ünitede gerçekleştirilmesi gereken kazanımlar sıralanmıştır. Kazanımları dikkatlice okuyarak derste bu kazanımları ne düzeyde kazandırabildiğinize ilişkin kendinize en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.

2006–2007 Eğitim-Öğretim Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımları		**Tamamen**	**Çok**	**Orta**	**Az**	**Hiç**
Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum / Ünite 1: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum						
1	Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.					
2	Olgu ve görüşü ayırt eder.					
3	Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur.					
4	Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.					

5	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.					
6	Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.					
7	Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.					
Öğrenme Alanı: İnsanlar, Yerler ve Çevreler / Ünite 2: Yeryüzünde Yaşam						
8	Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.					
9	Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.					
10	Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.					
11	Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.					
12	Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.					
Öğrenme Alanı: Üretim, Dağıtım ve Tüketim / Ünite 3: Ülkemizin Kaynakları						
13	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.					
14	Türkiye'nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.					
15	Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.					
16	Ekonominin gelişmesine katkısı olan kurum ve kuruluşları tanır.					
17	Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.					
18	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.					
19	Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.					
Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar / Ünite 4 : Ülkemiz ve Dünya						
20	Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.					

21	Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.					
22	Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.					
23	Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.					
24	Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.					
Öğrenme Alanı: Kültür ve Miras / Ünite 5: İpek Yolu'nda Türkler						
25	Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk toplumlarının siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.					
26	Orta Asya ilk Türk toplumlarının kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir.					
27	Günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavrar.					
28	İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.					
29	İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışı ve Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.					
30	Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.					
31	Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.					
32	Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin; Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.					
Öğrenme Alanı: Güç, Yönetim ve Toplum / Ünite 6 : Demokrasinin Serüveni						
33	Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.					
34	Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.					
35	Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.					
36	Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.					

37	Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.					
Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum / Ünite 7 : Elektronik Yüzyıl						
38	Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.					
39	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.					
40	Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.					
41	Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.					
42	Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.					

III. BÖLÜM:

Yönerge: Aşağıda Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarına yönelik olarak görüş ve düşüncelerinizi belirtebileceğiniz sorular yer almaktadır. Lütfen soruları yanıtlayınız?

1) 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyini yeterli görüyor musunuz? Yeterli görmüyorsanız nedenlerini belirtebilir misiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının başarılı bir biçimde gerçekleşmesi için siz neler yapıyorsunuz? Sizce neler yapılabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Araştırmaya katkı getirecek başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen aşağıya yazınız?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZGEÇMİŞ

10–10–1979 tarihinde Diyarbakır'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Diyarbakır'da tamamladım. 2000 yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü kazandım. 2004 yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nden mezun oldum. Aynı yıl sosyal bilgiler öğretmeni olarak göreve başladım. Halen Diyarbakır'da Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak görev yapmaktayım. 2006 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı tezli yüksek lisans programına başlamış olup halen devam etmekteyim.

Turan KAÇAR

Elazığ - 2009